

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm Novembris Et Decembris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10263

VII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77423](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77423)

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS HIERONIS, ET SANCTORVM EIVS

*sociorum, qui Melitina decertarunt, Authore Simeone Me-
taphraſte. Habetur in tomis Aloyſij*

Lipomani.

PRAECLARO Hieroni patria quidem erat, secunda ^{Nouēbris 7.} Cappadocum prouincia: vrbs autem, Tyana: mater ^{Cap. 1.} Stratonice, pia foemina & timens Dominum. Cū autem ^{Patria & mater S.} Diocletianus & Maximianus Romanorū administrarent ^{Hieronis,} Imperium, viri in cultu dāmonum superstitiosissimi, & in simulacra zelū habentes maximum: esset verò eis nūciantum, quòd omnis Armeniorum regio & Cappadocum, facit prāter improbū eorum decretum, & resistit eorum iussis: postquā satis longo tempore cōsultarunt, electis duobus viris, qui & ingenio plurimū valebant, & lingua erant diserta & volubili, & artificij multum habebant & astutia, eos mittunt ad vtranque gentem. Quorum alterum quidem iusserunt praeesse Armeniā: is erat Agricolaus: alterum autem procurare regionem Cappadocum, ei erat nomen Lysias. Quibus quidem non solum fuerat imperatum, vt eos, qui non ^{Impiū Imperatorum edictum.} parebant edicto Imperatoris, & nolebant adorare simulacra, punirent: sed etiam in numeros militum adscriberent eos, qui erant idonei.

Cū venisset ergo Lysias in Cappadociam, & eos quæreretur, qui erant robore insignes, indicatur Hieron, vir manu fortis, animo generosus, praestantissimus omnium, qui erant suo tempore: & statim mittit eum ducturos milites. Cū autem venissent ad eius aedes, & quem querebant, non inuenissent, (colebar enim suum praediolum) rescisissent verò, vbinam esset, illuc veniunt. Ille autem cū vidisset frequentem multitudinem in eum inuadere, & alioqui suspectum habuisset, quòd fiebat, & nollet vir ^{Non vult militare cū impijs.} ille pius militare cū impijs & sceleratis hominibus, ita vt erat in rustico habitu, eiecit manubrio securis, quam manu tenebat, eo vltus est eos qui inuadebant: & vehemēti in eos facto impetu, non cessauit percutere, donēc omnes eos fudisset, fugam valde laudantes, vt quā eis demum posset dare salutem. Deindē secundo inuadunt, simul quidem & quam amiserant victoriam recuperaturi, & rem probro ducentes, si cū sint tam multi, renuncientur fuisse ab vno superati: quinetiam ipsum quoque timentes Praesidem, si is manus eorum omnino effugisset: & multis alijs vocatis ad ferendum auxilium, sanctum simul inuadunt. Is autem antequam illi venissent, propē sitam speluncam cum decem & octo viris, qui cum eo erant, subiens, statim, vt vulgò dicitur, erat aquila in nubibus, eos, qui ipsum inuadebant, re infecta relinquens. ^{Circumualatur ab hostibus.} Statim itaque isti cū antrum circumdedissent, satis multos quidem statuunt ad ostium, nē aufugeret: alios autem mittunt ad Praesidem ciuitatis, petentes alios, qui darent eis auxilium. Ille autem mittit quidem non paruam manum. Mittit Quiriacum quoque fratrem diuini Hieronis.

Cū autem illi simul adessent, nemo erat, qui antrum auderet omnino ingredi, vt ^{Cap. 3.} qui Hieronis manus pertimescerent. Quiriacus autem cū videret eos in magnam adductos dubitationem, consuluit vt parum recederent, non vi, sed persuasionē eum potius capturum pollicitus. Quod cū factum esset, persuadet fratri, vt exeat ē spelunca. Quem cū assumpsisset, venit ad suam matrem. Illa autem cū rem audiisset, & quòd statim coram Praeside condemnandus sistendus erat eius filius, ei circumfusa, valde lachrymabatur, eum solam vitæ vocans consolationem, & baculum senectutis, & recreationem acerbæ viduitatis, & quòd sola & absque vllō solatio mox relinqueretur, orbata oculis, grauata senectute, oppressa viduitate. Ille verò cum ea, cum qua par est, reuerentia eam amplexus, vbi iussisset valere eos, qui congregati fuerant, cum cognato Victore & duobus fratribus Antonio & Matroniano, magno & intenso studio iter ingressus est Melitinen, ^{Venit Melitinen.} vt gentibus militibus, qui missi fuerant ad ducendum.

In quodam autem loco, cū aduentasset vespera, diuersati, expectabant auroram. ^{Cap. 4.} In ipsa verò nocte quidam, candidis vestibus indutus, ei apparet, miti & benigna voce ^{Viso offertur ei, illum admodum} dicens: Ecce, o Hieron, tibi salutem annuncio. Via autem, quam ingrederis, est recta ante

SURIUS
RVM
5

- confirmans & mutans. ante te. Non pro Rege verò terreno & gloria, quæ facillimè soluitur, decertabis: sed pro cælesti Rege certamen perages, & mox ad ipsum venies glorificandus. Hæc cum dixisset is, qui conspectus fuerat, & ineffabilem quandam lætitiæ eius animo indidisset, statim recessit. Ille autem surgens lætus, amicis & cognatis, qui cum eo aderant: Nõui, inquit, Dei in me dispensatio nis mysterium, & deceterò prompto & alacri animo viam propositam ingredior. Vnus thesaurus, vna possessio, vnæ diuitiæ, quæ sunt in cælis repositæ. Quæ autem sunt præsentia, nihil iuuant eos qui possident.
- Matth. 16. Quid enim profuerit homini, si totum mundum lucrifecerit, & suæ animæ passus fuerit detrimentum? Nihil est mihi anima preciosius, nihil melius. Sufficit id, quod præterijt meæ vitæ tempus, quod vixi in vanitate. Vado deceterò ad Deum. Vna solum me cruciat sollicitudo, nempe solitudo matris. Illa est enim vidua, & defecta ijs, qui eam sint defensuri: & præterea orbata luce, & quæ iam venit ad extremam ætatem, & me priuatur, qui eram baculus eius senectutis. Sed quoniam propter Christum propero ad mortem, ea ipsi omninò erit curæ, patri orphanorum & iudici viduarum.
- Psal. 67. Cum sic dixisset præclarus ille Hieron, & propter parentis recordationem esset il- lachrymatus, consecit reliquum itineris. Deindè cum venisset Melitinem, includitur in custodia cum alijs, qui erant numero triginta & vnus. Quibus dixit Sanctus: Audite meum consilium amici & fratres. Dicam, quæ sunt vobis futura conducibilia, non in præsentia, sed in futurum. Quocirca ea sunt omninò curæ futura ijs, qui timet Dominum. Annunciatum est edictum, quòd cràs Præfes impius est ijs, qui diij non sunt, oblaturus sacrificium. Si me ergò auditis, despiciamus hoc edictum, & nec simu- lastra velimus adorare, neque eis omninò offeramus sacrificium. Sacrificemus au- tem potius sacrificium laudis vero Deo nostro, & ei offeramus preces nostras: vt at- tendens precationem animarum nostrarum, det vt forti & excelso animo feramus tormenta, quæ sunt nobis inferenda, & finem beatum assequamur. Hæc cum dixisset Sanctus: Verba tua, dixerunt ij, qui simul aderant, tanquam fauus mellis exitierunt dulcia nostro gutturi. Consulisti enim nobis ea, quæ sunt verè vitia atque salutaria. Cum ad Tyrannum autem relata fuisset sanctorum constantia, & quòd imperato- rium quidem edictum execrantur, Christianorum verò fidem vehementer ample- ctuntur. Hæc agrè ferens, & ira commotus, cum in alto sedisset tribunali, & sanctos curasset sistendos: Quis, inquit, dæmonum in infinitam vos actos amentiam, indu- xit, vt aduersus tantam insurgeretis potentiam, & effecit vt imperatoria decreta de- spiceretis, & magnos deos non adoraretis? Emoræ mentis effemus, dixerunt mar- tyres, & planè dæmonum ludibrium, si Dei cultum tribueremus lignis & lapidibus, quæ sunt opera manûs humanæ. Nunc autem sapienti ventres ratiocinatione, ado- ramus Deum vniuersorum, qui cælum & terram verbo suo & spiritu oris sui produ- xit ex nihilo.
- Cap. 6. Accusatur Hieron apud Ducem. Cum autem quidam ex ijs, qui assisteabant Præfidi, ostendens Hieronem, Hic est, dixisset, qui restitit ijs, qui à te missi sunt, & fecit ea quæ audiuisti: Dux ad ipsum con- uersus: Vndè tu es, inquit? Cum autem is dixisset, se esse ortum ex secunda Cappa- docum prouincia: & dixisset patriam, dicens se esse Tyaneum: Dux rursus, Tu es, inquit, qui iussis repugnas imperatorijs, & manuum exultas viribus, vt qui malè affe- ceris à nobis missos milites? Egregius verò Hieron nihil omninò reueritus, (Sciebat enim ipse quoquè dicere cum Dauide: Odio habentes te, Domine, odio habui, & propter inimicos tuos tabescebam) se eum esse confessus est. Præfes autem non tan- quam fortitudinem laudans, quòd factum fuerat, sed magis vituperans tanquam temeritatè & inobedientiam, in eo quòd fuerat constitutum, censuit eum puniendum. Nam quoniam, inquit, stultitia te ad tantam impulit temeritatem, vt imperatoriam despiciens potestatem, & nostri iussus nullam ducas rationem, & ministros nostros claus contundas, manum quæ seruijt menti inceditæ, ab ipso cubito iubeo ampu- tari. Dicto ergò citius factum est, quòd iubebatur: alios autem sanctos iubet, vinctos boum neruis, cædi immisericorditer: quòd quidem martyribus magis conciliabat lætitiæ, quam doloem. Multas enim horas fortiter tolerantes, Deo agebant gra- tias, qui pro sancto nomine dignos censuerit, qui talia subirent supplicia. Quid de- incèps est consecutum? Carcer excipit flagella. Verumenimuerò scio, quòd id, quòd est dicendum, quomodo tunc factum sanctis, ita nunc auditum afferet doloem vobis auditoribus. Vnus enim ex socijs certaminis, Victor nomine, quem Sancti cognatum prius
- Constans martyrum responsum. Confertat suos socios S. Hieron.
- Psal. 138. Scuitur in martyres. Vnus in pe- nis deficit.

prius diximus, & ijs, quæ iam præcesserant, plagis emollitus, & inferendarum terrore perturbatus ac concussus, clam accersito Commentariensi, ut eius miseretur, rogabat valde humiliter & immisericorditer, & eximeret nomen suum ex actis, & ipsum dimitteret e custodia, accepta pro eo mercede prædiolo, quod erat Coramis. Ille autem libenter auditis eius precibus, (erat enim ei vicinum id, quod promittebatur) dimittit Victorem e carcere. qui cum noctu effugisset, inuenit salutem plenam extremo interitu, ut qui miser simul damnus acceperit & agri & animæ: illo quidem tradito ei, qui visus est seruare: hæc autem tradita dæmoni. Die autem iam illucescente, cum rem cognouisset Hieron, intolerabili dolore est affectus, & acerbis desiebat lachrymis cognati interitum, dicens: Hei mihi, ô Victor, quid à te factum est? Quam grauis tua negociatio? Quomodo emisisti animæ interitum? Quid te ipsum tradidisti inimicis? Cur gloriæ coronis prætulisti fugæ dedecus? Cur breui vitam æternam commutasti? Cur breuem recreationem præposuisti lætitiæ, quæ non potest terminari? Quantam autem tibi molestiam attulissent mala, quæ afferuntur ab hominibus, si conferantur cum ad æcerbis doloribus, quos es habiturus in manus Dei incidens, & æterno igni gehennæ traditus?

Sic ille defensus, cum satis fuisset lamentatus, vocatis suis cognatis Antonio & Matroniano: Adeste, inquit, vltimam meam audite voluntatem: ut reuerentes, eam perducatis ad effectum. Volo sorori quidem meæ Theotimæ dari possessionem, quam habeo in Pedisa: ut ex ea sibi parans ea, quæ sunt ad victum necessaria, ipsa mei martyrij peragar memoriam. Alia autem omnia, quæ mihi supersunt, dimitto matri propter ipsam viduitatem, quæ cura eget & auxilio: & præterea ad senectutem & cæcitatem. Manum autem meam abscissam ei tradentes, dicite, ut scribat ad magnificentissimum Rusticum, qui Ancyræ administrat rem publicam, ut præbeat domum in Badefana, ut manus mea illic deponatur. Cum Sanctus sic fuisset testatus, quatuor post diebus Præses sedens pro tribunali, accersit eum cum alijs sanctis. Postquam autem multis machinis eorum fortitudinem conatus prostrernere, partim quidem blanditijs, partim verò minis eos tentasset, postremò autem virgis quoque fortiter cecidisset, & eos vidisset penitus immobiles nulli rei cedere, iubet eis amputari capita.

Cum autem educerentur sancti extra ciuitatem, psallebant in via: Beati immaculati in via, qui ambulat in via Domini. Deinde cum venissent ad locum definitum, & genua inclinassent, & Benignè suscipe, ô Christe, animas nostras, dixissent, eis amputata sunt beata capita. Cum Christiani autem noctu eorum corpora sustulissent, sepeliunt honorificè. Antonius verò & Matronianus ad Præsidentem accedentes, auri permultum dabant, ut acciperent caput sancti Hieronis. Ille autem, Nisi mihi, inquit, tantum auri dederitis, ut ex æquilibrio capiti respondeat, id vos non accipietis: magni æstimans vir execrandus, sed non recta ratione, caput martyris reuerà longè preciosissimum. Illi autem cum id tanti non possent emere, erant animo perplexi. Sed hoc quidem, ut homines: Deus autem hinc quoque inuenit exitum. Vt enim quidam Senatorius, fidelis & amans martyrum, cui nomen erat Chrysaiphus, cum aurum pro capite expendisset, id accipit à Præsidente: & cum templum extruxisset pulcherrimum, vbi Sancti finem vitæ acceperant, illic hoc sacrum caput honorificè deponit & magnificè.

Auarus autem Præses, ut qui propter Sancti caput tantum lucrificasset, quærebat manum, ex ea quoque lucrum captans. Sed cum eius voluntatem sensissent boni Antonius & Matronianus, cum intempesta nocte eam sustulissent, fugiunt: & cum in suam venissent ciuitatem, tradunt matri manum charissimi filij, singulatim omnia de sancto ei narrantes. Illa autem cum martyricam illam manum in manibus accepisset, & lachrymas doloris, gaudio contemperasset, eam crebrò subiciebat oculis, deosculabatur, & tanquam totum habens eum, quem desiderabat, circumfundebatur, amplectebatur, nesciebat quid faceret, partim quidem se gaudio, partim autem tristitiæ dispertiens, dicendo: O qualia pro qualibus accepi, ô charissime, ut quæ te quidem emisi viuum & saluum: nunc autem pro toto & viuo solam manum accepi, partem quidam, pro dolor, & breues reliquias: ut magis desceam & habeam stimulum mœroris, ut quæ per eam deducar ad memoriam. Atqui in dolore quidem te peperi infelix, labore autem te alui, sperans te futurum baculum senectutis, ducem imbecillitatis, consolationem animi ægritudinis. Sedenim quid mihi accidit, quæ deducta

SURIUS

RVII
5Cap. 7.
S. Hieron
cōdit testa-
mentum.Martyres
caduntur
virgis.Cap. 8.
Psal. 118.
Caduntur
capite.En quæsi fe-
cit antiqui-
tas sacras
reliquias.

Cap. 9.

Eccè mater-
ni affectu
erga filium.

sum ad lachrymas, cum me oporteat letari & exultare, quod fuerim mater martyris, quod Deo obtulerim donum mei vteri, quod cum te, o charissime, aluerim & erudierim, & ad pietatem exercuerim, non te viderim consummatum morte communi & inutili? Vtilitatem enim magnam habet mors martyris, qua tu es consummatum. Sed me, cum decesseris, ne omnino relinquo: sed tuis intercessionibus apud eum, pro quo effudisti sanguinem, me ab hac laboriosa & calamitosa vita cito liberatam apud te statuas, hac in re mihi reddens mercedem nutritionis. Hac cum dixisset, deposuit manum in eo loco, in quo iusserat martyr: & quaecumque mandata fuerant, deduxit ad effectum, glorificans Christum verum Deum nostrum: Quem decet omnis gloria, maiestas & laus cum principio carente eius patre & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sancti apud Deum pro nobis intercedunt.

VITA ET MARTYRIVM sancti Herculani Episcopi Perusini, cuius festiuitas septima Septembris celebratur, habetur Tomo 2. prima Martij: Itaque Lectorem eò remittimus.

VITA DIVI AMARANTI MARTYRIS, PER DI
VVM GREGORIVM ARCHIEPISCOPVM TVRONEN.

scripta libro de gloria Martyrum, Cap. 67.

7. Nouembris Sanctorum animæ post agonis viuunt in gloria.

Cereus ad sepulcrum martyris diuinitus accenditur: unde liquet cereorum usum Deo gratum.

Multa ad sepulcrum eius sunt miracula.

MARANTVS martyr apud Albigensem urbem, exacto agonis fidelis cursu, sepultus viuit in gloria, cuius (vthistoria passionis declarat) sepulcrum diu vepribus sepibusque coniectum latuit, sed Domino iubente, Christianis populis reuelatum est: & crypta, in qua quiescebat, patefacta resplenduit. Sed cum hostilitate impellente, locus ab habitatoribus fuisset eneruatus, a longinquo venientes incolæ, honorem beato martyri, quasi custodi proprio nitentibus impendere. Igitur cum cereos frequenter deuotio Christiana deferret, quadam die contigit, vt quidam præ longinquitate itineris incrementum ignis, quo accenderetur cereus, non haberet: arreptamque siliem ferro verberat, quasi ignem eliciturus. Quod cum ageret, & crebris ictibus lapidem quatens, nihil foci posset excutere, celesti lampade cereus, qui iam beato sepulcro affixus erat, illuminatur. Sicque factum est, vt quæ humanæ non expleuerant industria, peragerentur diuini numinis maiestate. Cessante humano studio, cælestia officia administrantur, luminis que noui fulgore cereus clarificatur accensus. Quod cum populis manifestum fuisset, incrementum foci ulterius, ad accendendum lumen nullus exhibere præsumpsit. Postquam verò locus ille inhabitari ab hominibus coepit, atque ibi domus in quibus ignis accenderetur adessent, hoc miraculum non est ultra præstitum plebi, cum alijs miraculis frequentius illustretur.

VITA SANCTI VVILIBRORDI TRAIECTENSIS EPISCOPI, AVTHORE ALBINO FLACCO

Alcuino, Caroli Magni præceptore.

PROLOGVS AVTHORIS.

Domino eximio, venerabili atque laudabili Beornrado Archiepiscopo, humilis Leuita Alcuinus salutem. Delatis ad nos vestre excellentiæ literis, in quibus vestrum agnoscens in Domino studium, & diuturnam in lege eius meditationem, magno me gaudio affectum esse fateor. Sed tamen longè imparem me petitionis vestre consideravi, vt potè nullo prærogatiuæ munere eloquentiæ suffultus ad implendum, quod iussistis: ac nisi me charitas vgeret, quæ nulla

nulla negare solet, non auferem ultra mea paupertatis vires negotium attingere. Tamen vestris orationibus diuina donante gratia, & sanctissimo patre Vuillbrordo intercedente, cuius me vitam, mores & miracula scribere sic studiosè rogas, tuis patri, pater sancte, præceptis, & duos digessi libellos: vnum profaico sermone gradientem, qui publicè fratribus in ecclesia, si dignum tuæ videatur sapientiæ, legi potuisset: alterum Pierio pede currentem, qui in secreto cubili inter scholasticos tuos tantummodò ruminari debuisset. Vterque tamen propter occupationes diurnas furtiuus noctium lucubratiunculis dictatus est, & eo magis vestræ indigent defensionis, quo minùs ab authore proprio expoliti sunt. Meum fuit, præcipientis non spernere auctoritatem: tuum est, obediētis defendere imperitiam. Vnam quoquè priori libello superaddidi Homiliam, quæ vtinam digna esset tuo venerando ore populo prædicari. Itē secundo adieci sermone elegiacum carmen de viro venerabili Vuilgiso, patre scilicet sanctissimi pontificis Vuillbrordi, cuius corpus requiescit in cellula quadam maritima, cui ego, indignus licet, legitima, Deo donante, successione deferuio. Sed & omnia, quæ vel prosa gradiente, vel versu corrente dictaui, tuæ sanctitatis spectant iudicium, vtum digna memorie, an pumice radenda & feroci: nec nisi tuo roborata examine, procedent in publicum.

Alcuius scripsit præsa & carmine vitam s. Vuillbrordi.

ferroque

VITA.

VIT in Britannia insula, prouincia Nordanhumbrana, quidam paterfamiliās genere Saxo, & nomine Vuilgis, religiosam in Christo cum coniuge & omni domo sua, sicut post signis patefactum est, agens vitam. Nam relicto habitu seculari, monachicam conuersationem elegit, ac non multò post crescente in eo seruire vitæ spiritualis, arctiori animi studio solitaria seipsum mancipauit distributione in promontorijs, quæ mari Oceano & Humbri flumine cinguntur. Ibi etiam multo tempore in quodam paruo oratorio, sancti Andreae Apostoli Christi nomine dicato, in ieiunijs & orationibus atque vigilijs Deo seruientis, etiam miraculorum signis claruit, & nomen eius celebre factum est. Nec confluentes cessabat ad se turbas suauissima verbi Dei admonitione cohortari. Sed & illius gentis Regi & optimatibus honorabilis effectus est: intantum, vt ei aliquas terrarum possessiunculās, illis promontorijs adiacentes ad ædificandam Deo ecclesiam, dono perpetuo contulerint. In qua pius pater modicam quidem, sed honestam, Deo seruientium adunauit congregationem. In qua & post multiplices sancti laboris agones, à Deo coronatus corpore requiescit, & posterius eius vsque hodiè ex sanctitatis eius traditione possident. Quorum ego meritis & ordine extremus, eandem cellulam per successiones legitimās suscepi gubernandam, qui hanc historiam sanctissimi patris & summi sacerdotis Vuillbrordi, te iubete, beatissime pontifex Beornrade, conscripsi: Beornradus S. Vuillbrordi successior.

Nonbris 7. Cap. 1. s. Vuillbrordi pater, vit sanctiss.

Et vt eiusdem sancti patris Vuillbrordi altiùs natiuitatis originem, & mox in vtero matris diuine electionis repetam præsentia, reuertar vnde egressus sum. Nam sicut sanctissimus præcursor Domini nostri Iesu Christi beatus Ioannes Baptista, ex vtero matris Deo sanctificatus, religiosus parentibus, vt Evangelica narrat historia, Christum ceu solem præcedens lucifer, multis in salutem profuturus, natus est: irà & sanctus Vuillbrordus in plurimorum genitus salutem, religiosus parentibus natus esse dino-scitur. Nam vir venerabilis Vuilgis, de quo nobis paulo ante sermo fuit, ad hoc tantum, Deo prædestinante, matrimonio iunctus est, vt talis ad profectum multorum populorum ex eo ederetur proles. Igitur vxor eius, mater scilicet beati Vuillbrordi patris, in tempesta noctis quiete cæleste in somnis vidit orama. Visum est ei, quasi nouam in celo videret lunam, crescente illa vsque dum plena videbatur esse. Quam diligentiùs intuens, repentino cursu lapsa ruit in os eius, Qua deuorata, eius intima splendore perfusa sunt. Euigilans verò, timore perterrita, cuidam religioso presbytero retulit somnium, illoque interrogante, si ea nocte, qua ei visio facta est, suo more solito

Cap. 2.

Luc. 11.

Viso matris S. Vuillbrordi: spaua, visum.

VIRIUS
 5

Visionis interpretatio. iungeretur viro, acceptaque ab ea eius rei confessione, ita respondit: Luna, quam, ex modica vidisti in magnam creuisse, filius est, quem in ea nocte concepisti: qui luce veritatis caliginosos tenebrarum errores discutiet, & quocunque perrexerit, comitante superni luminis splendore, plenum suæ perfectionis ostendet globum: coruscanteque rumoris eius candore, & morum pulchritudine, multorum in se alliciet ad spectum. Huius ergo somnij interpretationem, rerum veritas subsecuta est.

Cap. 3. Literis & moribus imbuendus traditur puer Vuilbrordus. Factum est post circulum dierum, & mulier peperit filium, sacroque fonte baptismatis regenerato, imposuit ei mater nomē Vuilbrord. Et statim ablatum infantulum tradidit cum pater Ripensis ecclesiæ fratribus, religiosi studijs & sacris literis erudendum, ut fragilior ætas validioribus inualesceret disciplinis, ubi nihil videret nisi honesta, nihil audiret nisi sancta. Quem diuina mox gratia ab ineunte pueritia & sensu proficere, & moribus pollere, quantum ad tales congruit annos, concessit: ita ut nostris temporibus nouum Samuel nasci putares, de quo dictum est: Puer autē Samuel proficiebat, atque crescebat, & placebat tam Deo, quam hominibus. Ibi que in prædicto monasterio multis profuturus puer, clericatus accepit tonsuram, & pia professione monachum se fecit esse, & inter ceteros eiusdem sanctissimi monasterij adulescentes enutritus est, sed nulli alacritate minor, nulli humilitatis officio secundus, nulli lectionis studio inferior: sed sic quotidie bonæ indolis puer proficiebat, ut teneros pueritiæ annos, morum grauitate transcenderet: factusque est grandæuus sensu, qui corpuseulo modicus fuit & fragilis.

Cap. 4. Proficiscitur in Hyberniam. Igitur in sacris eruditionibus, & in omni sobrietate, morumque honestate, beatissimo usque ad vicesimum ætatis suæ annum adulescente proficiente, ætioris vitæ ardore succensus, & peregrinationis amore instigatus, & quia in Hybernia scholasticam eruditionem viguisse audiuit, etiam quorundam sanctorum virorum, fama narrante, conuersatione incitatus, & præcipue beatissimi patris & Episcopi Egberti, qui cognomento sanctus vocabatur, necnon & Vuicberti venerabilis viri & sacerdotis Dei, quorum vterque ob cælestis patriæ amorem, domo, patria, cognationeque relicta, Hyberniam secessit, ibique dulcissimos supernæ contemplationis fructus seculo nudus, Deo plenus, solitaria quotidie hauriebat conuersatione. Horum beatus adulescens æmulari cupiens religionem, cum conuientia sui Abbatis & fratrum, in Hyberniam veloci cursu contendit, prædictorum patrum se familiaritati coniungens, quatenus ceu prudentissima apis, ex eorum propinquitate mellifluos pietatis carperet flores, & in sui pectoris alucrio dulcissimos virtutum fauos construeret. Ibi que duodecim annis inter eximios simul piæ religionis & sacræ lectionis magistros, futurus multorum populorum prædicator, erudiebatur, donec occurreret in virum perfectum, & in ætatem plenitudinis Christi.

Cap. 5. Fernet desiderio paganos conuertendi. Tricesimo itaque & tertio ætatis suæ anno, maior egregio viro fidei flāma crescebat in pectore, ita ut parum ei videretur sibi soli tantummodo in religionis sanctitate suadisse, si non & alijs quoque in prædicationis veritate prodesset. Audiuit in borealibus mundi partibus messem quidem multā esse, sed operarios paucos. Sed ut somnij, Deo dispensante, impleretur veritas, quod mater olim de eo se vidisse testatur, suæ conscientis voluntatis, licet adhuc diuinæ dispensationis ignarus illas in partes nauigare cogitauit, & clarissima Euangelicæ prædicationis luce, torpentes longa infidelitate populos, si Dei esset voluntas, illustrare. Assumptisque secū duodecim fratribus, eo fidei feruore armatis, quo & ipse, nauim conscendit: quorum aliqui postea, ob prædicationis Euangelicæ instātiā, martyrio coronati sunt: aliqui verò Episcopatus ordinem accipientes, post sanctæ prædicationis labores, in pace quieuerunt.

Cap. 6. Cum 12 socijs venit Traiectum. Igitur vir Dei cum socijs, sicut prædiximus, nauigauit, donec prospero cursu ad ostia Rheni fluminis vela deposuit, ibique optata telluris statione refocillati sunt, & mox ad castellum Traiectum, quod in ipsa fluminis ripa situm est, peruenerunt, in quo etiam post aliquod tempus, Deo donante, & verbo fidei crescente, idem sanctus Vuilbrordus sedem Episcopatus sui habuit. Sed quia eadem gens Frisonum, in quo idem ædificatum est castellum, cum Rege suo Radbodo paganis adhuc ritibus lotuit, visum est viro Dei Franciam contendere, ac Ducem illorum adire Pipinum, virum strenuum, triumphis clarum, & moribus probum. Qui eum cum omni honore suscipiens, sed nolens tanto doctore se vel suam priuare gentem, loca ei opportuna intra terminos regni sui præiudic, quò potuisset idolatriæ spinas extirpare, & purissima verbi Dei semina per munda noualia abundantius spargere: ut impleret propheticum præ-

A Pipino principe honorifice excipitur.

præceptum: Nouate vobis noualia, & nolite serere super spinas. Cumque studiofissimè vir Dei per loca singula discurrendo, opatum euangelizandi opus exercuisset, & semina vitæ, supernæ gratiæ rorè irrigante, longè lateque in agris multorum cordium ad eius prædicationem pullulassent, congaudens prædictus Francorum Dux eius sanctissimæ deuotioni, & verbi Dei clarissimæ multiplicationi, maioris profectus occasione, prudenti cogitabat consilio eum Romam mittere, vt à Domino Apostolico Sergio viro sanctissimo tunc temporis, in summi sacerdotij honorem ordinaretur: quatenus Apostolica benedictione & iussione suscepta, maiori ab eo missus fiducia roboratus, in opus Euangelij reuerteretur, iuxta Apostolicum illud: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Quod cum viro Dei persuadere tentaret, renuit primum, nec se tantæ authoritatis honore dignum esse referebat: Enumeratisque Apostolicæ sanctionis præceptis, longè se inferiorem huic virtutum catalogo asserbat, quem egregius mundi prædicator, filium suum Timotheum erudiens, oportere Episcopum habere censuit. Dux verò contrà religiosè suasit, quod vir Dei verecundè negauit.

Tandem omnium vnanimitate victus, & (quod maius est) Dei dispensatione cæcus, consensit, magis volens plurimorum humiliter obedire consilio, quam suam pertinaciter defendere voluntatem. Et sic cum honorifica legatione, & muneribus, authoritati Apostolicæ condignis, Romam directus est. Sed die quarta, priusquam illò veniret, beatissimus Apostolicus, Angelica in somnis responsione admonitus est, vt illum cum summo honore susciperet, & quòd multarum animarum esset illuminator futurus, à Deoque electus, & ad hoc venisset, vt summi ab eo sacerdotij honorem susciperet, nihilque ei negandum esse, quicquid petisset. Qua factus Apostolicus admonitione certus, cum magno gaudio, & summo eum suscepit honore: & vt in eo fidei agnouit feruorem, religionis deuotionem, sapientiæ plenitudinem, die competenti populo adueniente, aduocatis venerabilibus ad societatem ministerij sacerdotibus, publicè in ecclesia beatissimi Petri principis Apostolorum cum magna dignitate more Apostolico eum ordinauit Archiepiscopum, ac ordinato nomen imposuit Clemens, vestimentisque suis sacerdotilibus induit eum, & sancto quasi superhumerali Aaron, pallio dignitatis & indumenti confirmauit gloria: & quicquid voluit vel petiuit, aut in patrocinijs sanctorum, aut in rebus Ecclesiasticis, cum tora mentis alacritate tradidit illi, firmatumque benedictione, donis ditatum, cum salutaribus præceptis iterum eum in opus Euangelij remisit.

Accepta ergò Apostolicæ authoritatis benedictione, cum maiori fiducia deuotus verbi Dei prædicator, ad præfatum Francorum Ducem regressus est. Qui cum cum summa honoris magnificentia receptum, cum suæ potestatis iussione in opus Euangelij direxit, maximè tamen in borealibus regni sui partibus, quò eatenus ob raritatem doctorum, vel duritiam habitatorum, fidei flamma minus relucebat. Eo vir Dei instantius illis in regionibus semina vitæ sparferat, quo plus necessarium antiquam ignorantie famem depellere perspexerat. Qualem, diuina gratia adiuuante, illis incolis fructum fecisset, testes sunt vique hodiè populi per ciuitates, vicos & castella, quos ad veritatis agnitionem, & ad vnus omnipotētis Dei cultum pia admonitione perduxerat. Testes quoque ecclesiæ, quas per loca singula construxerat: testes & Deo famulantium congregationes, quas aliquibus adunauit in locis.

Tentauit quoque idem vir Dei vltra Francorum regni fines cælestis doctrinæ flumina deriuare. Nam tunc temporis Regem Frisonum Radbodum cum gente sua paganam non timuit adire, & quocumque perrexerat, verbum Dei cum omni fiducia loquebatur. Sed præfatus Frisonum Rex licet virum Dei humilitatis gratia benignè susciperet, nullis tamen vitæ fomentis saxum eius cor emolliri potuit. Cum ergò apud eum vir Dei fructificare se non posse sentiret, ad ferocissimos Danorum populos iter euangelizandi conuertit. Ibi tum, vt fertur, regnabat Ongendus, homo omni fera crudelior, & omni lapide durior: qui tamen, iubente Deo, veritatis præconem honorificè tractabat. Quem dum obduratum moribus, & idololatriæ deditum, & nullam melioris vitæ spem habentem offendit, acceptis tunc triginta eiusdem patriæ pueris, ad electos à Deo populos regni Francorum reuerti festinauit. Sed in eo ipso itinere catechizatos eosdem pueros vitæ fonte abluit, nè aliquod propter pericula longissimi nauigij, vel ex insidijs ferocissimorum terræ illius habitatorum, dampnum pateretur in illis, volens autiqui hostis præuenire astutias, & Domini sacramenti

102

Rom. 10.

1. Tim. 3.

Cap. 7.

Viso summi Pontificis.

S. Vuillibrordus venit Romam ad Pontificem.

Ordinatur ab eo Archiepiscopus.

Cap. 8.

Fructus prædicationum eius.

Cap. 9. Prædicat Christum in Frisia.

Item in Dania.

WILLIBRORDUS
ARCHIEPISCOPUS
TRAIECTENSIS
RVIII
5

- mentis animas mūhire acquisitas.
- Cap. 10. Et dum pius verbi Dei prædicator iter agebat, peruenit in confinio Frisonum & Danorum ad quandam insulam, quæ à quodam deo suo Fosite, ab accolis terra Fositesland dicebatur: quia in ea eiusdem dei sana fuere construda. Qui locus à Paganis in tanta veneratione habebatur, vt nihil in ea vel animalium ibi pascentium, vel aliarum quarumlibet rerum, quisquam gentilium tangere auderet, nec etiam à fonte, qui ibi ebulliebat, aquam haurire, nisi tacens, præsumeret. Quò cum vir Dei tempestare iactatus est, mansit ibidem aliquot dies, quousquẽ sepofitis tempestatibus, opportunum nauigandi tempus adueniret, Sed paruipendens stultam loci illius religionem, vel ferocissimum Regis animum, qui violatores sacrorum illius atrocissima morte damnare solebat, tres homines in eo fonte cum inuocatione sanctæ Trinitatis baptizauit: sed & animalia, in ea terra pascentia, in cibaria suis mactare præcepit. Quod Pagani intuctes, arbitrabantur eos vel in furorem verti, vel etiam veloci morte petire. Quos cum nihil mali cernebant pati, furore perciti, Regi tum Radbodo, quod viderant factum, retulerunt. Qui nimio furore succensus, in sacerdotem Dei viui, suorum iniurias deorum vlcisci cogitabat: & per dies semper tribus vicibus suo more mittebat fortes, & nunquam damnatorum sors, Deo vero defendente suos, super seruum Dei, vel aliquem ex suis, cadere potuit: nec nisi vnus tantum ex socijs sorte monstratus, & martyrio coronatus est. Vocabatur verò vir sanctus ad Regem, & multum ab eo est increpatus, quare sua sacra violasset, & iniuriam deo suo fecisset. Cui præco veritatis constanti animo respondit: Non est deus, quem colis, sed diabolus, qui te pessimo errore deceptum habet, ó Rex, vt animam tuam æternis tradat flammis. Non est enim Deus, nisi vnus, qui creauit cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt: quem qui vera fide colit, vitam habebit sempiternam: cuius ego seruus hodiẽ tibi testificor, vt ab antiqui erroris vanitate, quam coluerunt patres tui, tandem aliquandò resipiscas, & credens in vnum Deum omnipotentem Dominum nostrum Iesum Christum, & vitæ fonte baptizatus, abluas omnia peccata tua, & proieda omni iniquitate & iniustitia, deinceps nouus homo viuas in omni sobrietate, iustitia & sanctitate. Hoc faciens, cum Deo & sanctis eius gloriã possidebis sempiternam. Si verò me contemnis, viam salutis tibi ostendentem, scito certissimè, quòd æterna supplicia & infernales flamas tu cum diabolo, cui obtemperas, sustinebis. Ad hæc Rex miratus, respondit: Video te minas nostras non metuisse, & verba tua esse, sicut & opera. Etsi autem nollet veritatis prædicatori credere, tamen ad Pipinum Ducem Francorum eum cum honore remisit.
- Cap. 11. Qui in eius lætatus aduentu, rogauit eum destinato verbi Dei operi insistere, eradicatisque idolatriæ spinis, verbum Dei instanter per loca singula serere. Quod etiam pius prædicator haud segniter implere satagebat, circumiens omnes illius terræ regiones, per vrbes, vicos, castella, vbi prius euangelizauerat, exhortans omnes, quatenus bono animi proposito in veræ fidei permanentem firmitatè. Et dum per singulos dies numerus crescebat fidelium, & maior credentium turba ad verbi Dei agnitionem confluebat, cœperunt plurimi, fidei feruore incitati, patrimonia sua viro Dei offerre. Quibus ille acceptis, mox ecclesias in eis ædificare iussit. Statuitque per eas singulos presbyteros, & verbi Dei sibi cooperatores, quatenus nouus Dei populus haberet, quò se diebus festis congregaret, vel salutares audiret admonitiones, vel à quibus sacri baptismatis munera acciperet, & Christianæ religionis regulas ediceret. Et ita vir Dei magis ac nãgãis de die in diem, diuina donante gratia, proficiebat.
- Cap. 12. Contigit autem, Pipinum Ducem Francorum diem obire, & filium eius Carolum regno patris potiri. Qui multas gentes sceptris adiecit Francorum: inter quas etiam cum triumpho gloria Frisiam, deuicto Radbodo, paterno superaddidit imperio: in qua tunc gente sanctus Vuillibrordus positus est prædicator, sedique Episcopali in Traiecto castello delegatus est. Qui maiori Euangelizandi occasione accepta, nupèr gladio acquisitam gentem sacro baptisinate abluere conatus est. Nec quicquam in ea vetusti erroris, nec tenebras ignorantia latere sinebat: sed totam Euangelica luce sine dilatione perfundebat, ita vt in eo populo subito propheticum illud impleteretur testimonium: Et erit: in loco, vbi dicitur eis, Non populus vos: dicitur eis, Filij Dei videntis. Plurima quoque diuina virtus fecit per seruum suum miracula: licet omni miraculorum operationi & signorum ostensioni ministerium Euangelicæ præ-

Barbara gē-
tis superiti-
one mira-
fiducia con-
temnit.

Radbodus
vnus ē socijs
eius necat.

Illi cōtan-
ter Christū
annunciat
Vuillibror-
dus.

Redit ad Pi-
pinum ducē

Cap. 11.

Multi cre-
dūt in Chri-
stum, extru-
unturq; tē-
pla eorum
impenis.

Cap. 12.

Carolus Mar-
tellus mul-
tas domat
gentes.
S. Vuillibror-
dus fit Epi-
scopus Tra-
iectensis.

Osce 1.

prædicationis præferendum sit, tamen quæ gesta narrantur, ad gloriâ donantis Dei non tacenda esse cenſeo, ſed magis ſtylo alliganda, nè pereant poſteris ſeculis, quæ priſcis temporibus acta eſſe noſcuntur.

Quodam igitur tempore, dum venerabilis vir iter euangelizandi more ſolito age-
ret, venit ad quandam villam, Vualachrum nomine, in qua antiqui erroris idolum re-
manſit. Quod cum vir Dei zelo feruens conſringeret, præſente eiufdem idoli custo-
de, nimio furore ſuccenſus ille, quaſi dei ſui iniuriam vindicaret, in impetu animi in-
ſanientis, gladio caput ſacerdotis Chriſti percuffit: ſed Deo defendere ſeruum ſuum,
nullam ex ictu ferientis læſuram ſuſtinuit. Socij verò illius hoc videntes, peſſimam,
præſumptionem impij hominis vindicare concurrerunt. Sed à viro Dei pio animo de
manibus illorum liberatus eſt reus, ac dimiſſus: qui tamen eodem die dæmoniaco
ſpiritu arreptus eſt, & die tertia infeliciter miſeram vitam finiuit. Et quia vir Dei, iuxta
præceptum Domini, ſuas iniurias vlcifci noluit, citius à Domino vindicatum eſt, iuxta
illud: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.

Alio quoque tempore iter beato viro faciente ad quandam ſuæ ditionis cellulam,
quæ ex nomine præterfluentis aquæ Sueſtra dicitur, propter compendium propioris
viæ per ſegetes cuiuſdam diuitis anguſtam ſubintravit ſemitam. Quod earundem ſe-
getum cuſtos cernens, nimio inflatus furore, virum Dei blaſphemare cœpit. Quem
conuicia viro Dei inferentem cum ſocij, qui cum eo erant, vindicare vellent, miti
animo Dei famulus eos compeſcuit, nolens aliquem ſua cauſa perire, qui ſalutem
ſitibatur omnium. Sed cum infanientis animum nullo modo lenire poſſet, dans lo-
cum iræ eius, via qua venit, reuerſus eſt. Sed die poſtera idem infelix, qui famulo Dei
conuicia dicere non abhorruit, multis cernentibus, in eodem loco repentina morte
perijt.

Cum vir Deo plenus propter euangelicæ prædicationis inſtantiam loca circum-
iret maritima, aquæ dulcis penuriam patiebat. Quod dum cernebat commilito-
nes propter ardorem ſitis, grauiter ſuſtinere: vocato vno ex illis, præcepit ei intra
tentorium ſuum foſſam aperire paruam. Vbi ſecretò fixis genibus orabat Deum, vt
qui populo ſuo aquam in deſerto produxit de petra, ſeruis ſuis eadem miſericordia
de arenofa terra aquam produceret. Qui mox exauditus eſt. nam ſubitò fons dulcis
ſimi ſaporis foſſam implebat. Quod ſui cernentes, gratias agebât omnipotenti Deo,
qui ſanctum ſuum magnificauit, & exaudire dignatus eſt. Bibebantque vſque ad ſa-
tietatem, ſecumque ad prædeſtinati itineris neceſſitatem, quantum ſufficere videba-
tur, portare curabant.

Iterum ſanctus Dei ſacerdos in quodam loco iter agens, vidit mendicantes inopes
duodecim, pariter poſtulantibus ſibi aliquid à prætereuntibus ſolatij. Quos, vt erat mi-
tiſſimus, benigno adſpexit animo, vnique ex ſuis mādauit ſpeciale ſuum flaſconem
ſumere, ac pauperibus miſcere Chriſti. Ex quo omnes illi duodecim vſque ad ſatic-
tatem bibeant: & mirum in modum, illis abeuntibus, ex optimo vino flaſco, de quo
tanti biberant homines, inuentus eſt plenus, vt antè. Hoc comperto, benedicbant
omnes Dominum Deum noſtrum, dicentes: Verè impletum eſt in nobis, quod in
Euangelio dicitur: Date, & dabitur vobis.

Venit quoque vir ſanctus ad ſuum viſitandi gratia monaſterium, & poſt orationes
ad Deum & ſalutationes fratrum, & admonitiones pacificas, circumiens ſingula fra-
trum habitacula, ſi quid in illis emendandum fuiſſet, pius paſtor explorare voluit. In-
trauit quoque in cellarium, in quo modicū vini reperit in vaſe, in quod ſuum benedi-
ctionis gratia cum oratione immiſit baculum, & exiuit. Sed eadem nocte in coipſo
vaſculo vinum crefcere cœpit, & ſupereffundi vaſis margine. Hoc cellarius cernens,
inſperata abundantia obſtupefactus, nec celare audebat, quod diuina miſericordia
per ſerui ſui benedictionem geri cognoſcebat. Craſtino manè cucurrit, & ante pedes
ſancti patris ſe proſternens, conſtebatur quid vidiffet. Qui more ſolito Deo gratias
agens, memorque Dominicæ iuſſionis, diſcipulis ſuis præcipientis, nè cui transfigura-
tionis gloriâ ante diem reſurrexionis ſuæ dicerent, præcepit eidem cellario, nè cui
miraculum, quod viderat, ante diem obitûs ſui ediceret. Sed & aliud huic ſimile per
eius benedictionem Deus Chriſtus operatus eſt miraculum.

Perueniens ſeruus Dei cum ſocijs ſuis ad domum cuiuſdam amici ſui, & pauliſpèr
cupiens in domo dilecti longi laborè itineris reſectione alleuare, patrem familiâs ni-
hil vini habere comperit, Quatuor ergò modicos flaſcones, quos tantum in itineris
ſolatium

Cap. 15.

Gladio ca-
sus nihil læ-
ditur.

Vitio diuis-
na in percuf-
ſorem eius.

Matth. 5.

Deut. 32.

Cap. 14.

Patientia
cius.

Repentina
mors ei cõ-
uicia facien-
tis.

Cap. 15.

Exod. 17.

Num. 20.

Miraculum

Cap. 16.

Præclarum
miraculum.

Luc. 6.

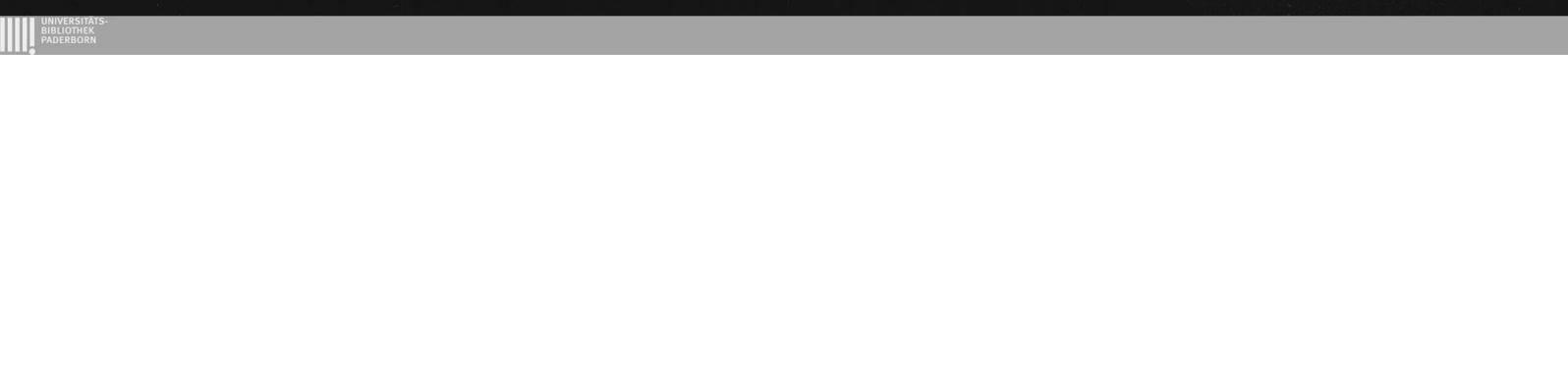
Cap. 17.

Item aliud.

Matth. 17.

Cap. 18.

VIRIUS
RVM
5

Iohan. 2. solatium secum eius socij ferebant, iussit afferri: eosque in eius nomine benedixit, qui in conuiuio nuptiali aquas conuertit in vinum. Et mirum in modum post benedictionem, quasi quadraginta viri ex illis lagunculis vsque ad satietatem bibebant, & cum magna gratiarum actione latis sibi inuicem animis dicebant: Verè Dominus Iesus impleuit, quod in Euangelio promisit, dicens: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet.

Aliud illustre miraculum. Iohan. 14. Cap. 19. Perrexit idem sanctus prædicator quodam tempore more solito, ob euangelizandi gratiam, cum festinatione in Frisiam, & propter laborem via, in pratis cuiusdam diuitis paululum lassos refocillare equos volebat. Quos diues ille in pratis suis pasci cernens, superbæ spiritu equos cadere coepit, & è pascuis abigere. Quem vir Dei placidissimis verbis alloquitur, dicens: Desine nobis iniuriam facere. Non enim propter læsionem tuam, sed propter necessitatem nostram, ad horam in his pascuis quiescere volumus. Instar nobis opus Dei peragendum, cuius tu quoque mercedem habere

Marth. 10. poteris, si nos quantum ad te pertinet, adiuueris animo, memor illius Domini nostri Iesu Christi dulcissimæ promissionis: Qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Sed magis mente pacifica nobiscum quasi amicus te ipsum reficiens, aliquantulum bibe, nobisque cepto itinere pergentibus, tu à Deo benedictus, reuertere in domum tuam. Ille autem in malitia pertinax, nolens pacificis viri Dei verbis acquiescere, sed conuicia ingeminans, opprobria iaculans: Tu me, inquit, hortaris bibere, & pacem tecum inire: scitò certissime, quòd tecum bibere pro nihilo habeo. Rapiensque, ex eius ore verbum hoc vir Dei: Si non velis, ait, mecum bibere, non

Diuinitus punitur homo contumeliosus in virum Dei. bibe. Et statim paratis socijs, perrexit viam suam. Ille quoque, cõtumax, domum suam festinabat adire, sed totus subito siti ardebat. Cupiensque ardentem stomachum vino refrigerare, os, quod viro Dei conuicia ingessit, vini potionem recipere non valebat: & qui pacem cum seruo Dei voluntariè noluit, pœnam in seipso necessariè sustinuit.

Vocati sunt medici, qui sitim sedarent, aut facultatem agroto bibendi præstarent. Anhelabant viscera, sed non fuit, qui guttam vini feruescenti pulmone infundere valisset. Tandem aliquando pœnitentia ductus ille, in seipsum reuersus est, & agnoscebat sanctum Vuillibrordum esse, quem offenderat, illiusque, anhelante spiritu, optabat reditum. Qui sequenti anno eadem reuersus est via, præcognitòque, aduentu eius, obuius ei homo agrotus venire festinabat, culpam confitens suam, & quam patiebatur pœnam aperiens, pro amore Christi se solui deprecabatur. Quem vir Dei misericordia motus absoluit, deditque illi cum benedictione de suo bibere calice. Qui mox absolutus bibebat, & sanus in suam reuersus est domum.

Cap. 20. Est in Treuerensi ciuitate monasterium puellarum, quod temporibus beati Vuillibrordi Episcopi pestis acerrima inuasit. Cuius acerbitate multa ex ancillis Dei moriebantur: quædam verò longo infirmitatis dolore iacebant in lectulo. Cætera verò nimio terrore turbata, quasi præsentem mortem metuebant. Et quia propè est prædictæ ciuitati sancti viri monasterium, quod appellatur Esternaco, in quo vsque hodiè sanctus ille requiescit corpore, & eius posterì ex legitima traditione patris, & pijs morum pietate Regum tenere noscuntur: idèò antedicti fœminæ monasterij, audientes sanctum virum illac venire, statim miserunt legationes, postulantes eum non tardare venire. Qui beati Petri principis Apostolorum mitissimo doctus exemplo, de loppe ob viduarum Christi petitionem venientis Lyddam, vt sanctam suscitaret Tabitham, festinus venit, audito desiderio ancillarum Christi, ad illas. Et veniens, mox in eodem monasterio Missa pro infirmis celebrata, aquam benedixit, qua & domos illarum adspergi iussit, & agrotantibus potandam transmisit. Quæ citò, diuina donante misericordia, conualuere, nec vlla in eo monasterio prædicta peste indè moriebantur.

Act. 9. Nota hic effectum Misæ & aquæ benedictæ.

Cap. 21. Contigit cuidam patrifamiliàs & domui suæ dira dæmoniæ illusionis tentatio, ita vt apertè malignus in eius domo spiritus, ex horrore & maleficijs habitare agnosceretur. Nam subito cibos, vel vestimenta, vel alia domui necessaria, rapere solebat, & in ignem mittere. Quinetiam paruulum, inter amplexus patrum pauiscentem, illis dormientibus, tulit, & in ignem proiecit. Sed vagitu infantis parentes excitati, vix paruulum de incendio eruerunt. Et multa atrocità eadem familia à nefando spiritu perpeffa est, nec à quolibet presbyterorum expelli potuit, donè vir sanctus Vuillibrordus, à patrefamiliàs postulat, aquam illis benedictam direxit, præcipiens omnem domus illius suppellectilem foras efferre, & aqua illa adspergi, præuidens in spiritu

Spiritu domum flammis consumendam esse. Quibus ita gestis, vacuam domum à loco lectuli ignis inuasit, totamque consumpsit. Altera verò in eo loco cum sanctificatione aquæ benedictæ edificata, nihil exindè pristina tétationis passus in ea: sed cum omni tranquillitate & quiete degentes, & Domino gratias agentes erant, qui illos per seruum suum redimere dignatus est.

Idem quoque vir Deo amabilis, quadam prophético prædixerat spiritu, quæ post rerum euentus vera probauit. Baptizauit enim Pipinum, filium Francorum fortissimi Ducis Caroli, patrem huius nobilissimi Caroli, qui modò cum triumphis maximis & omni dignitate gloriosissimè Francorum regit imperium. De quo Pipino patre eius idem sanctus vir præfaga voce coram discipulis suis prædixit hoc vaticinium: Scitote, inquit, quòd iste infans sublimis erit valdè & gloriosus, & omnium præcedentium Francorum Ducibus maior. Huius itaque vaticinij veritas nostris probata est temporibus, nec opus est testimonijs assequi, quod totius regni agnoscit authoritas. Scit nanque omnis populus, quibus nobilissimus victor celebratur triumphis, vel quantum terminos nostri dilatauit imperij, vel quàm deuotè Christianam in regno suo præparauit religionem, vel quid pro defensione sanctæ Ecclesiæ Dei apud extraneas exercuit gentes: quæ omnia melius oculis probari, quàm verbis explicari queunt.

Fuit verò iste vir sanctus, omni dignitate præclarus, statura decens, vultu honorabilis, facie venustus, corde lætus, consilio sapiens, ore iucundus, moribus compositus, & in omni opere Dei strenuus. Cuius autem patientiæ esset, ex antedictis eius gestis ostenditur. Quantam verò habuerit industriam in Euangelio Christi prædicando, vel qualiter illum in opere prædicandi diuina adiuuerit gratia, non necesse est nostro prosequi stylo, quod totius populi testimonio comprobatur. Porro eius secreta conuersatio in vigilijs & orationibus, in ieiunijs & psalmodijs, ex vitæ sanctitate & signorum ostensione intelligi datur. Charitatem scilicet assiduus labor ostendit, quem quotidie pro Christi nomine sustinuit. Denique vir sanctus omnibus diebus vitæ suæ in diuino proficiens opere, Deo amabilis, & omni populo gratus, temporibus Caroli antiqui, fortissimi Francorum Ducis, senex & plenus in omni perfectione dierum, appositus est ad patres suos, multiplicem laboris sui fructum accepturus à Deo, seculum hoc relinquens, vt caelum possideret, Christum sine fine in æterna gloria visurus: in cuius dilectione quàm diu nobiscum vixerat, laborare non cessabat. Die septima mensis Nouembris, id est, septimo Idus, ex hac peregrinatione ad perpetuum migravit patriam, & sepultus est in monasterio Epternacò, quod ipse Deo, vt præfati sumus, construxerat. Ibi vsque hodiè, diuina operante misericordia, signa & sanitates ad sancti Dei sacerdotis reliquias fieri non cessant. Ex quibus aliqua huic nostræ de eo historia subiicienda esse æstimauimus, in gloriam & laudem Domini nostri Iesu Christi, qui hæc per serui sui patrocinia sapius operari dignatus est. Conditum est venerabile corpus in sarcophago marmoreo, qui primùm toti Dei famuli corpori, quasi dimidio pedis breuior inuentus est, fratribus ob hoc valdè contristatis, & sapius trastantibus, vbi aptum sancto corpori inuenirent locellum. Sed miro modò, diuina donante pietate, inuentus est subito sarcophagus tanto viri Dei corpori longior, quanto breuior antè apparuit. Et in eo viri Dei corpus cum hymnis, psalmodijs & omni honore condentes, sepelièrunt illud in ecclesia præfati monasterij, quod ille summus Dei sacerdos in honore sanctæ Trinitatis edificauit & dedicauit. Sed & miri odoris fragrantia omnium perfuderat nates, vt perspicuè intelligeretur, ad exequias viri sancti angelicum venisse ministerium.

Sed & cuidam religioso sancti viri discipulo longiùs posito, in oratione vigilanti, obitus illius reuelatus est. Nam vidisse se testabatur animam sanctissimi patris sui cum magna luminis claritate, cum consona canentium laude, ab angelicis exercitijs ad calorum regna portari. Multi quoque fratrum testati sunt, crebrò se super lectulum, in quo beatam animam suo creatori reddidit, mirabile vidisse lumen, suauissimamque odoris dulcissimi sensisse fragrantiam: vt omninò his signis crederetur, caelestes locum frequentasse ciues, in quo sancta anima migravit ad Dominum. Per vñtionem quoque olei, quod supra corpus sancti lucere solebat, multi infirmi, Deo donante, & fide illorum cooperante, curati sunt. Poenitentes quoque, sapius ad eandem venientes ecclesiam, circulis ferreis more solito circumdati, ruptis circulis subito vincula sua resoluta senserunt. Cuius rei, adhuc in ecclesia circuli pendentes, testes sunt.

Et hic obserua vim aquæ sacrae.

Cap. 22.

Prophetia S. Vuillibroidi. Iste Pipinus ex Duce fit Franc. Rex.

Cap. 23. Dores & virtutes eius.

Carolus Martellum dicit. S. Vuillibroidi obitus.

Miracula ad eius reliquias.

Illustre miraculum.

Cap. 24. Visio discipuli eius.

N Quadam

STURMUS
RVM
5

Cap. 25. Quædam verò mulier paralytica, septem annis magnis cruciata doloribus, intantum grassante eadem quotidiana infirmitate afflicta est, ut omni membrorum officio destituta, alieno vteretur ministerio, & in solo tantummodo pectusculo vix anhelans spiritus, suspiria fessâ retraheret. Hæc à propinquis ad ecclesiam, ubi sanctus Dei requiescit, ferebatur, prope locellum reliquiarum eius posita. Quæ in eodem loco fuis lachrymis, deprecata est per intercessionem sancti sui famuli, diuinam ei misereri clementiam: atque à Domino Deo exaudita, moxque ab omni infirmitate liberata, sospes cum gaudio gratias agens Deo, proprijs pedibus, quæ prius ab alienis portabatur, cucurrit ad domum.

Cap. 26. Itè quidam morbidus. Itè adolescens quidam infirmus, ad corpus beati pōtificis manibus deductus est amicorum. Qui totis intremuit membris. Nec enim caput per se leuare potuit, sed quasi collo fixum non esset, huc atque illuc cadens voluebatur. Nam aliquoties ita exanimis factus est, ut omninò mortuus videretur. Quem, ut prædiximus, prope corpus sui sancti viri posuerunt. Sed misericordia Dei donante, omnibus qui aderant, cernentibus, ita subito sanus effectus est, ut nihil in eo pristinæ infirmitatis, vel doloris antiqui vltra remanserit.

Cap. 27. Quidam etiam officio diaconus, & non merito, in ecclesia sancti viri crucem auream, quam vir sanctus secum in itinere portare solebat, cum alijs donarijs ecclesie, infelicissimo non horruit subtrahere furto. Turbati sunt hac re fratres, ut porè factorem impij sceleris ignorantem. Tunc precibus quidem sancti Dei confidentes, illud tam nefarium scelus occultari non posse, fraternam tamen pietate hominem ad penitentiam reuocare nisi sunt, non perdere cupientes. Ille verò, qui hoc crimem commisit, obdurato corde salutem suam contempsit, sicut impius, dicente Salomone, cum in profundum malorum venerit, contemnit. Cogitavit infelix latere, sed non potuit, illum, qui seruorum suorum iniurias sapius vindicare non tardat. Nam miser ille, qui hoc perpetrare crimen non abhorruit, misera subito morte arreptus interiit. In ipso vitæ exitu aliquibus fratrum reatus sui crimen ostendit, & ubi ostendisset, quod furto rapuit, indicauit. Videris, fratres, quam terribili damnatus iudicio est, qui sancti Dei ecclesiam furto violare non timuit. Idcirco obsecro, ut castam in hac habeatis conuersationem, quatenus diuina clementia per sancti Clementis viri Apostolici preces in omni petitione honesta vos exaudire dignetur, sicut antè diximus illam exaudire preces infirmantium in eadem ecclesia, eosque cum diu desiderata sanitate domum redire. Nec scilicet dubitandum est, quòd veluti visibiliter corporeas illorum dignatus est Christus sanare infirmitates, ita & occultas animarum nostrarum ægotationes, intercedente pro nobis sancto suo, qui hic corporaliter relescit, & quem spiritaliter præsentem esse credimus, quotidie sanare non cessat, si firma fide & confessione vera cum lachrymis effundimus in loco isto ante conspectum pietatis illius corda nostra, qui pro sua diuina clementia paratus est ad ignoscendum, si nos tardi non fuerimus ad deprecandum: Cui laus sit & gloria in sempiterna secula.

Prou. 18. Horrenda vicio in facili egum. Cogitavit infelix latere, sed non potuit, illum, qui seruorum suorum iniurias sapius vindicare non tardat. Nam miser ille, qui hoc perpetrare crimen non abhorruit, misera subito morte arreptus interiit. In ipso vitæ exitu aliquibus fratrum reatus sui crimen ostendit, & ubi ostendisset, quod furto rapuit, indicauit. Videris, fratres, quam terribili damnatus iudicio est, qui sancti Dei ecclesiam furto violare non timuit. Idcirco obsecro, ut castam in hac habeatis conuersationem, quatenus diuina clementia per sancti Clementis viri Apostolici preces in omni petitione honesta vos exaudire dignetur, sicut antè diximus illam exaudire preces infirmantium in eadem ecclesia, eosque cum diu desiderata sanitate domum redire. Nec scilicet dubitandum est, quòd veluti visibiliter corporeas illorum dignatus est Christus sanare infirmitates, ita & occultas animarum nostrarum ægotationes, intercedente pro nobis sancto suo, qui hic corporaliter relescit, & quem spiritaliter præsentem esse credimus, quotidie sanare non cessat, si firma fide & confessione vera cum lachrymis effundimus in loco isto ante conspectum pietatis illius corda nostra, qui pro sua diuina clementia paratus est ad ignoscendum, si nos tardi non fuerimus ad deprecandum: Cui laus sit & gloria in sempiterna secula.

S. Vuillibrordus alias Clemens dictus est. Restat nunc de beato Vuilgiso, qui fuit huius sancti viri, ut antè diximus, pater: ut à quo huius historiae primum capitulum incipit, de eo nouissimum finiatur. Rediit igitur anniuersarius eiusdem beati Vuilgisi sanctæ migrationis dies, in qua pius Abba Albertus, successor venerandi Archiepiscopi, post sacratissima Missarum solennia, & honorem Deo debitum, cum fratribus epulari & gaudere aggressus est. Sed in eo monasterio nil plus vini inuentum est, quàm duo tantummodò fiascones, quorum vnus prandij hora exhaustus est, alter in horam cœnæ reseruatus. Igitur post vespertinam melodiam, pro reuerentia eius diei, fratres ad refectorium reuersi sunt, & post sacras lectiones præfatus Abbas fratres allocutus est, dicens: Decet nos, o venerandi patres, cum gaudio spiritali venerabilium patrum nostrorum festinos dies celebrare, & aliquanto laxius solito rigore, nostris indulgere corporibus, non luxuria, sed charitatis, causa. Nequaquam verò vos celassem, si aliquid plus habuissem in hoc monasterio, quàm hunc solum fiasconem, qui nobis hora prandij restabat. Potens est tamen Deus per preces sanctorum suorum hunc eundem nobis abundare facere, illos honorificare, & nos latificare, & ostendere nobis, licet indignis, suæ pietatis miracula, qui per benedictionem quondam sancti Vuillibrordi patris nostri, ex quatuor fiasconibus quadraginta viros satiare dignatus est. Tantum cum gratiarum actione in spe bibamus, quod habemus. Primò & secundò de eodem fiascone omnes bibe-

Cap. 28. Annuersarius dies S. Vuilgisi patris S. Vuillibrordi. Restat nunc de beato Vuilgiso, qui fuit huius sancti viri, ut antè diximus, pater: ut à quo huius historiae primum capitulum incipit, de eo nouissimum finiatur. Rediit igitur anniuersarius eiusdem beati Vuilgisi sanctæ migrationis dies, in qua pius Abba Albertus, successor venerandi Archiepiscopi, post sacratissima Missarum solennia, & honorem Deo debitum, cum fratribus epulari & gaudere aggressus est. Sed in eo monasterio nil plus vini inuentum est, quàm duo tantummodò fiascones, quorum vnus prandij hora exhaustus est, alter in horam cœnæ reseruatus. Igitur post vespertinam melodiam, pro reuerentia eius diei, fratres ad refectorium reuersi sunt, & post sacras lectiones præfatus Abbas fratres allocutus est, dicens: Decet nos, o venerandi patres, cum gaudio spiritali venerabilium patrum nostrorum festinos dies celebrare, & aliquanto laxius solito rigore, nostris indulgere corporibus, non luxuria, sed charitatis, causa. Nequaquam verò vos celassem, si aliquid plus habuissem in hoc monasterio, quàm hunc solum fiasconem, qui nobis hora prandij restabat. Potens est tamen Deus per preces sanctorum suorum hunc eundem nobis abundare facere, illos honorificare, & nos latificare, & ostendere nobis, licet indignis, suæ pietatis miracula, qui per benedictionem quondam sancti Vuillibrordi patris nostri, ex quatuor fiasconibus quadraginta viros satiare dignatus est. Tantum cum gratiarum actione in spe bibamus, quod habemus. Primò & secundò de eodem fiascone omnes bibe-

Miraculo augetur vinum inter bibendum. Restat nunc de beato Vuilgiso, qui fuit huius sancti viri, ut antè diximus, pater: ut à quo huius historiae primum capitulum incipit, de eo nouissimum finiatur. Rediit igitur anniuersarius eiusdem beati Vuilgisi sanctæ migrationis dies, in qua pius Abba Albertus, successor venerandi Archiepiscopi, post sacratissima Missarum solennia, & honorem Deo debitum, cum fratribus epulari & gaudere aggressus est. Sed in eo monasterio nil plus vini inuentum est, quàm duo tantummodò fiascones, quorum vnus prandij hora exhaustus est, alter in horam cœnæ reseruatus. Igitur post vespertinam melodiam, pro reuerentia eius diei, fratres ad refectorium reuersi sunt, & post sacras lectiones præfatus Abbas fratres allocutus est, dicens: Decet nos, o venerandi patres, cum gaudio spiritali venerabilium patrum nostrorum festinos dies celebrare, & aliquanto laxius solito rigore, nostris indulgere corporibus, non luxuria, sed charitatis, causa. Nequaquam verò vos celassem, si aliquid plus habuissem in hoc monasterio, quàm hunc solum fiasconem, qui nobis hora prandij restabat. Potens est tamen Deus per preces sanctorum suorum hunc eundem nobis abundare facere, illos honorificare, & nos latificare, & ostendere nobis, licet indignis, suæ pietatis miracula, qui per benedictionem quondam sancti Vuillibrordi patris nostri, ex quatuor fiasconibus quadraginta viros satiare dignatus est. Tantum cum gratiarum actione in spe bibamus, quod habemus. Primò & secundò de eodem fiascone omnes bibe-

runt fratres, & inuentus est à ministro ita plenus, vt antè. Hoc audito, Abbas cum fratribus Deo agere gratias satagebat: biberuntque laudantes diuinam clementiam illa nocte cum sobrietate & letitia, quantum voluerunt. O felicem patrem, qui talem generauit filium, qui tali hærede à Deo dignus habitus est. In quo benedictio illa impletur, quæ in Deuteronomio legitur: Benedictus tu, & benedictus fructus ventris tui, Amen.

Deut. 28.

VITA S. FLORENTII EPISCOPI ARGENTINENSIS, EX QVODAM MS. CODICE PER
F. Laur. Surium, mutato stylo descripta. Consentiant
etiam aliæ historiæ.

V M Dagobertus Rex ad regni Francorum gubernacula Nouëbris 7. sederet, sanctus Florentius cum beato Arbogasto, Theodaro & Hildulpho, è Scotia venit in Alfatiam. Vbi cum S. Arbogastus Argentinenſi Eccleſiæ datus eſſet an-
tistes, beatus Florentius in ſylua, quam Haſle vocant, vbi Bruscha fluuius è monte Voſago emanat, manibus ſuis cœpit terrâ colere, vt victui neceſſaria pararet. Cumque illic domicilium condidiſſet, ceruæ & aliæ feræ è nemore eò aduentantes, omnem eius laborem deuaſtabant. Non aderant beato viro inſtrumenta venatoriæ, quibus eas caperet: ſed non deerat magna in Deum fiducia, qua fretus, in Domini nomine iuſſit eas omnes venire ad fores cellulæ ſuæ, & illic gradum figere. Per id tempus Dagobertus Rex manens in palatio ſuo Kyrcheimenſi, fauuloſos ſuos miſit, vt venationi operam darent. Abeunt illi cum canibus, perlustrant montes & ſyluas omnes, nec villam feram conſpiciunt. Tandem ad beati viri domunculam perueniunt, frequentes illic præ foribus eius conſiſtere feræ conſpiciunt, nihil ſe loco mouentes, perinde ac ſi vincula quædam eis iniecta ſint. Rei indignitate, vt iſtis videbatur, permoti, cum virum Dei non cognocerent, tunicam eius vi auferunt, & recedunt. Ille ſequitur abeuntes, apporreat ſecurim ſiue bipennem, vt eam quoque tollant.

S. Arbogastus fit Episcopus Argentinae.

S. Florentius cogit feras obedire ſibi

Vide contemptum reum etiam neceſſarium.

Illis ergo recedentibus, vbi ad paludem quandam ventum eſt, equi eorum progredi noluerunt. Vrgent illi quidè fortiter, adiungunt calcaria, ſed nihil efficiunt. Animaduertunt id ſe pati ob illatam ſancto viro iniuriam: redeunt igitur, redduntque quæ abſtulerant. Redditur equis gradiendi facultas: veniunt ad Dagobertum Regem: quid acciderit, enunciant. Ille conſeſſim mittit equum ſuum optimè inſtratum: orat virum Dei, vt illo ſubuectus, ad ipſum ſe conferat. Vir beatus equum non admittit, ſed ſuo aſſello contentus, ad Regis palatium proficiſcitur. Vbi ad portæ limen acceſſit, filia Regis ab ipſo ortu luminibus orbata, itemque muta, repente & videt, & loquitur: appellatque beati Florentij nomen, cum tamen id omnibus eſſet incomper-
tum. Aſcendente porro illo in palatium, & ad Regem ingreſſi volente, res accidit admiratione digna. Cum enim non haberet miniſtrum, cuius opera vteretur in ſeruando interim pallio ſuo, ad ſolis radium, per ſeneſtram ſeſe inſudentem, ſuſpendit pallium: inhaſitque, id illi haud ſecus, atque perticæ cuiſdam, donec vir ſanctus cum Rege collocutus eſſet. Quæ res tantæ admirationi fuit & Regi ipſi, & familiae eius, vt magnam ſyluæ eius partem Rex ei largitus ſit, vbi cellam conſtrueret, villasque adiacentes & multa prædia addiderit, quæ vſque in præſens monaſterium Haſle ſibi vendicat.

Hanc alij Rathildam vocant.

Inſigne miraculum.

Porro autem ex hac vita abeunte beato Arbogasto, ſanctus Florentius ei ſubrogatus eſt in cathedra Argentinenſi, vitamque in ſuo populo viuens ſanctiſſimam, gregem ſibi creditum vt bonus paſtor accuratè cuſtodiuit. In eccleſia quoque ſua, ſiue monaſterio Haſle, religioſos homines, qui Deo illic ſeruirent, collegit: tandemque bonorum operum curſu conſeſſo, cum Chriſto æternum regnaturus, in pace quieuit. Fuit autem vir ſanctus etiam generis nobilitate clarus, ſed virtutū ornamentis longè illuſtrior. Nam in ipſo quoque vernantis adoleſcentiæ flore, quod etiam apud maturos perrarum eſt, carnis proculcauit illecebras, patriam parentesque pro Chriſti amore

S. Florentius ſuccedit S. Arbogasto.

Feliciter de cedit.

amore deseruit, voluntariamque complexus paupertatem, longinquam in exteris regiones peregrinationem suscepit: Christi que bonus odor effectus, Ecclesiam Dei & dictis & factis longe lateque suaviter affecit, & tanquam fidelis & prudens Domini feruus, æternæ vitæ alimonia refecit. Post multos autem exantlatos labores, septimo Idus Nouembris migravit ad Dominum, conditusque in ecclesia, quam viuens gubernarat, præsentia corporis sui eam condecoravit. Postea verò Ratho Argentinensis Episcopus, diuina reuelatione admonitus, sanctissimi viri corpus in locum illum nemoris, quem primò sibi ille delegerat, transferendum curauit, ipseque sibi illic sepulturam elegit. Postea multis miraculis Dominus virtutum fidelem seruum suum Florentium illustravit: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Corpus eius
transferitur.

VITA SANCTÆ MEMORIÆ ENGELBERTI ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, QUI PROPTER

*iustitiam crudeliter cæsus est, necdùm tamen in Sanctos, quòd
sciam, relatus. Author est Casarius monachus
Vallis S. Petri sue Heister-
bacensis.*

PRAEFATIO AVTHORIS AD HENRICVM
Coloniensem Archiepiscopum, Engelberti
successorem.

Ruerendo domino suo Henrico, sanctæ Colonienfis Ecclesiæ Archiepiscopo, frater Casarius, numero, non merito, monachus in Valle S. Petri, cum deuotis orationibus paratam ad obsequia voluntatem. Excellentiae vestrae præcepto obediens, vitam, adus, passionem & miracula beatæ memoriæ domini Engelberti prædecessoris vestri, non quomodo debui, sed quomodo potui, scripto commendavi: hoc optans, hoc orans, vt Deo eiusque martyri esse possint accepta, vobis & Ecclesiæ vestrae grata, posterisque necessaria. Considerans materiæ dignitatem, non sine timore ad iniuncta obediui, cum propter scientiæ insufficientiam, tum propter linguas detrahentium. Sciens enim scriptum, quasi peccatū ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nonne acquiescere: málui minus dignè scribendo confusionem sustinere, quam non obedire. Quòd si alij viri literati, quorum in diocesi vestra copia esse dinoscitur, post me scripserint excellentius, non illis inuideo, immò gloriæ martyris congaudeo. Non enim meæ professionis est, etiamsi scientia adesset, in historia simplici verborum phaleras querere, & floribus rhetoricis sententias purpurare: quod non monachorum, sed philosophorum est, qui magis ad ostentationem scientiæ, quam ad ædificationem morum loquuntur, secundum quod quidam ait:

1. Reg. 15.

*Purpureus, latè qui splendeat, vnus est alter
Assuitur pannus.*

Vnde oratoriæ iucunditatis dulcedinem, & persuasibilis eloquij venustatem minus vilem contemnens, beati martyris adus & mortem stylo simplici profecutus sum, in textus desolatione magis diuinæ scripturæ testimonijs, quam dictis vtens philosophicis. Vestrum est, cui Dominus scientiam contulit, apponere limam correctionis, ita vt vestro iudicio superflua rescedant, neglecta suppleantur, mutanda mutantur. Quapropter supplico beatitudini vestrae, vt quæ vestra iussione, non mea præsumptione, per ministerium meum ad laudem martyris conscripta sunt, nisi iure reprobati debeant, quod absit, benedictione vestra roborentur, auctoritate perpetuentur.

VITÆ

Quod beati Engelberti vocabulum, futuræ passionis eius prælagium fuerit:
de eius æterna electione. Cap. 1.

AD honorem Dei patris, & filij eius Iesu Christi, Domini ^{Noubris. g.} ac Saluatoris nostri, & sanctæ matris Ecclesiæ: actus, passionem & virtutes preciosi martyris & Archipræsulis nostri Engelberti descripturus, gratiã inuoco spiritus sancti: vt qui iam positus super candelabrum, fulgore miraculorum lucet in domo Dei, & in ecclesia specialius beati Petri Apostoli, styli mei ministerio vt cunque valeat illustrari, & ad posterorum notiã vtiliter declarari. Videtur mihi imprimis Antistitis nostri vocabulum, quoddam futura ^{Erymologia} beatitudinis eius fuisse prælagium. Ex Teutonico enim ^{nominus En} Latinoque compositum, Angelicam sonat libertatem, ^{gelberti.} significans, Engelbertum de iugo peccatorum per mortis necessitatẽ ad Angelicam migraturum libertatem. Si Deus à nobis mirabilis prædicatur in sanctis suis antiquis, ^{Psal. 67.} nullo magis mirabilem se ostendit in nouo martyre, & tali martyre diebus his nouissimis, eò quod miraculorum tempora modò non sint, vt quidam ait: Rara auis in terris, sanctitas huius tẽporis. Et idẽ miracula crebra, quæ de patre nostro videmus & audimus, & per ipsius merita fieri credimus, tanto nobis debent esse gratiora, quanto propter tempus rariora. Sanctitatem, quæ vitæ defuit, mors preciosa suppleuit: & si minus perfectus in conuersatione, sanctus tamen effectus est in passione. Consummatus in breui, expleuit tempora multa. placita enim erat Deo anima illius. ^{Sap. 4.} Nam placens Deo æterna prædestinatione, factus est dilectus in passione. Quis enim sanctitati eius contradicat, quem cordium cognitor, & meritorum ponderator Dominus, signis tam varijs mirificat? Non qui seipsum commendat, vt ait Apostolus, ille ^{1. Cor. 10.} probatus est: sed quem Deus commendat, ille probatus est.

De nobilitate eius, & quod à puero stipendijs Ecclesiasticis honoratus sit. Cap. 2.

Videtur sancto Engelberto congruere, quod per Salomonem dicitur: ^{Cant. 2. & 8.} Laudatus est eius, id est, Christi, sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Ad lauam sponsi pertinent bona corporalia & terrena: ad dexterã verò, bona spiritualia atque cælestia. Bona corporalia sunt, generis & morum nobilitas, valetudo corporis & pulchritudo. Bona dexteræ, virtutes sunt, quibus in præsentia anima illuminatur: & vita æterna, quæ virtutibus promeretur. Vtraque bona, dextera scilicet & sinistra. Salomon alibi exponit, cum dicit: Longitudo dierum in dextera ^{Prou. 3.} eius: diuitiæ autem & gloria, in sinistra illius. Sanctus autẽ Engelbertus quandiu vixit, gloria & diuitiæ in domo eius fuerunt: cuius iustitia, quàm per passionem meruit, permanet in seculum seculi. Quàm copiose in præsentia bonis sinistra sustentatus sit, & in illis quieuerit, paucis explicabo. Quæ enim in tempore geruntur, cum tempore voluntur: & nisi scripto perpetuentur, citius ab hominum memoria delentur. Erat ^{Genus eius.} autem vir nobilis valde, & spectabilis genere, filius Engelberti Comitis de Monte. ^{Pater.} Cuius patris fuere Fridericus & Bruno Archipræsules Colonienses: Adolphus verò, ^{Mater.} qui Brunoni in Episcopatu successit, patris eius filius fuit. Mater eius, filia erat Comitis Geldrensis, viri diuitis atque potentis. Theodoricus Episcopus Monasteriensis, & Engelbertus Osnaburgensis electus, nepotes patris eius extitere. Eccẽ de tam nobili ac insigni profapia martyr noster carnis duxit originem. Nec degenerauit moribus: quia ab incunte etate puer prudens erat & amabilis, secundum nominis sui participium, gerens vultum Angelicum: tractabilis, liberalis, humilis satis, & gratiofus valde. Annos pueriles transcendens, & in adolescentem proficiens, ita se omnibus conformare studuit, vt clericis se clericum, & militibus se militem exhiberet. Erat etiam in ^{Egregia corporis forma} eadem etate tanta pulchritudinis, vt in omni clero, nec in laicis quidem, vir illo pulchrior inueniri non posset. Ad spectum decorus, statura procerus, viribus robustus: ita vt speciali quodam priuilegio mater natura tantæ speciei congaudere, & in illo quasi in speculo resultare videretur. Huiusmodi diuitijs naturæ, accesserunt diuitiæ, vt ita dixerim, fortunæ. Nam cum adhuc puerulus studeret in scholis, sic stipendijs Ecclesiasticis

Abundat
opibus.

Rom. 8.

Recusat
Episcopatum
Monasteri-
ensem.Adolphus
Colonienf.
Episcopus
deponitur.Bruno illi
succedit.Brunoni
Theodori-
cus.* Mechildis
* MathildisEcclesia Co-
lonienf. mire
laceratur.Engelbertus
creatur Epi-
scopus Co-
lonienf.

Iob 41.

Comitia
pro Comi-
tatus.

stificis oneratus est, & honoratus ecclesijs, videlicet Præbendis & Præposituris, ut magis dignitates & diuitiæ eum venerari, quam ipse illas, viderentur. Non opera iustitiæ hæc, neque salutis diuitiæ, sed retia demoniorum, instrumenta & laquei peccatorum, quos ipse euadere non potuit. Nam mundanæ gloriæ de ditus, totus illis multipliciter est irretitus: sed electis, teste beato Paulo Apostolo, omnia cooperantur in bonum. Hæc idcirco commemoro, ut cognoscat lector, de quali viro martyre sibi elegit Dominus, de vase iræ faciens vas gloriæ. De scholis emancipatus, in Præpositum maiorem est electus. Electus est deinde in Episcopum Monasteriensem: sed eundem Episcopatum suscipere non acquieuit, adolescentiæ suæ fortè pertimescens.

De discordia Episcopatus temporibus Philippi, Othonis, Friderici Regum. Cap. 3.

Circa idem tempus dominus Adolphus Colonienf. Archiepiscopus, à prauis consiliarijs seductus, insuper multa pecunia corruptus, ab Othone filio Henrici Ducis Saxonie, quem ipse ex consensu domini Innocentij Papæ Romanorum Regem creauerat, & Aquisgrani coronauerat, rupto iureiurando recessit, & aduersarium eius Philippum Ducem Sueuiæ, filium Friderici Imperatoris eligens, in sede regia consecrauit. Propter quod in ciuitate propria, Colonia scilicet, ex mandato iam dicti Innocentij, à iudicibus ad hoc delegatis citatus, excommunicatus & depositus est. Excommunicati sunt cum eo vniuersi penè nobiles terræ, eò quòd ei adhererent, & Philippi partes fouerent. Quanta eodem tempore in Episcopatu Colonienf. perpetrata sint incendia, prouinciæ vastata, ecclesiarum bona direpta, nunc Othone, nunc Philippo praualente, paucis non potest explicari. Adolpho successit Bruno, Præpositus Bonnenf. qui à Philippo Rege, qui cum exercitu Episcopatum Colonienfem intrauerat, in castro Vualsberg magis dolo, quam vi captus, vincus est & eductus. Philippo autem occiso, & Othone in regno confirmato, ad sedem suam redijt: & non multò post in fata cedens, Theodorico sanctorum Apostolorum Præposito sedem reliquit. Hic præfente Rege Othone in Archiepiscopum est electus, & pallij dignitate eius gratia celerius donatus. Rege verò ab Innocentio in Imperatorem consecrato, propter retractionem terræ * Mechildis, quam Papæ contulerat, tam graues inter eos oriuntur inimicitie, ut Othonem, quem vsque ad hoc tempus paterno affectu fouerat, excommunicaret, eique Fridericum Henrici Imperatoris filium & Regem Siciliæ, aduersarium suscitaret. Ad cuius promotionem Sifrido Moguntinensi Archiepiscopo plenariam potestatem legationis consulit: qui Theodoricum Archiepiscopum, eò quòd fautor Othonis esset, indignè satis deprensus, Adolphum restituit. Neuter tamen illorum Episcopatum recuperare valuit, licet in Curia Romana ab utroque satis pro illo laboratum sit: sed vtrique trecentæ marca ex redditibus Episcopalibus sunt assignatæ. Ecclesiæ verò Colonienf. libera electio remissa est. Hæc inferra sunt, o lector, ut posteris innotescat, in quali statu Ecclesiam, per longa & varia schismata laceratam & depauperatam martyr noster factus Episcopus inuenerit, & in quali illam dimiserit.

Vt Episcopus factus Engelbertus, prouinciæ tyrannos compresserit prudentia magis, quam armis. Cap. 4.

Post depositionem Othonis Friderico adhærens, ac per hoc fauorem domini Innocentij Papæ conquirens, communi cōsensu in Archiepiscopum electus est. In ipsa die electionis ob præcedentem infirmitatem tam debilis fuerat, ut vix stare aut incedere posset: eratque signum, quòd flebile principium melior fortuna sequeretur. Nam circa principium electionis eius, totius pacis inimicus diabolus, qui feruescere facit quasi ollam profundum maris, suscitauit ei aduersarios acerrimos, scilicet Theodoricum Comitem de Cleuo, & Vualramum Ducem de Lymburg & Comitem in Lutzelburg, eorumque cognatos & auxiliarios, ut futurus Machabæus in eis experiretur. Quos ita humiliavit & repressit, ut illorum exemplo ceteri Comites ac nobiles terræ terri, contra ipsum mutire non auderent, verè sibi euenire posse, quod quidam ait: Tum tua res agitur, paries cum proximus ardet. Aedificauerat enim Vualramus castrum & villam forensam in Ducatu Colonienf. quam dominus Archielectus destruxit & exulsit. Ob quam causam tam graues ortæ sunt inter eos inimicitie, ut dominus Archielectus, & frater eius Comes Adolphus, diuortium fieri vellent inter Henricum filium Ducis Vualrami, & filiam eiusdem Adolphi, consanguinitatem præcedentes, nè Comitia ad Henricum vxoris gratia deuolui posset: Non fuit

fuit adeo potens, qui in Ducatu eius vel Episcopatu, inimici sui terram vastare aude-
ret per incendium. Sic Comitum sine aliorum nobilium vel potentum insolentias
repressit, ut penè nullius castrum destrueret, vel terram vastaret: magis prudentia, quam
bellorum copia, sibi subiugans omnia, ita ut de eo dictum videatur,
Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.

In ciuitatibus suis principalibus, Colonia scilicet & Sufaria, maiorem exercuit pote-
statem zelo iustitiae, quam aliquis Episcoporum ante eum. Ad curias Frederici Impe-
ratoris, tunc Regis, cum tanta gloria & expensis ascendit, ut ceteris principibus su-
perior gloria & honore haberetur. Quantum eidem Frederico adlitterit, quantum
eius partes contra Othonem promouerit, usque hodie experitur. Et cum maximas ha-
beret expensas, tum propter curias regales, tum propter supradictos nobiles, quorum
timore corpori suo custodiam adhibebat satis sumptuosam, ab Honorio Papa, qui
Innocentio successit, antequam pallium ei dare vellet, soluere cogebatur, quae eius
antecessores Adolphus, Bruno & Theodoricus, dissensionis tempore consumpse-
rant in curia, cum sorte vsuras grauissimas, quorum summa transcendisse dicitur se-
decim millia marcarum.

Ut regni tutor factus, firmam pacem effecerit, & Coloniensem ditaret Ecclesiam. Cap. 5.

Fredrico Rege ab Honorio in Imperatorem coronato, cum intrasset regnum
Siciliae, audita Archiepiscopi sibi in Alemania bene noti probitate, per literas
Imperiales regni negocia citra Alpes illi commisit, Henrici filij sui eum con-
stitutens tutorem, & totius regni Romani per Alemanniam prouisorem. Qui
regni negocia non absq; timore suscipiens, Reipublicae tam vtilem & tam fidelem se
exhibere studuit, ut de contingentibus vel modicum, vel nihil negligeret, & inuidus,
ubi detractionis dentem figeret, in eius verbis vel actibus non inueniret. Congregatis
principibus, Henricum puerum Aquisgrani in Regem consecrauit: quem nutrebat ut fili-
um, & honorauit ut dominum. Cum quo & sine quo diuersas regni partes perlustrans,
tantam fecit pacem, ut Augusti tempora crederes. Videntes huiusmodi virtutis ope-
ra praedones & dissensionis amatores, gloriae pontificis, sicut de Ionatha legitur, in-
uidentes tabescebant: boni vero, & maxime negociatores, ipsum laudantes & be-
nedicentes Deum, pro concessa potestate glorificabant. Die quodam mercator
quendam Archiepiscopum Imperij, ipso audiente, pro fide publica per quadam lo-
ca dioecesis eius interpellabat. Quam cum ille dare renueret, nobilium sine mili-
tum illic habitantium malitiam praetendens, gloriosus Archiepiscopus & Dux En-
gelbertus, non Episcopo insultando, sed petenti compatiendo, ait: Dic mihi bone
vir, audesne te committere conductui meo? Respondente illo constanter, Etiam
domine: subiunxit Machabaeus noster: Sume istam chirothecam, & si necesse ha-
bueris, pro signo ostendas: & si aliquid tibi vi sublatum fuerit, ego tibi omne damnum
restituam. Et fecit sic, gratia signi, immo timore Episcopi, sua securus deducens. Sicut
scriptum est de Iuda, Similis factus est leoni in operibus suis, & protegebat castra Is-
raël, id est, bona Ecclesiae sibi commissae gladio suo. Natura leonis esse dicitur, ut pro-
fratris parcat, & credos inuadat. Nouerat leo noster, Machabaeus noster, tum ex no-
bilitate naturae, tum ex zelo iustitiae parcere subiectis, & debellare superbos. Erat
enim defensor afflictorum, & malleus tyrannorum, magnanimus & humilis, glorio-
sus & affabilis, rigidus & lenis, multa pro tempore dissimulans, & cum minus spera-
retur, ad vindictam se accingens. Acceperat autem cum Episcopatu gladium spiritu-
alem, & cum Ducatu gladium materiale. Vtroque gladio rebelles coercuit, quosdam
excommunicando, quosdam per militiam debellando. Sic Machabaeus prius proprio
in diectione inimicorum, deinde Apollonij gladio legitur pugnasse. Et quid eius lau-
di immorer, cum gloria, diuitijs & potentia, sicut de Salomone legitur, omnes su-
pergressus sit pontifices, qui ante eum fuerunt in Colonia: excepto Brunone primo,
cuius gratia Ducatus Episcopatus per Othonem primum Imperatorem, cuius fra-
ter erat, additus est? In rebus exterioribus & fama sub nullo pontifice usque ad diem
hanc, tantum Ecclesia Colonienfis profecit, quantum sub Engelberto. Praedia pluri-
ma simul & feuda, Ecclesiae diu subtrahata, & a multis eius antecessoribus siue per tor-
porem, siue per inualerudinem neglecta, ipse per iudicium & sententiam recuperauit.
Puto tamen, quod iudicio vel sententia modicum profecisset, si animi virtus & mili-
tariae robur illi defuisset. Praeter redditus Episcopales, post mortem fratris tenebat ter-
ram patris, de qua habebat ministeriales multos & redditus magnos. Ob quam causam

Aduersarios
ut colonien-
sit.

Imperij ne-
gocia ei de-
mandatur.

1. Mach. 10.

1. Mach. 3.

Preclarus ei-
us virtutes.

Ibidem.

3. Reg. 3.

Auget opes
Ecclesiae Co-
lonienfis.

RICARDUS
R. VII
5

Ducis Vualrami, cuius filius Henricus filiam Adolphi Comitis duxerat uxorem, contra se non modicam excitauerat inuidiam: sopita tamen omnia fuerant tali pacto interueniente, vt dominus Episcopus, quoad viueret, teneret terram: ille verò ab eo singulis annis in pecunijs reciperet pensionem. Præterea feudis multis ac prædijs diuersis Ecclesiam Coloniensem ditauit & sublimauit, terminos eius ciuitatibus, castris & possessionibus ampliavit. Quædam ex his de nouo ædificauit, quædam renouauit, nonnulla pecunia comparauit. In quibusdam ciuitatibus & turribus suis, turrita satisq; pulchra construxit palatia. Henricus Dux Lotharingæ & princeps Imperij, prohibita præfulis attractus & illectus, & quia prudens esset in consilio, & validus in auxilio, quædam sua prædia, quæ hic nominare necesse non est, de manibus præfulis Engelberti iure feudali suscepit, tanto pontifici eiusq; Ecclesiæ volens arctius adstringi, & bonis proprijs ab eo gaudens beneficiari.

Henricus Lotharingæ Dux, quædam eum fecerit.

Vt Rex Hierosolymitanus Iohannes venerit Coloniam, vt que Reges terræ Engelberti amicitiam expetierint. Cap. 6.

Itaque Rex Hierusalem.

2. Paral. 9.

† videtur deesse, in Alijs: multi Reges.

10.

March 5.

Nō vult grauari suis exactionibus

Iohannes Rex Hierosolymitanus propter eum, & cum eo Coloniam diuertit: vbi tam magnificè susceptus est, vt tam eius, quàm ciuitatis gloriam admirari non sufficeret. Quod dictum est de Salomone, qui regnauit in Hierusalem, quod Reges terræ desiderauerunt videre faciem eius, & audire sapientiam eius, & obtulerunt ei munera: etiam de ipso exponi potest. Cognita eius sapientia atque potentia, & quod potentior esset imperio, Reges terræ, Franciæ scilicet & Angliæ, Daciæ, Boemiæ & Hungariæ, miserunt ei munera in auro & argento, gemmisque preciosis, eius adpectu & colloquio vel pro amicitia comparanda, vel pro diuersis causis & necessitatibus vti desiderantes. Hæc, quæ à me in eius laude scripta sunt, qui legit, & illius gesta vidit, dicere poterit, quod regina Saba Salomoni dixit: Probaui, inquit, quod media pars mihi nunciata non fuerit. Maior est sapientia tua & opera, quàm rumor, quem audiu. Fama nominis eius & operum iam vsque ad exteras nationes peruenerat, & timebant eum Saraceni. Cui nomen Salomonis re vera congruebat, eò quod esset multum pacificus, pacem diligens, & pacem faciens. Gratia pacis reformatæ neque expensis, neq; corpori pepercit. Vndè si beati pacifici, immò quia beati, & ipse beatus est. Qui cum aliquando argueretur à religiosis, quare exactiones faceret in populum sibi subiectum, humiliter se excusauit, culpam recognouit, dicens sine pecunijs pacem se non posse facere in terris. Tempore quodam de tali materia conferens cum magistro Iohanne Abbate sancti Trudonis, aiebat: Magister, nōstis quid facere cogitauerim? Respondente illo, Non domine: subiunxit: Super omnes redditus meos duodecim scultetos ordinare disposui, vt illis ceteri administratores rationem reddant, & ex illis duodecim singulis mensibus singuli mihi mensuræ administrent, & ita non erit necesse, vt aliena rapiam, siue per exactiones aliquem grauem.

Vt septem donis Spiritus sancti ornatus fuerit. Cap. 7.

Testimoniū Confessarij eius de illo.

Dominicani & Franciscani in rō quid passi sint à Clero.

Frudēs eius responsum.

Itauerat illum gratia diuina, secundum usum exteriorem, spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, nec deerat ei spiritus timoris Domini. Secundum usum exteriorē dixi, eò quod spiritualiter sine charitate haberi nequeant. Statum eius interiorem Deus nouit. Sed & quidam ex eius Capellanis, qui conscientiam eius nouerat, de ipso cum Abbate nostro cōferens, sic ait: Licet dominus meus secularis habeatur, non tamen intrus talis est, qualis foris apparet. Sciatis eum multas occultas consolationes habere à Deo. Erat enim sapiens ad omnia, & intelligens. Sapienter ad omnia respondit, & quid quisque dicere vellet, facillè intellexit. Cum venissent Coloniam fratres de nouo Ordine Prædicatorum, necnon & fratres, qui dicuntur Minores, & graues quidam eis essent ex Clero, eisq; coram Archiepiscopo Engelberto diuersa objicerent, illos accusando, respondit: Quandiu res in bono statu est, stare finite. Cumque instarent tam primores, quàm plebani, & dicerent, Timemus nē isti sint illi, de quibus spiritus sanctus per os beate Hildegardis prophetauit, per quos Clerus affligetur, & ciuitas periclitabitur, verbum notabile respondit: Si diuinitus prophetarum est, necesse est vt impleatur. quo verbo compefcuit omnes. Spiritu consilij sic abundabat, vt in consilij dandis esset prouidus, & in responcionibus tam promptus, vt consilij eius sua paruipendentes consilia, mutuo dicerent: Dominus

nus noster consilium suum in crumena sua portat. Spiritu fortitudinis ita pollebat, ut neque minis frangi, neque blanditijs facile flecti posset, os habens agninum, & cor leoninu. Hinc est, quod cum dominus Conradus Episcopus Portuenfis, & tunc temporis in Alemannia legatus, diceret praedicto Abbati Iohanni: Vnde est, quod dominus Colonienfis ita timetur? respondit ille: Ex quadam gratia speciali Dei est. Spiritus scientia illi non deorat: quia tanto rationis vigeat acumine, ut prudenter inauditas & difficiles solneret quaestiones: quod, multo literatiores eo, facere non poterant. Cui etiam spiritus pietatis tantus inerat, ut, si in turbis positus, consideraret ex remoto pauperem sibi loqui volentem, nutu, siue per nuncium, illum vocaret, & quere-
monijs eius cum multa patientia perauditis, efficaciter expediret. Hoc sepius illi contigisse certum est. Quam pleno sinu necessitatibus afflictorum sit compassus, subiecta declarant exempla.

Præclarum Dei donu.

Rara virtus.

De commiseratione eius erga pauperes & afflictos, & ut tempore famis prouincia subuenerit. Cap. 8.

Sedente eo Colonia in palatio Episcopali in iudicio, vidua quaedam causam habens, propius accessit, petens sibi dari aduocatam, qui eius querimonias proponeret. Cui beatus Episcopus compassus, aduocatorum auaritiam non ignorans, viduae respondit: Bona domina, liceat tibi pro te loqui: tu melius nosti, quam necessitas te urgeat, quam alij. Dicentibus scabinis, Domine, hoc est contra ius ciuitatis: non aduerit verba illorum: hoc tamen adiciens, Nos bene intelligimus verba eius. Alio tempore, descendente eo de palatio, occurrit quidam, in partibus superioribus nescio a quo se spoliatum conquerens. Qui statim in gradibus gradum figens, ita ut erat vestibus ad iter accommodis indutus, & calcaribus instructus, substitit, & cum multa patientia hominem audire cepit. Marefallo dicente: Domine, ascende equum, quia via longa est, & tempus breue: ac si non audiret, hominem monuit, ut caulam suam peroraret. Cumque iterato clamaret Marefallo, conuersus ad illum Episcopus, ait: Modò negocium produxisti. Cumque plenè intellexisset, ubi vel a quo spoliatus esset homo, accito notario, literas in eodem loco & scribi & ob signari iussit, easque viro tradens, Vade, ait, & ostende ei, qui tibi rua abstulit, has literas: & si tibi non fuerint restituta, rursus ad me venias, & ego tibi tantidem reddam. Sicque equum ascendit, & abiit. Ostendit & aliud signum magnae pietatis. Anno praeterito, cum annona venderetur sex solidis, & eo amplius, & quod magis terruit homines, nec haberi quidem postet pro pecunia, naues cum annona comparans, autoritate sua è prouincia Moguntina eas iussit adduci, & per cenobia, quae magis indigebant, distribui. Eodem tempore Coloniae & per totum Episcopatum suum, ad totius prouinciae subsidium, cereuisiam coqui inhiuit, malens maximis redditibus, quos recipiebat ab illis qui cereuisiam coquebant, carere, quam quaestus sui causa populos fame perire. Spiritu timoris Domini alienus non erat: quia nullus nostri temporis pontificum summo Pontifici plus illo timoris & reuerentiae exhibebat. Vnde cum dominus Honorius Papa mortem eius deplageret, dixisse fertur hoc verbum: Omnes de Alemannia, timore eius me timebant. Nam propter obedientiam, quam Papae & Regi exhibuit, occisus est.

Nota tanti principis in gularem huius manitarem.

Marefallo.

Ut profit multo sua lucra negligit.

Ut religiosos siue monachos semper honorarit. Cap. 9.

Religiosos, immò in religiosis Christum, ita honorare studuit, ut personis priuatis assurgeret, & tam humiliter cum eis loqueretur, ac si illis subditus esset. Sacerdotes seculares & pauperes valde, personis illustribus, secularibus tamen, neglectis, de sua scutella comedere, & de suo scypho bibere saepissime coegit. Vestimenta sua aliquando satis preciosa, quibus ad breue tempus usus fuerat, non histrionibus, sed sacerdotibus: non scurris, sed Clericis dare consueuerat. Et quia timor sine dilectione minus placet, beatam Virginem Mariam, quae mater est pulchrae dilectionis, id est, Christi, qui fons est & author totius amoris, intantum dilexit, ut per annos aliquot, omnes quartas ferias in eius honore ieiunaret, & duabus vicibus, postquam factus est Episcopus, limina eius in Rupe amatoris visitaret. Decorem domus Dei cum sancto Dauid sic dilexit, sic desiderauit, ut ecclesiam sancti Petri, quae mater est omnium ecclesiarum prouinciae Colonienfis, renouare fratres hortaretur, promittens se quingentas marcas statim ad inchoationem oblaturum, ac deinde annis singulis marcas totidem, donec fabrica consummaretur.

Mira ofus modestia & humilitas.

Impense amat matrem Christi.

Psal. 29.

HONORIUS
EPISCOPUS
ROMANUS
PAPA

maretur. Fecerat autem ante mortem suam vestimenta pontificalia ex purpura & li-
no subtilissimo, fimbrijs & laminis aureis, itemque margaritis & gemmis tanti deco-
ris, ut cordis eius deuotio in illis tanquam in speculo reluceret. Semel tantum ijs ve-
stimentis usus est, idque in velatione sanctimonialium: quod officium sine lacrymis
exercere non potuit. Calicem vero aureum ex gemmis preciosis, à diuersis Regibus
illi missis, valoris, ut aiunt, plus quam quingentarum marcarum, ad honorem domus
Dei fieri curauit, quem deuotus super altare beati Petri Apostolorum principis ob-
tulisset, si non prius de passionis calice bibisset.

Calix inge-
tis precij,
vnde liquet
gratum esse
Deo, quic-
quid ad eius
honore ex-
penditur.

Hæc de vita & actibus beati viri dicta sufficiant, ex multis pauca. Non enim tam
multa, quam vera probitatis eius acta scribere proposui, nè mihi ab ijs, qui virum no-
uerant, de mædacio possit insultari, eò quod nondum expletus sit annus, ex quo pas-
sus est: & nè congestorum copia legentibus generet fastidium. Nunc autem quam fe-
liciter, etsi difficulter, de laua temporalium per ascensum purpureum, id est, marty-
rij meritum ascenderit ad amplexus veri Salomonis, id est, ad quietem diuinæ con-
templationis, stylus manifestet: quia, ut ait quidam ex eius concanonice, sacerdos de-
uorus ac literatus, aliam viam, per quam in statu tali positus ianuam regni cælestis, qua
angusta est, intrare potuisset, non considero.

LIBER SECVNDVS.

*Vt propter defensionem Ecclesie Essendensis Comes Fridericus in eius
necem clam conspirarit. Cap. I.*

VA S electionis beatus Paulus Apostolus, electorum gloriam, & diu-
nam circa illos intelligens dispensationem, ait: Quos autem præde-
stinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit, quos au-
tem iustificauit, hos & magnificauit. Quatuor hic enumerat, præ-
destinationem, vocationem, iustificationem, magnificationem. Pri-
mum æternum est, & est causa trium subsequentium. Quos Deus ab
æterno prædestinat, hos in tempore vocat, iustificat & magnificat.
Beatum pontificem Engelbertum, ab æterno prædestinatum, prædestinantis gratia ad
martyrij locum tempore & occasione, quibus voluit, vocauit: vocatum, contritione,
confessione & proprii sanguinis effusione iustificauit: iustificatum, signis & virtutibus
post mortem magnificauit, & quotidie magnificare non cessat. De magnificatione eius
cælesti, dicere non sufficimus: quia qualis vel quanta sit, nescimus. Causa verò marty-
rij eius, per quam, illam promeruit, talis erat: Fridericus Comes de Ilenburg, aduo-
catus fuit Ecclesie Essendensis. Est enim Abbatia regalis, & ab Imperatore tenetur.
Iste Fridericus, fratre seniore in fata cedente sine filio, ut fratris esset hæres, recedens
à Clericatu, factus est miles: & tanto fortassis ad malignandum promptior, quanto à
gratia remotior. Vnde Dauid in Psalmo: Qui elongant se, inquit, à te, peribunt: perdi-
disti omnes, qui fornicantur abs te. Non potest esse sine periculo & gratiæ detrimen-
to, quando Clerici, qui secundum nomen suum de sorte sunt Dei, ordine murato, mili-
taria se mancipant seculari. Tales, sicut exemplum habemus in multis, cum ad malum,
ut dici solet, deterius tendunt, etiam malis peiores, & crudelibus crudeliores fiunt.
Hinc Ieremias dicitur à Domino: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Ficus malas, malas
valde. Ficus malæ, sunt maligni religiosi, vsputa monachi vel clerici. Ficus malæ valde,
cum ex illis fiunt laici. Fecerat enim Fridericus maioris ecclesie Colonienfis canoni-
cus. In Comitum ex Clerico mutatus, fit Ecclesie Essendensis Aduocatus nomine,
ipsa inimicus. Non enim defendere, sed magis depradari didicit. Cum pater eius
Arnoldus Comes de Altena, vir admodum prudens & modestus satis in genere suo,
ratione aduocationis satis indebitè iam dictam vexasset Ecclesiam, iste nouissimus
Fridericus exossauit eam. Aduocatos siue scultetos Ecclesie, contra voluntatem Ab-
batissæ & sororum, amouit: prohibitu nouos instituit: homines ad monasterium
quocunque iure attrinentes, tantis vexationibus angarians, tantisque exactioibus
excorians, ut nobilis illa Ecclesia subsistere, vel diutius eiusdem incubatoris insolentias
sustinere non possent. Non legerat, vel potius non attenderat scriptum, si lege-
rat, miserrimus ille: Vx qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? Abbatissa sapiens
cum sororibus Coloniam veniens, cum coram primoribus suas miserias, & Frideri-
ci

Rom. 8.

Prædestina-
tio.
Vocatio.
Iustificatio.
Magnifica-
tio.

Causa cædis
Engelberti.

Psal. 72.
Nota.

Ierem. 24.

Abbatia Es-
sendensis
miserè ve-
xatur.

Esa. 33.

illum, suscipit directus est. Qui cum in Veteri monte, domo Ordinis nostri pernoctaret, & mane vellet recedere, Superior subsecutus, ait ad eum: Est apud nos conversus quidam, spiritum habes propheticum, sicuti saepe experti sumus. Is tribulationem ingentem brevi domino nostro Archiepiscopo euenturam prophetat. Quapropter rogo vos, ut moneatis eum ut cautus sit, seque custodiat. Cui ille respondit: Satis est me id tacere. nam pro friuolo habiturus est. Venies inde ad Episcopum, benigne susceptus est & expeditus, nec quicquam tamen illi hac de re indicare ausus fuit. Die sequenti dominus Episcopus literas indices mortis suae accepit. Quas cum legisset, in ignem mittens, pedibus conculcavit, ne discordia seminarium fierent inter ipsum & cognatum suum Comitem Fridericum. Recitavit tamen eas Episcopo Mindensi, qui praesens erat. Cui cum diceret ille, Caue tibi domine propter Deum, non solum tua causa, sed etiam pro utilitate Ecclesiae nostrae, & totius terrae salute: respondit ille, Angustia mihi sunt vniuersae, & quid mihi faciendum, Dominus nouit, prorsus ignoro. Vae mihi, si tacueris: si autem eis proposueris, dicent, immo amicis & cognatis de me conquerentur, quod paricidij erimen eis impingam. Non solum de Friderico, sed etiam de Godefrido & Vuilhelmo fratribus eius suspicio fuit. & adiecit: Ego ab hac hora corpus & animam meam diuinam committo prouidentiae.

Vt Episcopo Mindensi peccata sua confessus sit, & Episcopis Monasteriensi & Osnaburgensi fratribus Friderici aperuerit, quae ad ipsum delata erant. Cap. 4.

Vide animi candidum, & pacis studiosum.

Cum multis lachrymis confiteatur Engelberti peccata sua.

Psal. 118.

Leuit. 1.

Episcopis fratribus Friderici indicat, quid ad ipsum perierit sic de causa sua.

Rependunt ei mala pro bonis diffimulatores impij.

Asumensque Episcopum illum in sacellum suum, solus soli cepit confiteri omnia peccata sua ab ineunte aetate, cum tanto imbri lachrymarum, ut totum pectus eius infunderent, & cordis maculas crebris stillicidijs, ut speramus, diluerent. Cumque diceret ei dominus Mindensis, Timeo adhuc latere in conscientia vestra, quod mihi dictum non sit: respondit beatus ille: Dominus scit me ex industria nihil subtrixisse. Postea tamen plenius cogitans de peccatis suis, summo mane in priorem locum ducens confessorem suum confessor Domini, in spiritu humilitatis & in animo contrito, quod memoriae occurrerat, rursus cum tantis lachrymis confessus est, ut in tali persona talem gratiam lachrymarum Episcopus Mindensis mirari non sufficeret, & ille merito cum Propheta dicere posset: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodiui legem tuam. Teste eodem Episcopo, cuius relatione haec comperita sunt, sic se contritione cordis coram Domino maculauit, sic se oris confessione mundauit, tam sollicitè utraq; iustificatione se praeparans, ac si ipsa die moriturus esset. Postea conscientia serenata, confitenter ait: Modo voluntas Dei de me fiat. Ecce sic verus & summus sacerdos homo Christus Iesus, qui se in ara Crucis offerre dignatus est hostiam propiciationis pro peccatis nostris, sacerdotem poenitentem profuio lachrymarum suarum abluere & emundare voluit, ut Deo patri per martyrium offerendus in holocaustum, esset hostia pura, hostia sancta, hostia placens & immaculata. Sacerdotes veteris testamenti, hostias offerendas prius lauabant. Interim pulsabatur ad ostium sacelli, sed non permisit aperiri dominus Archiepiscopus, eo quod haberet oculos ex fletu adhuc tumidos & humidos. Cumque pulsando perseverarent, dicerentque Monasteriensem & Osnaburgensem Episcopos ad ostium stare, postquam oculos exterisit & faciem siccauit, permisit eos intromitti: quibus & ait: Vos domini ambo cognati mei estis: ego, sicut optimè nostis, in nullo vos laesi, sed quantum potui, semper promouii. Et ecce à diuersis, tam literis quam verbis, in dicitur mihi, Comitem Fridericum fratrem vestrum, quem ex animo dilexi, & cui non nocui, malum mihi machinari, meque velle occidere. At illi simulantes, quod in pectore non habebant, pauidi responderunt: Absit hoc, domine, absit: nihil necesse est vos hoc reformidare, quia nunquam ascendit in cor eius. Omnes per vos ditati, honorati & sublimati sumus. & hoc quidem verissimum erat. Nam Theodoricum, electum in Archiepiscopum, statim promouit in summi templi Praepositum, ac deinde in Monasteriensem Episcopum: Engelbertum verò in Praepositum S. Georgij, & postea in Episcopum Osnaburgensem: & Philippum fratrem illorum, in summa Colonienis ecclesia Canonicum, & thesaurarium fecit. Atque eo tempore, quo occisus est, operam dabat, ut Bruno frater eorum Praepositus fieret summæ adis Traiectensis. Quae idcirco commemorare volui, ut lector cognoscat, qualem ei vicem rependerint. Reuerà retribuerunt ei mala pro bonis: & cum loqueretur illis & pro illis bonum, ita pugnabant eum gratis.

Vt

Vt Susato proficiscens, in itinere viduæ eius amissum restituerit. Cap. 5.

Comes Fridericus vt cõceptam malitiam melius dissimulare posset, pro bo-
no pacis ipsi à domino Episcopo oblata verbotenus acceptauit, cum eo à
Susato exiens, cumque tam familiariter deducens, vt ei Episcopus diceret:
Cognate, cum multa iucunditate simul ascendemus ad solennem Regis &
principum conuētum, qui Nurenbergæ celebrabitur. Sciens autem Fridericus, quòd
postera die dedicaturus esset ecclesiam in Suuelme, oblata hac occasione, exemplo
Iudæ petijt licentiam ab Episcopo discedendi, sicq; ad satellites suos redijt, eosq; di-
uersis in locis insidias tendere iussit, quidq; facerent instruxit, & omni quo potuit stu-
dio ad facinus animauit. Erat tum sexta feria post festum omnium Sanctorum, & Do-
mini electus eodem die Sanctis omnibus per meritum passionis sociatus, ad dedica-
tionis locum ieiunus venire constituit. Eodem autem die occurrit ei vidua quãdam,
super duabus causis sub diuini nominis obtestatione iudicium illius flagitans. Cuius
vociferatione sacerdos Dei cõmotus, nè in hoc inferior videretur iudice illo iniqui-
tatis, de quo Dominus dicit in Euangelio, quòd nec Deum timebat, nec hominem
reuerbatur: mox de equo descendit, & sede composita loco Ducis ad iudicandũ fe-
dens, super feudo, de quo vidua conquerebatur, sententiã quãstuit & accepit. Audi-
ens verò pro se & contra viduam sententiã esse latam, ex multa cordis commiserã-
tione protulit verbum memoria dignum: En domina, inquit, feudũ hoc, de quo con-
quereris, tibi per sententiã ablatum, mihiq; adiudicatum est. Sed ego propter De-
um, dolens miseriam tuam, id tibi relinquo. Porrò alterius negocij tui ad me nõ per-
tinet querimonia. Simile quiddam legimus in Romana historia de pio principe Tra-
iano: qui cum esset in expeditione positus, & militia vallatus, vidua illi vetustissima in
foro occurrit, & iniuriam suam illi cõquestra est. Cumq; ille diceret se ius ei dicturum
cum rediret, & illa responderet incertum esse reditum eius: mox dominus orbis sub-
stitit, viduam audiuit & vindicauit, omnia illi restituens. Amplius aliquid operatus est
princeps noster. Traianus per iudicium viduæ fecit iustitiã: Engelbertus omne iudi-
cium conuertit in misericordiam. Et quia sine fide impossibile est placere Deo, si Im-
perator illam humanitatem exercuit zelo iustitiæ, non appetitu secularis gloriæ, po-
terat ei esse ad mitigationẽ poenæ, quòd sacerdoti Domini, eò quòd esset vir catholi-
cus, contritus & confessus, meritorium fuisse creditur vitæ æternæ. Opus Imperato-
ris, cum extra charitatem factum sit, mortuum remansit. Opus verò episcopi, quod
ex charitate factum speramus, ad martyrij gloriam valde eum habilem reddidit.

Vt Comes Fridericus crebrò ad eum veniens, res eius explorãrit. Cap. 6.

Cum autem Episcopus properaret ad locum destinatum, Comes Fridericus
circa meridiem venit ad eum, certior fieri cupiens quòd tenderet, & qui vel
quot cum eo essent. Episcopus illum salutat, vtq; apud se pernoctaret, pluri-
mum inuitat: sed ille nõ acquiescit, aliquid semper, vt prius, causã prætexes.
O cor agninum, ò oculus columbinum. Cor sine felle, oculus sine suspitione. Inui-
tat amicus hostem, domesticus latronem, hostia carnificem. Comite recedente, &
pontifice procedente, tẽpus adest vespertinum. Vesperis verò dictis, rursus adest Co-
mes. Eum cernens emittit Conradus Comes Tremonia, ait ad Episcopum: Domine,
creber Comitatus huius accessus & recessus mihi multum est suspectus. En nunc tertio
venit, & non, sicut antè, in palefrido, sed in dextrario. Consulo vobis, vt & vos dextra-
rium vestrum ascendatis. Cui ille respondit: Hoc nimis esset notabile. Non enim ti-
meo: quia non nocui illi. Cumq; appropinquaret, viderunt vultus eius colorem peni-
tus immutatum. Heu quàm difficile est, vt quidam ait, crimẽ non proderet vultu. Cõ-
pit autem eum alloqui Episcopus, & dicere: Sciebam cognate, quòd tandem mane-
res mecum, sed ille nihil respondit, conscius ipse sibi: pergebantq; simul. Ea causã qui-
dam tam ex Clericis, quàm ex militibus suspitione territi, ab illorum se comitatu sub-
dlexerunt. Magna verò pars Episcopalis familiæ cum cocis iam dudum ad hospitium
preparandum præcesserat, & pauci cum pontifice remanserant. Sole properante ad
occasum, hostia cum immolante properat ad arã, vt fieret Domino sacrificiũ vesper-
tinum, quod dignius erat in lege. Passus est Christus sexta feria, hora sexta, scilicet in
meridie, vt declararet se mediatorem esse Dei & hominum: Engelbertum verò pati
voluit eadem feria, sed in fine diei: vt ostenderet eum per bonum finem, non per præ-
cedentem vitam, coronatum. Per caudam hostiæ, bonus finis designatus est in lege.

O Hosti-

Simulat pa-
cem Fride-
ricus.

Luc. 18.
Singulari
humanitate
satisfacit vi-
duæ ius pe-
tentii.

Traianus
Imperator.

Hebrai.

Fridericus
Comes eius
iter explo-
rat.

Nõ cauet fi-
bi ab insidi-
js Friderici.

Leuit. 5.

FRIDERICUS

RVIII
5

Hostiam sine cauda offerre non licuit: neque Deo vita bona sine bono sine placebit. Sciens scriptum beatus ille, Qualem te inuenero, talem te iudico: maximè à religio-
sis expetere solebat, quatenus ei finem bonum suis orationibus apud Deum obtine-
rent: quod & factum est eo, quo iam dicemus, ordine.

De caede eius, & ut corpus exanime in Suuelme delatum sit. Cap. 7.

Sceleris im-
manitate
terretur Fri-
dericus, sed
à suis ani-
matur.

Miserè cir-
cunuenitur
beatus Epi-
scopus.

Primus vul-
nus in cruce
accipit.

A suis defe-
ritur.
Zach. 13.

Tobias no-
tarius totū
martyrij or-
dinem pan-
dit.

for. arcif-
sima

Horredum
in modum
trucidatur.

Circa crepusculum ventum est ad locum insidiarum, & ecce Comes enormi-
tatem concepti facinoris considerans & abhorrens, dicere coepit ad suos:
Vae mihi misero. Quid est, quod facere volui, ut dominum & cognatum me-
um occiderem? Sed mox illi, quos ipse iam antè flatu Behemoth succende-
rat, eum rursus inflammantes, ad eò ad facinus instigauerunt, ut instar colubri vene-
num, quod ad breue tempus euomuerat, ardentius resorberet & resumeret: statimq;
cum Heriberto de nece Episcopi tractans, voluntatè suam ei exposuit. Ille confestim,
ut edoctus fuerat à fratre suo dapifero, assumpto secum Heriberto de Suueren, domi-
num Archiepiscopum præcesserunt: & cum in ascensu montis esset, Comes ait: Do-
mine, hæc est via nostra. Cui Episcopus respondit: Dominus nos custodiat. Non enim
sine suspicione fuit. Tunc parum expectas Comes, alios famulos post eum misit, præ-
cipiens eis, ut Heriberto assisterent in eo, quod ille moliturus esset. Cumque iam con-
cauam viam, quæ in summitate duabus hinc inde semitis cingebatur, dominus Epi-
scopus ingrederetur, præmissi serui Comitum cum tanto strepitu aditum præoccupá-
runt, ut etiam ipse pontifex, sicut hodiè testis est Cellarius de Hemmerode, turbatus
miraretur. Alij à dextris, alij à sinistris gradiebantur: quidam verò retrò cum Comitibus
insidias obseruantes, sequebantur. Tunc Heribertus signum eis dans, qui in latebris
erant, tam horrificum edidit sibilum, ut non modò homines proditoris ignari, sed
etiam equi, quibus insidebant, stuperent. Mox ij, qui præcesserant, extractis gladijs re-
uerfi sunt. Id ubi conspexit miles quidam, qui inter illos & Episcopum erat, terribus
clamauit: Domine, ascendite citò dextrariū vestrum, quia mors in ianuis est. Duce-
batur enim dextrarius à tergo eius à nobili adolescènte de Hemirbach. Videntes au-
tem famuli Comitum, quòd dextrarium ascendisset, obiecerunt se ei, & vnus ex illis
vulnerauit eum grauius in cruce, nullo eum defendènte, excepto milite Cunrado de
Tremonia, qui districto ense Heriberto Rinekore se obiecit, quem tamen is Heriber-
tus anteuerrens, dirè in fronte percussit: & cum se ab illo Cunradus auerteret, alio
ictu inter scapulas eum vulnerauit. Atq; hic est ille Heribertus, qui paulo antè domi-
num Episcopum præmonuerat, ut si secus, quam ipse sperabat, res eueniret, excusare
se posset. Vt autem viderunt hæc illi, qui erant cum Episcopo, omnes relicto eo fugerunt:
& impletum est in illis, quod per prophetam de capite nostro scriptum est: Per-
cutiam pastorem, & dispergètur oves. Quid post hæc de illo gestum sit, tum propter
suiorum fugam, tum propter imminentem noctem plenè sciri non potuit. Sed ecce
nutu Dei actum est, ut Comes Fridericus ab Vrbe rediens, Coloniam captiuus addu-
ceretur, ex quo martyrij eius ordo modusq; cognitus est. Is enim facinus suū palam
confessus, paricidij reos nominatim expressit, etià fratres suos de reatu accusans. Ca-
ptus est cum eo, & milite quodā, Tobias notarius eius: qui in vinculis positus, ad præ-
ces quorundam Canonicorum, qui me ad scribendum amplius sollicitarunt, ut verius
scribi posset, quemadmodum & à quibus occisus esset Episcopus, spe consequendæ
venia manifestauit, Deum testè adhibens, se vera dixisse, prout ipsius Comitum in ago-
ne, & aliorum nefandorum Romæ confessio patefecit. Vt ergò Tobias ille scripsit,
cum dominus Episcopus in via cõcaua positus adhuc esset, satellites præire iussi, tan-
ta vi arrepto freno dextrarium eius verterunt, ut frenum ei è manibus extraherent:
cumq; ex vtraq; parte aliò diuertere non posset, quòd via arcta & concaua esset, per
mediam illam fugere coepit. Illis autem eum insequeñtibus, Ioachim dextrarium eius
in femore vulnerauit: & cum ex neutra parte in via eū antecedere possent, Heriber-
tus extra viam cum equo exiliens, in * acurissima semita, sicut ipse confessus est, eum
preueniens, per capitū arripuit, & eum ex latere ad se inclinans, secum in terram tra-
xit. Sed mox violenter surgènte beato Episcopo, quia fortior illo erat, eum extra viam
in rubo Comes audisset, propius accedens, clamasse dicitur: Apprehendite & tenete
eum, quia fortior nobis efficitur vir. Cumq; verba supplicationis ederet Episcopus &
diceret, Sancte Petre, quid mihi imputant homines isti? stendens Fridericus ait: Ca-
dite latronem, cædite, qui & nobiles exheredat, & nemini parit. Tunc Gisbertus vi-
dens Heribertum chlamydi eius inhaerentem, ocyus descendit, & suribundè accu-
rens,

rens, primum vulnus capiti eius infixit, secundo ictu vibrans ferrum, manum eius, ut
 puto, amputauit, corpusq; eius gladio transfixit. Tobia sunt hæc. Eadem hora Iordanus,
 qui ab eo proscriptus fuerat, superueniens, maximum vulnus capiti eius imposuit,
 quæadmodum in Ilsenburg iacitauerit, semel atq; iterum dicente Episcopo: Eheu,
 cheu. Tum seorsum eum inclinantes, Heribertus primò cultello eum perdidit, Comite,
 ut aiunt, eiulante & clamante: Heu me miserum: nimium est. Cùm autem Gisbertus
 caput ei præcidere vellet, à Godofrido, quem Comes ad prohibendum miserat,
 per capillos abstractus est. A quercu aut, vbi primò cædi cœperat, vsq; ad locum,
 vbi detractus est & extractus, vbi hodiè super martyrium eius sacellum fabricatum
 est, vix decem passus distant. Vbi super eum velut canes rabidi ac famelici, filij perditionis
 congregati, cultellis acutissimis ad hoc præparatis sic totum corpus eius perfoderunt,
 ut à vertice vsq; ad plantam nulla pars corporis à vulnere vacua remaneret, ita
 ut dicere posset cum Propheta in persona Christi, cuius membrum effectus est pro
 iustitia moriendo: Circunderunt me canes multi: concilium malignantium obsecit
 me, &c. Porro vnus ex eis, instâr eius qui latus Domini lancea aperuit, fertur eum
 sub pede incidisse, exploraturus an extinctus esset. Deindè ad equos suos singuli reuertentes,
 ad Comitem conuenerunt, corpore Episcopi in terra relicto. O cæcam temeritatem,
 ô furorem mille moribus plectendum, ô rabiem non hominum, sed belluarum,
 quæ non est verita tam audacter, tam crudeliter, tam viliter & indignè occidere
 Christum Domini, sacerdotem Domini, pontificem magnum, & non qualemcunq;
 pontificem, sed pontificum patrem ac principem: & quod magis terrere debuerat,
 Ducem fortissimum, & Romani regni tutorem. Patrato tanto paricidio, homines
 malo dæmone pleni cum suo Comite, immò totius malitiæ fomite recedentes,
 Domini sacerdotem, acsi vnctus non esset oleo, reliquerunt in sterquilinio. Miles
 autem quidam Leonies nomine, qui illi adhæserat, cùm primùm detentus & vulneratus
 fuit, Henricum Cellarium de Hemenrode, qui paulum præcesserat, subsecutus, ait
 ad eum: Heu domine Cellarie, quid faciemus? Dominus noster Archiepiscopus grauius
 vulneratus est, & à Comite Friderico captiuus abductus est. Cui ille, supra quàm
 credi potest turbatus, respondit: Pium est, ut reuertamur & videamus, quid circa
 illum agatur, vel quorsum abducatur. Cumq; simul reuersi essent ad locum cædis,
 audiunt clamores carnificum illorum in nemore errantium. Erat enim nox, & cùm
 vndiq; circumspicerent, offenderunt corpus martyris extinctum, confossum, ipsoque
 ad spectu nimis horrendum. Valdè igitur consternati, suadente Cellario, nè à feris
 corpus exanime, si illic nocte remaneret, indignè attraheretur, abeunt ad proximas ædes,
 atq; indè bigam stercoreariam, qua illa die firmus euectus fuerat, adducunt: & ecce
 corpus clarissimi principis, quod ex parte vestitum reliquerat, pêne totum reperiunt
 nudum. Nam præter femoralia & subuculam, quæ collo eius adhærebat, nihil ei reliquerant:
 diploidem verò & pileum eius iuxta corpus inuenerunt. Quæ omnia ita erant sanguine
 infecta & dilacerata, ut tanquam nulli vsui accommoda spoliatores illi neglexerint.
 Per quæ tamè hodiè multi sanitatis beneficia consequuntur. Cellarius verò & miles
 atque eleemosynarius corpus tollentes, & linteamini inuoluentes, vehiculo imposuerunt.
 Cumq; Suuelme illud perduxissent, & in ecclesia ponere decreuissent, non permisit
 sacerdos, contaminationem basilicæ prætexens, cùm potius sanguine martyris
 dedicaretur. Sed propter hoc & alia quædam, quibus martyris gratia se indignum
 reddidit, vsq; hodiè satis grauius in suo corpore diuinitus flagellatur. At tamen
 positus est in eadè domo, in qua pernoctare & comedere proposuerat sacerdos
 Dei viuus, duæq; candelæ dedicationi præparatæ illic collocatæ sunt, vna ad caput,
 altera ad pedes. Cùm autè inter se vigiliis noctis partiti essent, & Cellarius vsq;
 ad mediam noctem corpori assideret, precèsq; horarias beatæ Dei genitricis & virginis
 Mariæ lectitaret, sicut hodièq; testis est, nunquam aliquid horrois ex cõtactu illius,
 ut de cadaueribus occisorum fieri assolet, passus est. Haud dubium, quin ex præsentia
 sanctorum Angelorum gratia hæc extiterit, qui apud corpus martyris cælestes
 excubias celebrabant. Fuerat autem is Henricus Cellarius ante conuersionem miles,
 & tantò fortasè ad huiusmodi opus expeditior & audacior, quanto affuerior.

Vt corpus eius ad cœnobium Montense delatum sit. Cap. 8.

Manè martyris corpus curru impostum est: cumq; illud deducerent, plures ex familia Episcopi, qui timore mortis dispersi fuerant, deducuntibus adiuncti sunt. Venientibus autem ad nouum castrum, quod beatus Episcopus

SURIUS

RVII
5

Innumeris
vulneribus
conficitur.

psal 21.
Iohan. 19.

Relinquitur
corpus tati
viri ab im-
pijs occiso-
ribus inle-
pultum.

Diploidem
Autor vocat
wanbasium.
Est vestis,
pxima subucula.
Sacerdotis
cuiusdã re-
meritas pte-
nitur à Deo.

Honori ficē
à fratribus
Mōtēnsis cō-
nobij, corp
martyris
excipitur.

Innocētē,
pro, imme-
ritō.
Miraculū.

Visōes de
gloria eius.

Nota, corp
eius quadra-
ginta septē
vulneribus
confossum.

Martyriū,
baptismus
sanguinis
dicitur.

Summo o-
mnīū dolo-
re corpus
Coloniā
infertur.

Quantū
amārit Ec-
clesiā suam

Defertur
corpus eius
in ecclesiā
S. Petri
Apostoli.

fuis expensis ædificauerat, cum intrare vellent, vt illic corpus lauaret & componeret, negatus est introitus, timore, vt æstimo, Henrici nunc Comitis de Monte. Sed Randulphus Prior Montensis cœnobij, ante castrum illis occurrit, eoq; duce ad monasterium festinatum est. Cumq; appropinquaret monasterio, fratres cum Cruce & thuris suffitu eis obuiam processerunt. Corpore sacro in feretrum de curru deposito, quidam e senioribus Henricus nomine, nunc eiusdem monasterij Prior, lintheam de capite martyris remouit, vultum eius eruentum & confractum fratribus ostendens. Quo viso, lachrymati sunt valde, tā dilecti patris morte, & tali morte, plurimum conseruati. Specialiter enim ille dilexerat Montense cœnobium, vt porē ab eius proanis fundatum. Henricus verō cum ob cruris infirmitatem vno pede nutaret, cogitās beatum virum à nocentibus innocenter occisum, brachium eius nudum nuda manu tetigit, & plena fide eandem benedictionem ad crus nudum transmittens, gradū pedis vacillantis roborauit. Nam sicut ab eius ore nup̄ audiui, ipsa hora cœpit lenius habere, & gradatim proficere. Deinde cum vocibus lachrymosis corpus in oratorium illatum est, & eadem nocte quibusdam fratribus miracē visiones de gloria martyris in somnis oblatae sunt. Postea magno studio corpus eius in cœnobio lotū & confeceratum est, myrrhaq; & sale conditum, & vestibus sacerdotalibus decenter indutum. Numerata tum sunt in martyris corpore quadraginta septem vulnera, exceptis paruis punctioibus: nec hoc sine sacramēto. Nam quadragenarius numerus est pœnitentiæ: septenarius verō, spiritualis gratiæ. Accepit igitur Christi martyr quadraginta septem vulnera, vt ijs significaretur per cordis pœnitentiam & oris confessionem accepisse eum septiformem gratiam spiritus sancti, cuius dono perductus est ad martyrij gloriam. Nulli dubium est, quin vera contritio & vera confessio deleat peccata quoad culpam, & satisfactio exterior pœnam, ita tamen, si contritio sit sufficiens. Quæ verō satisfactio dignior & efficacior martyrio? Nulla prorsus. Duo sunt, per quæ plena fit remissio, mediante contritione in adultis, baptismus aquæ & baptismus sanguinis. Vtroq; satisfecit Deo beatus Engelbertus. Quicquid enim macularū post primū contraxit, secundo, vt speramus, totum diluit. In omnibus siquidem membris, in quibus peccauerat, punitus est: In capite quidem multipliciter, sicut apparet in eius pileo, scilicet in vertice, in fronte, in occipite, in temporibus, labijs & dentibus, idq; tam grauius, vt riuuli sanguinis inundantes & decurrentes, foissas oculorum, aurium, narium & oris implerent. In gutture etiam punitus est, itemq; collo, humeris, dorso, pedore, corde, ventre, coxis, cruribus & pedibus: vt cognoscas lector, quali baptismo Christus in martyre suo diluere dignatus sit, quicquid culpæ contraxerat.

Vt corpus eius Coloniā perlatum, totius vr̄bis mœrore exceptum sit: & de destructione castri Valantiæ. Cap. 9

Feria secunda pontificis corpus Coloniā perducitur, & ad gradus ecclesiæ sanctæ Dei genitricis, cum mœrore totius ciuitatis excipitur. Quantus tum illic fuerit gemitus, dolor, planctus Clericorum, clamor & ululatus eorum, qui erant in ministerijs, plebis diuersi sexūs & ætatis quanta vociferatio, pastoris sui mortem deplorantium, probitatis eius insignia commemorantium, & Friderico mille mortes imprecantium: nullius vox dicere, nullius stylus conscribere sufficit. Præferebatur feretro interula, martyris sanguine purpurata, quæ ad commiserationem mouit vniuersos. Nec mirum, si Colonia tanto pastore viduata planxit. Erat enim ille maxima columna templi, honor Cleri, inter proceres regni famosissimus, patria pater: & vt breuiter dicam, speciale decus sui temporis. Tam autem fidelis fuerat Ecclesiæ sibi commissæ, vt quodam tempore vni e ministris suis dixerit: Non tuam sollicitus es, vt liberis tuis, quos vnice diligis, amplam relinques hereditatem, quàm ego sollicitus sum, vt beatum Petrum & Ecclesiā eius hereditate dicem. Republica quoque tam fuit utilis, vt neq; corpori, neque expensis parceret, modò prodesset multis. Deportatur inde corpus martyris per curiā Episcopalem cum lachrymis multis, cum Crucibus & thuribus in domum beati Petri, ibiq; deponitur, multaque ei beneficia per multos dies tam in Missis, quàm in Psalms, more Christiano impenduntur. Diu enim in illa ecclesia mansit corpus inhumatum, quod per futurum præsentare, & de percussoribus eius cōqueri statuisent, sicut & factum est. Ea enim caua sacrum corpus coquentes, carnes ab ossibus separauerunt. Sicut autem testatur qui aderant, ita martyris caluaria gladijs cadentium, confracta & comminuta fuerat, ve

de caldario corpore extracto, particulatim vix posset coniungi. Cum tristis rumor occisi pontificis Ecclesiam perturbasset, Dux Vualramus dolorem super dolorem eius addens, tertia die à cæde eius, antè quàm corpus eius venisset Coloniã, congregato milite copioso & multis rusticis, castrum Valantiam, quod beatus vir ad munimentum terre non longè à castro Rodensi, maximo sumptu edificauerat, absens obse-
Castrum Valantiam à Duce Vualramo dirigitur.

sedidit, & post paucos dies cum magno suorum tripudio deiecit. Nam propter Episcopi repentinum interitum, & Vualrami improuissimum aduentum, qui in castro erant, propter penuriã annonæ, armorum & propugnatorum, hostibus se dederunt. Vualramus vt à factò excusare se posset, sicut & fecit, præsens adesse noluit: sed fratrem suum Gerardum cum filio Vualramo ad castrum destruendum misit. Aiebat enim in suam ignominiam illud extructum. Gerardus verò, qui in castro diruendo multum
Vltio diuiferebat, eodem die, quo solenne tricenarium eius, qui castrum extruxerat, agebatur.

Coloniã, vita priuatus, in Vuassenberg sepultus est. Eum post quinque menses frater eius Dux Vualramus secutus, eandem viam vniuersæ carnis ingressus est. Post cuius mortem duo filij eius Vualramus iunior & Comes Henricus, graui admodum infirmitate correpti, satis vexati sunt, nec adhuc plenè conualuerunt. Causam verò tum mortis illorum, tum horum malæ valetudinis Deus nouit.

Vt subsacrificio Episcopus apparuerit cuidam. Cap. 10.

Sexta illa feria, qua castrum fuit euersum, septenarium martyris agebatur. Cuius rei gratia sacerdos quidam, Ludouicus nomine, regularis canonicus S. Gabrielis in Rode, eiusdem vocabuli castrum vicinũ pro anima martyris Missam celebraturus ascendit. Cumq; dictis secretis, post Sanctus Canonem inchoaret, ecce sanctum Episcopum pontificalibus indutum, vultu hilari sacro altari ad stare videt: & cum Crucis signa exprimeret super panem & calicem, beatus pontifex per totum Canonem sacerdoti se conformans, eodem modo & iisdem vicibus sancta consignauit, dexteram eleuans. Cum autem ventum esset ad eum locum, vbi defuncti nominantur, & eum sacerdos nominasset, expleto sacramento, ait illi Episcopus: Frater, non est necessè, vt inter mortuos me nomines. Sum enim cum Deo, & in choro martyrum gaudio fruor ineffabili, & adiecit: Noueris pro certo, quòd omnes illi, qui me occiderunt, vel quorum consilio occisus sum, malè peribunt, idq; citius, quàm credi possit. His dictis, disparuit: Ludouicus verò Missa completa, omnibus quæ vide-
Apparet Episcopus sacrificati.
Prædicit illi celestè vindictã in pectus suos.

De electione Henrici successoris eius, & quàm ille feruens fuerit ad viciendam necem eius. Cap. 11.

Sequenti die, id est, sabbato, castro Valantiæ destructo, turris à Clero Coloniæ erecta est contra faciem Damasci. Cum autem status regionis ex morte pontificis valdè turbatus esset, timerentq; primores & Clerus, nè fortè ciues cum Vualramo propter priuilegia, quæ dominus Engelbertus communis vtilitatis causa confecerat, aliquid contra Ecclesiæ libertatem molirentur, sicut eis postea durè satis impostum est, diem, qui est decimusseptimus Calendas Decembris, qui nonus erat à cæde pontificis, electioni præfixerunt. Quo die, mediante & cooperante domino Theodorico Treuirensi Archiepiscopo, Henricus Bonnensis Prepositus in pastorem & Archipræsulem consensu vnanimi electus est. Quo iuxta morem in Episcopi sede residente, clamores ministrorum, id est, eorum, qui ministerijsungebantur, de nece domini sui conquerentium, renouati sunt, & ab eis interula martyris in sinum eius deposita est. Ille verò, vt aiunt, mox iurauit se sanguinem eius quoad viueret, vindicaturum. Quàm studiosus autem & feruens hæc tunc & fuerit & sit in ea vindicta persequenda, ita vt neque corpori, neque pecunijs parcat, sequentia declarabunt. Eo quidem die, quo sacerdotio initiatus est, ad gloriam martyris dilatandam, coram altari beati Petri exiguitati meæ humiliter satis iniungere dignatus est, vt quæ ab eo insigniter gesta sunt, & miracula quæ per eum Dominus operatur, ad posterorum notitiam scripto transmitterem. Cumque me excusarem, & dicerem, mihi id non licere, Priori meo, qui præsens erat, præcepit, vt me cogeret obedire: quod & fecit. Itaque cum multos in sua diocesi habeat viros sapientes & eloquentes, vt potè theologos, rhetores & philosophos, qui beati antecessoris eius vitam, martyrium & miracula elegantè stylo scribere, & floribus rhetoricis ornare possent, si materia laude digna, sermone inculco à me tractata fuerit & explicata, non mihi, quem cogit
Henricus creatur Colon. Archiepiscopus.
Persequitur Engelberti persecutores.

obedientia, sed illi potius, qui iniunxit, imputandum est.

Vt ortæ sint inimicitie inter Henricum electum, & Vualramum Ducem &c. Cap. 12.

Inferus est
Vualramo
Duci.

Cum in electione præsentibus adesset dux Vualramus, & filius eius Henricus, intantum commotus est Archiepiscopus electus, ut feuda, quæ Vualramus à beato Petro habebat, & quæ filius eius habiturus erat, porrigere recusaret, idque ob supradicti castri destructionem. Civibus etiam negavit gratiam suam ob privilegiorum cōremationem, & societatem cum Vualramo initam, atque etiam ob alia quædam, de quibus omnibus non est huius temporis texere historiam.

Vt Fridericus Comes in curia Regis proscriptus sit. Cap. 13.

In Comitibus
ostenditur
casus mar-
tyr.

Fridericus
proscribitur.

Concilium
Moguntinū.

Fridericus à
Legato &
synodo ex-
communicatur.

Concilium
Leodienſe.

Ascendens inde Francofurtum ad colloquium Regis electus Episcopus, corpus martyris duobus Abbatibus Ordinis Cisterciensis deferendum commisit, puta Godefrido Abbati Montensi, & Henrico Abbati Vallis S. Petri. Cumque præsentatum esset corpus Henrico Regi atque principibus, & cum eo mortis eius insignia, interula, diplois & pileus: ijs, qui corpus precedebant districtis gladijs, ut habent legum iura, contra Fridericum latronem vociferantibus, turbatus est Rex, & omnes qui cum illo erant: maximè autem Rex puer, qui perinde ut lugere solet filius patrem, & puer tutorem suum, extinctum planxit Episcopum: Proscriptionem verò Friderici in celebri cōuentu Norenbergensi factam renouavit, omnibus ei abiudicatis tam allodijs, quàm feudis. Feuda libera adjudicata sunt dominis suis: allodia proximis, ministeriales siue ministri & homines à iuramento ei præfinito absoluti. Vxor eius vidua, liberi eius orphani sunt iudicati. Electi quoque, Archiepiscopi nomine illic denunciatum est, quicumque Fridericum captivum ei exhiberet, illum mille marcas Colonienſes ab eo recepturum. Infeudatus inde à Rege electus Archiepiscopus, cum corpore martyris Moguntiam descendit, ubi dominus Cunradus Portuensis Episcopus & legatus in Aduentu Domini Concilium celebravit. Ibi enim eius præcepto congregati erant diuersarum urbium Episcopi, & Abbates multi. Is ob necem præfulis multum consternatus, in sermone suo multis eum in eodem Concilio præconijs extulit, martyrem prædicans, & cæteris Episcopis, qui bonis Ecclesiarum suarum cognatis & nepotulos suos infeudant, vel dum ea illi diripiunt, dissimulant, exemplum eum statuens. In eodem Concilio ab illo totius Germaniæ legato Cunrado, Fridericus Comes etiam spiritali gladio punitus est. Cum enim eum excommunicaret cum vniuersis Ecclesiarum prælatis illic congregatis, præcepit per omnes p̄uincias legationis suæ, id est, Moguntinensem, Colonienſem, Treurenſem, Bremenſem, & Magdeburgensem, in omnibus ecclesijs per omnes Dominicas cum extinctione candelarum eum excommunicari: nec eum solum, sed etiam omnes eius adiutores, à quibus, vel quorum consilio occisus est præful: itemque omnes, qui reos necis eius fouerent, vel eis communicarent. Exhibita quoque in eodem Concilio sunt Cunrado Legato literæ Theodorici Monasteriensis Episcopi, & Engelberti electi Osnaburgensis, germanorum fratrum Friderici: quorum prior de sacrilegio se excusauit, paratum se dicens canonicè se purgare: alter Episcopum ordinari se petijt. Respondit Legatus, se proniorem ad parcendum, quàm ad puniendum, modò se excusare possint: diemque eis præfixit, quo se purgarent in Concilio Leodienſi. Quò cum venissent, nobilibus conductum eis ex mandato Cardinalis Legati præstantibus, nec se canonicè cum septem Episcopis purgare possent, primoribus Colonienſibus, multisque alijs eos accusantibus, Legatus ex consensu Episcoporum plurimorum, qui præsentibus erant, ad dominum Papam illos transmisit: cui etiam inter cætera hæc scripsit: Examini vestro dirigimus hos duos Episcopos, grauiter de domini Engelberti nece infamatos.

Vt punitus sit Arnoldus miles, cum martyri malediceret.

Cap. 14.

VT autem ad superiora redeamus, corpus martyris à duobus supradictis Abbatibus per Rheni aluenum Coloniã reducit. Cumque venissent contra Vuesseling pagum, duobus milliaribus à Colonia distantem, miles quidam Arnoldus nomine, è litore prospiciens, ubi didicit pontificis Engelberti ossa reuēhi, in contumeliam martyris erupit, ita dicens: Multi aiunt, dominum hunc, qui cōplures læsit, damnis affecti & exheredauit, sanctum esse & miracula facere. Hoc si verum

si verum est, quod tamen ego non credo. Hæc mihi Deus faciat & addat, ut antequam moriar, insanus efficiar. Multa uero illum beatus Episcopus quadraginta marcis ob culpam filij eius, qui foeminam vi oppræsserat. Qua tamē in re multum ei pepererat, ut facinus morte plectēdum, tam modica pecuniæ damno multaret. Ut verò ostenderet Deus, quā periculosum sit homini ponere in calum os suum, eodem die maledico vertiginem capitis immisit: & cum paulo post aliena loqueretur, uxorem cum cæteris cadere cœpit, itēque sacerdotem qui ad confessionem eius audiendam vocatus erat. Quid plura? Tenetur, vincitur, custoditur tanquā furiosus, & sequenti die post multa blasphemiarum verba sine viatico & confessione animam insanus expirat. Induerat enim maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius. Itaque nemo debet sibi malum imprecari: quia licet benignus sit spiritus sapientiarum, non tamen semper liberabit maledictum à labijs suis. Hæc mihi retulit miles quidam, qui has Arnoldi blasphemias audiuit, nec tamen compefcere potuit blasphemantem: & vix est quisquam in vicinia, quem tantū lateat miraculum. Audiant recentem militis huius poenam, atque vtiā non etiam æternam damnationem, qui quacunq; ex causa martyri detrahentes, & gloriæ eius inuidentes, dicere solent: Nequaquam credere possumus, virum superbum, auarum, & prorsus mundo deditum, miracula posse edere. Considerant illi, quid aliquandò fortalsè fuerit: sed quid per martyrium factus sit, non attendunt. Credant saltem saluatum, quem demones martyrem confitentur.

Quid de eo dixerit Magdeburgi demoniacus quidam. Cap. 15.

EST in ciuitate Magdeburgensi quidam obsessus à dæmone pessimo, qui nullius timet exorcismos, nec vult respondere, nisi vni sacerdoti, qui specialē gratiam contra illum accepit à Domino: cui etiam sæpè noua & occulta dicere confuevit. Postridē eius dici, quo occisus est Episcopus, præcepit illi sacerdos, ut aliquid noui ipsi diceret. Illo diutius reluctante, & presbytero instante, miro modo cœpit dæmon ridere, cachinnari, manus complodere. Cumque sacerdos diceret, Quid habes, & quæ causa est tanti tripudij tui? respondet ille: Eia, eia: serò ille Engelbertus, qui Colonia Episcopus erat, occisus est. Stupente sacerdote ac dicente, Mentiris: ille respondit, Cito percipies. Et sacerdos: Fuisisti in morte eius? Fui, inquit ille: immò non sunt tot graminis herbulæ, quot ibi congregati fuimus. Cumque sacerdos diceret, Quid factum est de anima eius? lugubri voce respondit: Quando oculi eius sanguine obducti & oppressi fuere, anima nobis crepta est, & quò peruenierit, ignoro. Post triduum audientes de morte pontificis, satis admirati sunt, quibus prius verba dæmonis innotuerant. Ciuitas enim Magdeburgensis à loco cædis penè quatuor abest mansionibus. Etsi autem diabolus mendax est ab initio, & pater eius, constat tamen ex Euangeliorum testimonio, eum aliquandò vera dicere contra suam voluntatem, maximè cum exorcizatur, ut hoc speramus, quod subiungimus.

Quid dæmon ex alio quodam obseffo de eo dixerit: & ut diuersæ sint martyrii species. Cap. 16.

IN diocesi Treuirensi est cœnobium sanctimonialium Ordinis Cisterciensis, quod, ad sanctum Thomam, vocatur. Illic ante hos duos menses energumenus quidam in oratorio eiusdem martyris, de statu quarundam animarum tam secularium, quàm religiosorum interrogatus, tam rationabiliter de omnibus respondit, ut qui illic aderant, vera eum dicere non ambigerēt. Cumque domina Elisabeth, eiusdem domus Abbatisa, eum interrogaret, num interfuisset cædi Episcopi Engelberti, & ille respondere noller, adiuratus validissimis exorcismis ut diceret veritatem, sic ait: Quaris, an fuerim in morte eius. Vtique fui: immò meo consilio interfectus est. Ego Fridericum & satellites eius incitavi, ego ad facinus illos animavi: ego, ut re ipsa malitiam conceptam implem, effeci. Dicente Abbatisa, Vbi est anima eius? respondit: Eheu, cheu subtrahita est mihi & socijs meis, qui illic conueneramus. Ità se ante mortem preparauerat, ità se lauerat, (cōtritionem & confessionem significans) ut nostriuris nihil esset in illo, & adiecit: Nōstis, cur tot ille miracula faciat? Respondentibus illis: Nos id ignoramus, sed volumus, immò præcipimus tibi in nomine Christi, ut nobis id indices: subiūxit, Quando volutabatur in suo sanguine, & iam moriturus erat, percussoribus suis medullitus ignouit, ità dicens: Pater, ignosce illis. Propter hunc sermonem tam potēs effectus est apud altissimum, ut non negetur ei, quic-

Homo maledictus, male de martyre loquens, diuinitus punitur.

Psalmos.

Sapientia.

Serò, id est, hesternò vespere.

Iohan. 3.

Dæmon adiuratus quid de Engelberto dixerit.

Nota cur tanti ponderis sint preces eius.

URILS
R VII
5

quid ab illo petierit. Idque pro comperto habeatis, nunquam vllum Coloniae sedisse Episcopum in pontificis cathedra, qui tantum possit apud Deum, tantique apud illum meriti sit, vt Engelbertus. Sed hic fortassis obijciat quisquam Maternum & Seuerinum, aliosque sanctissimos Ecclesiae Coloniae Episcopos, quorum vita fuit irreprehensibilis, & sanctitas in Christo probata. Sed responderetur, hunc fuisse martyrem, illos non fuisse. Consummatus in breui per martyrium Engelbertus, expleuit tempora multa. Totius tabernaculi pulchritudinem, per cuius cortinas & columnas Ecclesiae ordines praefigurati sunt, pelles tegebant arietum rubricarum. Arietes, qui duces gregum sunt, significant Ecclesiae praelatos, qui verbo & exemplo, siue vtriusque Testamenti cognitione, quasi duobus cornibus gregem sibi commissum custodire tenentur. Quorum pelles rubricantur, cum pro subditorum salute, vel zelo iustitiae mortem oppetentes, vt beatus Engelbertus, lauat stolas suas in sanguine agni. Ipse quidem Engelbertus, reuera fortis aries fuit, quippe qui duobus cornibus suis, id est, gemina potestate, spirituali & seculari hostes Ecclesiae Coloniae ventilaui. Quod si obijciatur de sanctis Euergislo & Agilolpho Episcopis Coloniae, etiam illos passos esse: responderi potest, non tanti meriti fuisse causam martyrii eorum, sicut Engelberti. Alter enim illorum noctu a latronibus clam occisus est: alter vero palam a raptoribus, qui diocesis eius terminos peruaserant. Illos martyres fecit pietas & innocentia vitae: hunc vero virtus obedientiae & zelus iustitiae. Sicut diuersae sunt species martyrii, ita & causae diuersae. Agnus occisus est ab origine mundi, ait scripturae auctoritas. Agnus Christus est, qui in quibusdam suis membris occisus est propter innocentiam, vt in Abel: in alijs propter iustitiam, vt in prophetis: in alijs propter zelum legis, vt in Machabaeis: in alijs propter constantiam fidei, vt in Apostolis. Recentiori tempore in sancto Thoma Cantuariensi Episcopo, occisus est propter libertatem Ecclesiae conseruandam. Eadem causa mortis extitit in praesule nostro Engelberto. Occubuit ille pro libertate ecclesiae Cantuariensis, iste vero pro defensione ecclesiae Essendientis. Liberavit ille ecclesiam Anglicanam sanguine suo de graui iugo Regis Henrici: liberavit iste aequae morte sua Ecclesiam suae defensionis commissam, ab intolerabili executione Comitis Friderici. Et licet beatus Thomas ante passionem multa pertulerit incommoda, damna, exilia, quae non pertulit Engelbertus: in ipsa tamen passione doloris, angoris & ignominiae certum est Engelbertum tolerasse. Ille enim, vt legimus, in capite vno ictu casus, a sacrilegis relictus est in templo: iste vulneribus permultis toto corpore confosus, nudus relictus est in sterquilinio. Sanctus Thomas occisus est ab eis, qui aperte eum oderant: sanctus vero Engelbertus, quod maiorem afferre solet dolorem, & augere inuidiam, a cognatis & amicis, a quibus nihil metuebat, quosque ipse sublimarant. Philosophi cuiusdam sententia est, duplicari dolorem, cum ab eo, a quo bonum merueris, venit: itemque tanto iniuriam magis affligere, quanto propinquior est, qui fecit. In deo etiam est, quod Dauid propheta dicit in Psalmo: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique, & caetera, quae sequuntur. Reportatum denique corpus sacrum gloriosi martyris Engelberti, Angelica libertate donati, Coloniae in ecclesia beati Petri in sepulcro decemissimè preparato iuxta mausoleum nobilissimi praesulis & Archiducis Philippi, quod est in dextera ecclesiae parte, contra portam Australem, sexto Calendas Martij dominus Conradus Porruensis Episcopus & sedis Apostolicae Legatus, coram innumerabili multitudine diuersae dignitatis, ordinis, sexus, & aetatis sepeliuit. Quanta illic quotidie miracula fiant, in libro virtutum eius partim declarabitur. Passus est autem beatus martyr anno gratiae millesimo ducentesimo vicesimo quinto, mensis Nouembris die septimo, anno pontificatus sui decimo, sub Honorio Papa III. imperante Friderico II. monarchiam caeli & terrae obtinente Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant per infinita secula seculorum, Amen.

De celeri vindicta percussorum eius, & morte misera Friderici Comitis.

Cap. 17.

SVperest nunc, vt dicamus, quanta & celeritate & seueritate omnipotens Deus famuli sui sanguinem, tum per seipsum, tum per humanum ministerium vindicauerit. Quantum enim displicuerit sacrilegorum facinus, licet martyris passio placuerit, poena subsequens manifestat. Vox animarum pro Christo interfectorum, cuiusmodi est in Apocalypsi: Viquequò, Domine, sanctus & verus, non

Apo. 6.

non

non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Non dñi expectavit Dominus, non annum, non mensem: sed statim martyr sui Engelberti sanguinem ad se de terra clamantem, vindicare coepit. Vindicavit autē gladio materiali, vindicavit gladio spirituali, idque, sicut martyr octavo die ab obitu suo, Ludouico Rodensi prädixerat, tam celeriter & tam acriter, vt à nobis credi non posset. Nōneris, inquit, pro certo, eos omnes, qui me occiderunt, vel quorum consilio occisus sum, malè perituros, & hoc citius, quàm credi possit. Quarto enim die vnus satellitum funestorum ab Henrico Comite Tuitij captus, in insula Rheni ante ciuitatis moenia, rota supplicio affectus est sine vlla misericordia. Nō multò post alius quidam capitur, & vinctus Coloniā mittitur: vbi pedibus ad equos ligatus, cum per plateas ciuitatis horrendum in modum tractus esset, membris omnibus securi contractis, in rota extra muros positus est. Aiunt duos alios alibi consimiles dedisse poenas. Cateri verò tam nobiles, quàm serui eorum, timore mortis natale solum cum possessionibus suis relinquentes, cum duce suo satana vsque hodiè circumueunt terram, & perambulant eam. Ipse autē totius mali caput Fridericus, cum duobus fratribus suis Vuilhelmo & Godefrido, vt supra dictum est, excommunicatus, ac deinde proscriptus, proiectus à facie Domini, sicut Cain, qui fratrem suum occiderat, vagus & profugus factus est super terrā, nusquam acceptus, nusquam tutus, ità vt dicere possit cum Cain: Omnis qui intenerit me, occidet me. Interim castrum eius Isenburg, quod inexpugnabile videbatur, in vltionem pōtificis obsidetur, deditur, & solentis destruitur. Cumque obsessi multi essent, & vitæ necessarijs abū darent, tantus eos timor inuasit, vt castrum diū tenere non auderent. Indè autem vxor Friderici cum liberis edueta est, vt ei meritò congrueret, quod de Iuda traditore scriptum est: Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, eijciantur de habitationibus suis. Scrutetur foenerator omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius. Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius. Ex omnibus enim bonis suis Fridericus cū vxore, liberis & fratribus eliminatus est. Theodoricus verò Episcopus Monasteriensis cum fratre Engelberto, in Osnaburgensem Episcopum electo, in Concilio Leodiensi suspensi, Romam profecti sunt. Profectus est etiam cum eis Fridericus eadem spe, qua & illi. Cumque aliquandiu in curia mansissent Episcopi, nec proficerent, eò quod se sufficenter purgare non possent, procuratoribus Ecclesie Coloniensis reclamantibus, & literis principum eos accusantibus, ambo depositi sunt, & nō multò post tum ex dolore, tum (quod credibilis est) ex diuina vltione mortuus est Theodoricus, & in solo peregrino sepultus. Mortui sunt ibidem alij ex patriciis tres. Mortua est etiam vxor Friderici morte subitanea: cumque viscera eius eiecta essent, adeò cor eius ex dolore, vt aiunt, emarcuerat, vt vix fabæ quantitatem excederet. Mortuus fuit ante eam pater eius Dux Vualramus cum fratre Gerardo, viri potentes. Ità miser Fridericus spe vbique destitutus, cum Romæ non impetraret misericordiam, quæ illi placeret, vel indignam misericordiam, vel quod probabilius est, ad maiorem indignioremque poenam diuinitus reseruat, digressus ab Vrbe, dissimulata persona, quantum quidem potuit, cum duobus Leodium venit. Vbi à quodam, qui eum Romæ viderat, cognitus, & quod ipse Comes Fridericus esset, proditus, à Balduino milite Leodiensi fraudulenter satis captus est, & domino Henrico Coloniensi Archiepiscopo plusquam duobus millibus marcarum venditus, ac Deo dispesante, eodem penè die, anno euoluto, quo beatus martyr Engelbertus multorum mœore ciuitati est mortuus illatus, multorum desiderio per portam oppositam captiuus est introductus, atque indè quarto die, quo fuerat superiori anno primum Episcopi septenariū celebratum, turpillimè in rotam cum tormentis impostus est. Videtur ei congruere, quod à Domino per Ezechielē ad Regem Aegypti didū est: Expandam super te rete meum, & extraham te in sagena mea, & projiciam te in terram. Super faciem agri abijciam te, & habitare super te faciā omnia volatilia agri, & implebo colles sanie tua, & irrigabo terram fetore sanguinis tui, Vniuersa hæc impleta sunt & cōplentur in Friderico. Captus est, venditus, extractus & vinctus, in terrā proiectus & securi contractus, sicq; super rotam positus, efca factus est volatilibus agri, colles, quibus impostus est, impletus sanie sua, & terrā subtrās irrigans fetore sanguinis sui. Per triduum illud, quo vinctus tenebatur in palatio, extra muros ciuitatis in mōticulo, qui est iuxta portā sancti Seuerini, columna ex lapidibus alta satis erecta est, & in illā rota plaustrī plumbo vestita, vt durare posset, transata: atque in eam rotam funibus pertractus est, prius tamē in terra

Supplicium
vnius e per-
cassoribus
eius.
Item alteri
horrendum.

Gen. 4.
Ibidem.

Psal. 108.

Duo Episco-
pi ob eadem
causam depon-
tur.

Vxor Friderici subita
morte
corripitur.

Vita mors
Comitis
Friderici.
Ezech. 32.

URILS
RVI
5

brachijs & erutibus eius securi contractis. Erat tum anniuersarius dies, quo martyre sacerdoti Rodensi prædixerat, omnes percussores suos mala morte perituros. Quod accipiendum est vel de corporis, vel animæ, vel vtriusque morte. Etsi autem mala & turpi atque ignominiosa morte in corpore Fridericus periit, speramus tamen eam poenam animæ eius fuisse medicinam, quandoquidem benè contritus, & diligenter atque frequenter tam priuatim quàm publicè confessus, se reum clamauit, & poenas illatas patienter tulit, membra singula carnifici confringenda vltro offerens: & cum in dorso eius fabricaret carnifex ille immifericors, & sedecim ictus cum securi ei inferret, nullam edidit vocem, ità vt omnes mirarentur. Indè vsque ad matutinas preces in corpore durans, fertur tantum orasse, & circumstantes, vt pro ipso orarent, deprecatus esse. Fortassis ex merito martyris Engelberti, qui moriens orauit pro inimicis, gratia hæc illi præstita est. Cum autem ea omnia, quæ iam diximus, intra primum ferè annum acciderint, haud dubium, quin de alijs sacrilegis his similia vel etiam maiora audituri simus: sed de his satis. Nunc porrò de miraculis & beneficijs, quæ ob eius merita declaranda præstantur infirmis, quædam dicenda sunt ad honorem Domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & spiritu sancto honor & imperium in secula seculorum, Amen.

Pœnitenti-
gus, & po-
narum tole-
rantia.

LIBER TERTIVS, QVI EST DE MIRACV-

LIS BEATI VIRI: QVEM PRAETER PROLOGVM, OB

*vitandam prolixitatem mutato stylo F. Laur. Surius in compendium rede-
git: sed ita tamen, vt nihil historiae desit. In superioribus duobus
libris hinc inde idem ipse stylum nonnihil correxit, sed
modicè, vbi res poscere videbatur.*

PROLOGVS AVTHORIS.

1. Reg. 3.

Marth. 7.

Cur ei⁹ mor-
tem secuta
sint multa
miracula.

55. Euer-
gillus & Agilo-
phus episco-
pi Coloniaes.
cur nò mul-
tis clarue-
runt mira-
culis.

Culi Heli caligauerunt, & non poterat videre lucernam Dei, antè quam exstingueretur. Lucernam Dei esse eum, cui diuinitus datum est, Ecclesiam verbo, scripto vel exemplo illuminare, Saluator, qui lux lucis & fons luminis est, in Euangelio ostendit, cum ait: Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Quia beatus pontifex Engelbertus, cuius actus & passionem in duobus libellis pro modulo ingenij mei dudum explicari, minùs in vfu habuit gratiam prædicandi, siue sacras scripturas exponendi, vel spiritualiter conuersandi: propter diuinam electionem, quæ ab æterno prædestinatus est, ignorantes, postquam per mortem carnis extinctus est, per lucem miraculorum declarata sunt opera eius meritoria, quæ sibi conquiserat operibus Deo notis, maximè, vt supradictum est, contritione, confessione & proiustitia sanguinis sui effusione. Cum enim heu tristis rumor occisionis eius insonuisset, multi, qui actus eius seculares nouerant, de salute eius desperantes, aiebant: Heu modò perdidit corpus & animam. Audierant enim, quòd à cognato suo Friderico Comite occisus esset, eò quòd eum exheredare vellet. Vndè necesse erat, vt signa eum sequerentur. Signa enim non sunt de substantia sanctitatis, sed quædam indicia sanctitatis. Nec fuisset necesse, dominum Episcopum Engelbertum miraculis clarere post mortem, si vitæ perfectioris fuisset ante mortem. Beatus Euergilius & sanctus Agilolphus Coloniaes Episcopi, ambo à nocentibus innocenter occisi, martyrio coronati sunt, qui tamen post mortem paucis admodum signis claruerunt: quia non erat necesse, vt post mortem commendarent miracula, quos ante mortem commendarat vita sanctissima. Voluit Dominus in martyre suo demonstrare, quantum ei placeat pro iustitia stare, & vt occisoribus suis terrorem incuteret per miracula. Martyrij eius meritum duo commendant, videlicet vindicta de inimicis eius, & gratia sanitarum, quam quotidie exhibet de infirmis. De his miraculis ad iustionem successoris eius domini Henrici Archipræsulis, aliqua scribere propono, & ea tantum, quæ mihi à personis veridicis sunt relata, siue à venerabili viro Gosuino, ecclesiæ beati Petri Canonico, ab ore eorum, quos martyr sanauit, excepta. Præterea miracula magna & crebra sunt in loco, qui vocatur Giuelberg, vbi occisus est: vt ibi spiritu, hic corpore præsens esse non dubitetur.

Mira-

Miracula: quæ libenter huc adscripsimus, nè quis possit de martyris sanctitate dubitare.

Miles quidam Hermānus nomine, in pago Glibach duobus & eo amplius annis adeò fuit vexatus paralyti, vt non nisi supinus in lecto dormire, neq; aliter quàm aliena opera vestire se possit. Aliquandò ergò admonitus a fratre suo, vt sancti martyris Engelberti meritis salutem donari sibi peteret, ille respondit: Equidem deportandum me curavi Nouesium ad sanctum Quirinum, Ruramundam ad Dominam nostram, & ad multorum aliorum sanctorum limina, nec exauditus sum, fortassis indignus exaudiri. Vrgente fratre, vt votum nuncuparet martyri, petijt se in aream efferri. Ibi iacens in terra, plena fide cum lachrymis votum suscepit, si meritis martyris sanaretur, nudis pedibus, sine lineis vestibus sepulcrum eius se aditurum. Postridiè eodem loco similiter orauit. Parant enim simplices laici efficacius esse votum, sit fiat sub dio, quàm sub tecto. Tertio die cupiens idem facere, votum, cum abessent ministri, anxie circumspectans, vidit scipionem apud lectum, & quod nunquàm antea fecerat, induit se vestibus suis, scipioniq; incumbens, venit ad aream, & iam tertio humi prostratus, repetit votum. Indè surgens, sentit remissius in corpore: scipionem è manu cadentem, à terra eleuat: redit lætus in aedes, atque indè ad templum properat. Vxor & liberi videntes eum, nullo sustentante, ambulantes, replentur stupore & ecstasi, præ gaudio lachrymantur: accurrunt, vt eum tent fulciant. ille respuit, dicens, à domino suo Episcopo Engelberto se curatum. Venit ad ecclesiam: coram altari prostratus, gratias agit Deo & sancto martyri Engelberto. Post preces, ob declarandum miraculum, circumit templum, atque indè domum redit. Vicini gratulabūdi accurrunt, & martyrem prædicant. Ille quinto die Coloniam venit, nudis pedibus adit martyris sepulcrum, agit gratias, custo di ecclesie omnia ordine exponit.

Paralyticus
votū facit,
& sanatur.
Mos simpli-
citiū faciendū
votum sub
dio.

In cœnobio Heisterbacensi puer annorum quatuordecim, in domo hospitali fuit adeò contractus, vt ne ventrem quidem exonerare possit, nisi alienis pedibus deportatus. Eius pater, qui erat ex Conuersis illius monasterij, vbi audiuit de miraculis Episcopi, ait ad eum: Fili, cum solus fueris, fac votum sancto Engelberto. Obtemperat ille, reptat manibus & pedibus, donè esset sub dio, ibiq; vouet martyri cereum suæ statura, itemq; imaginem ceream. Eadem hora, vt in orantis fide appareret martyris meritum, puer cœpit esse meliusculus, redit ad lectulum commodius, quàm indè exierat: ait patri, si adessent duo scipiones, videri sibi se posse ingredi, iam beati Engelberti meritis adiutum. Parantur scipiones, puer graditur, miratur omnes, iam antè ductus fuerat à patre suo Nouesium ad sanctum Quirinum, sed ille hanc curationem in nouum martyrem reiecit. Postea venit puer Coloniam, inuisit sepulcrum martyris, obtulit quæ vouerat, post preces totus incolumis, scipionibus illis relictis, postridiè ad nos reuersus est pedibus suis. Audiant hæc martyris obtrectatores, qui aiunt: Si videremus ciues nostros, quos nouimus diu malè habuisse, ab illo curari, crederemus ei. Sed illi vel non sunt digni curari ob fidei inopiam, vel eis non expedit vt curentur: aut certè qui sic dicunt, digni non sunt videre miracula martyris. Nec ipse Dei filius omnes ludeæ morbidos curare voluit: immò scriptum est de de illo, quòd quibusdam locis non fecerit virtutes multas propter incredulitatem illorum. Porro in edendis miraculis, & fides petentium, & sanctorum merita requiruntur: quanquàm non rarò Deus etiam ingratis & indignis sua præstat beneficia.

Puer contractus, nuncupato voto
sanatus.

Matth. 13.

Mulier quædam prope Coloniam, periculosè laborans ex gutture, venit ad martyris memoriam cum amicis: petijt subuculam eius in aquam intingi, sperans, si indè biberet, se mox sanatum iri. Bibit difficulter admodum, redit domum, post horas quatuor ad sepulcrum reuertitur, gratias agit Christo & sancto Engelberto. Tantam ei molestiam morbus ille attulerat, vt quinque diebus nec loqui, nec gustare quicquam potuerit.

Nota miraculum.

Miles quidam ceream imaginem obrulit ad martyris sepulcrum cum his verbis: Tam tu sis benedictus, sancte Episcope Engelberte, quàm ego verè tertiana febre liberatus sum à Domino.

Eodem tempore Iohānes Abbas S. Trudonis, quartana diu & grauiter cõflictatus, audit miracula Engelberti, laudat Deum mirabilè in gloria eius: moxque in mentem ei venit, fuisse hominem pacificum & misericordem: porro beatos esse pacificos
& mi-

Matth. 5.

Abbas à
quartana
liberatur.

& misericordes. Inuocat ergò Deum, orat vt per eius merita sibi opituletur: & confestim se latatur in seipso experiri, quanti sit apud Deum meriti beatus Engelbertus, sanum se sentiens.

Contractus
reualefcit.

Mulier diu paralytica, eius nomen appellans, curata est. Cuius Confluentinus puerum scholasticum habuit ad eò contractum, vt dimidio anno pedem in terram deponere non posset. Iussit ergò eum duci Coloniam, & plena fide martyris sepulcro imponi. Fit ità: & ecce mox laxantur nerui, puer à monumento se submittit in pedes, atque ad hospitium suum gratulabundus abscedit.

Punitur
còtumeliosus
martyris
obrectator.

Aurifaber quidam Sibergensis ad eò noluit fidem adhibere miraculis martyris, vt quoties eius audiret predicari sanctitatem, vel irrideret, vel contradiceret. Et quinam, inquit, vel dici, vel esse potest sanctus, cuius iussu multæ inflammata ædes, multi spoliati sunt, & quem multorum malorum constat fuisse auctorem? Sed Deus martyris iniurias diutius ferre non sustinens, blasphemum hominem subito tanta vi morbi oppressit, vt se quamprimum crederet è vita abiturum. In se igitur reuersus, veretur ea causa se percussum, quòd martyri detraxisset. Iubet ergò Coloniam se adduci, venit aliorum manibus ad sepulcrum martyris, fatetur illi culpam suam, inter cetera crebro hæc repetit: Domine, per merita tua & sanctum martyrium tuum, adiua me miserum. Interim dicit ad circumstantes: Ecquis me aqua benedicta adspersit? Respondent omnes: Nemo nostrum te adspersit. Ille repetit: Immo verò adspersit me aliquis. Rursum illis negantibus: Sinite me, inquit, abire. Dei enim benignitate & meritis Engelberti martyris ecce sanus sum. Surgit eadem hora, cunctis mirantibus, quiescit paulisper in ædibus templo vicinis: inde domum proficiscitur, & sensim plenè restituitur.

Rursus fan-
tati restituitur.

Contractus
curatur.

Cubicularius Comitissæ Geldrensis, non nisi scipionibus fultus ingredi potuit. Audiens Colonia multa edi miracula, eò se confert, & aliquot continuis diebus martyris Engelberti sepulcrum inuisens, atque eius precibus sanari se petens, octauo die curatur, relictis quæ illic scipionibus, lætus domum redit.

Illustre mi-
raculum in
Comitissa
Geldria.

Geldria Comitissa tanta pariendi difficultate quandoquæ laborauit, vt vita eius propemodum desperaretur. Accitus confessarius eius Abbas Campensis, à Duce Brabantia Henrico, qui erat Comitissæ pater, atque à marito eius Gerardo Comite, introductus est ad eam, præ doloris acerbitate miserè eiulantem. Illa, viso Abbate, perindè acsi moritura sit, commendat se eius precibus, orans vt fratres omnes iubeat pro se orare. Lachrymantur omnes, qui aderant. Interim Comes sic ait ad eam: Nosti charissima, quantum nos amarit cognatus & dominus meus Episcopus Engelbertus. Inuoca ergò illum in hac summa calamitate: spero non minus illum tibi, quàm cæteris, subuenturum. Deinde Abbas cum Duce & Comite egreditur: porrò Comitissa orat martyrem, vt sibi opituletur. Orat Christum, vt propter sanguinem quem pro iustitia fudit Engelbertus, à tantis doloribus se liberet. Vix in castrum illi redierant, cum ecce puella cursitat post eos, lætissimumque nuncium Comiti afferens: Domine, inquit, domina mea peperit tibi elegantissimum filium. Tum verò omnes laudant & prædicant Deum in martyre suo Engelberto. At Comitissa non immemor beneficij, mox vt reualuit, Coloniam venit, sepulcrum martyris visitauit, argenteamque imaginem ad illud obrulit.

Cæca puel-
la videt.

Puella quædam Colonienfis, sexto mense ætatis suæ coepit malè habere in oculo: deinde lumine prorsus orbata est. Cumque sextum ageret ætatis annum, mater eius causa tribus sextis ferijs ieiunauit in pane & aqua, & Missam defunctorum in honorem beati Engelberti celebrandam curauit: atque ità puella mox per martyris meritum, visum recepit.

Nobilis à
morbo ca-
duco liberatur.

Henricus de Calenmunt, vir nobilis, cum diu vexatus esset morbo comitali, die quodam in sacello stans, & de miraculis beati Engelberti cogitans, humi se prostrauit, crebroque rogauit sanctum martyrem, vt à Domino sanitatem sibi impetraret. Inde surgens, sensit insolitam quandam corporis alleuationem, ità vt deinceps vique in præsens, nihil ab illo morbo molestiæ acceperit.

Paralytici
curatio.

Homo paralyticus cum ad sepulcrum eius duabus ferè horis orasset, & martyrem attentissimè deprecatus esset, relictis illic scipionibus, quibus a duenerat, suis pedibus lætus abscessit.

Sacerdos quidam quindecim dies cæcus, vouit se visitaturum martyris Engelberti sepulcrum, & in altari, quod est ad caput eius, Missam defunctorum celebraturum.

Mox

Mox à voto nuncupato redijt lumen, & ille fecit, quod promiserat. caeca recipit visum.
 Mulier in castro Nideckenſi, viginti annis nihil viderat. Vbi didicit Engelbertum conuſcare miraculis: Ego, inquit, ibo ad noui martyris monumentum, vt beneficia, quæ confert alijs, etiam mihi impendat. Venit ergo Coloniam, orat ad ſepulcrum Epifcopi, apertis quæ oculis videt lumen cæli, quæ tot annis perperuas ſenſerat tenebras.

Abbas Burnenbacenſis vnum ex iunioribus monachis ſuis miſit ad monaſterium veteris Montis. Is cùm veniam incidi ſibi curãſſet, putaretque non ſatis detractum ſanguinis, atque ea cauſa etiam alterius brachij venam aperuiſſet, cum ſanguine lumen amiſit. Id vbi cognouit Abbas Burnenbacenſis, nè eſſet illi cœnobio oneri, redire eum iuſſit ad ſe. In illo itinere Coloniam veniens, orauit ad Engelberti martyris tumulum, duosque cereos oculos obtulit, votumque fecit, ſi viſus ei rediret, patrem ipſius duos argenteos oculos in eius honorẽ miſſurum. Abit cæcus à ſepulcro, venit ad locum quandam, qui erat monaſterij veteris Montis, accipitur illic humaniter, & cùm cauſam cæcitatũ ſuã indicãſſet, Conuerſus quidam hortatur eum, vt ſanctum Engelbertum Epifcopum inuocet, reſpondet ille ſe id feciſſe: addit Conuerſus, vt bene confidat martyrem ſibi non deſuturum: moxque inde recedit Conuerſus, & poſt horam eò reuertitur. Eum verò monachus iam videns, ſalutat. Et Conuerſus ad eum: Vnde ſcis, inquit, me hic eſſe, cùm nihil videas? Ille reſpondet: Gratia Deo & beato Engelberto: perſpicuè enim intueor & te, & quicquid eſt in his edibus.

Eodem tempore monachus quidam Eberbacenſis ad partes inferiores miſſus, in itinere antequam veniret Coloniam, membris omnibus adeo paralyſi cœpit diuexari, vt difficulter ad veteris Montis monaſterium poſſet perducì. Ibi in valetudinario manenti occurrerunt miracula noui martyris Engelberti. Vouet igitur ſe, ſi morbus abſcedat, Miſſam defunctorum dicturum. Mox ſentit remiſſius, & totus reualeſcit. Paralyticus curatur.

Monachus iuuenis, dum vena illi inciditur, ita in brachio intumuit, vt morbus ſiſtula timeretur. Dolore vrgẽte, promittit ſe beato Engelberto Pſalterium lecturum. Illico ſentit ſe habere melius, dicitque cunctis, à ſancto Engelberto ſe curatum. Alius à periculo liberatur.

Alius iuuenis monachus, tribus menſibus paralyſi in brachijs dirè vexatus, vbi ex alio iuvene iam dicto percepit, quàm facilè curatus eſſet à noſtri temporis martyre, vouit ſe illi quotidianas oblatorum preces, moxque ſanatus eſt. Sed deinde preces illas negligens, priſtino dolore cruciatur. Reſpiciſcit verò, omiſſa reperit, & redit incolumitas. Item alius. Calligatur voti violator.

Matrona Colonienſis, diues ſanè, dolore dentium grauiffimè cruciabatur. Dentem vnum, qui erat totius mali origo, curat extrahendum: ſed radice relicta, atrociori dolore afficitur, ita vt furere videretur. Adit martyris Engelberti monumentum, offert illic mandibulam ceream, domumque abiens, in ipſo itinere ſe ſentit incolumem. Quinam ergo pontificis noſtri ſanctitatem in dubium reuocet, quem tot commendant præclara miracula? Immanis dolor dentium ſopitur.

In pago quodam diœceſis Colonienſis puella erat ſex annorum, ab ipſo ortu muta. Ea cum oblationibus primùm ducta eſt ad ſepulcrum martyris: ſed cùm non curaretur, perducta eſt ad eum locum, vbi occiſus eſt. Vbi cœpit rectè & expedite loqui, quæ nunquam antea locuta fuerat, cunctis non immeritò admirantibus. Muta loquitur.

Eſt pagus Vueſthalię Vlichdorp, in quo erat quidã ex multo iam tempore ſurdus. Pro eo vxor quotidie orabat martyre Engelbertum, addito etiam voto, ſi ſanaretur, aditurum eum locum cædis eius nudis pedibus & ſine lineis veſtibus, ibique oblationes ſuas daturum. Eo voto ſuſcepto, ait ſurdus: Audio pulſari ad Miſſas. Stupet vxor, dicitque ad eum: Audis etiam me loquentem. Audio, inquit, immò verò nunquam mihi antehac melius audiſſe videor. Itaque gratias agens Deo & martyri Engelberto, abiit in Guelberg, vbi caſus eſt martyr, & vota perſoluit. Vide voti efficaciam in ſurdi curatione.

Vt verò Dominus martyris gloriã declararet, etiam per nocturnas viſiones quodam admonuit eius ſuffragia implorare. In pago Herenlonenſi fuit quidam, ſemiquinque annis ex paralyſi & linguæ & manuum officio deſtitutus. Is ſub meridiem quandoque obdormiens, audiuit vocem dicentem ſibi: Dic auunculo tuo, vt ducat te in Guelberg, vbi occiſus eſt Epifcopus Engelbertus, & curaberis. Mox ille euigilat, incipit loqui, & gratias agit Deo. Stabat auunculus eius in media domo, audiensque loquentem illum, alta voce dicebat: Quis loquitur in cubiculo? Reſpondet ille: Ego loquor. Accurrit auunculus, obſtupefcit, aitque ad eum: Qui ſit, vt tandiu Mutus loquitur.

mutus, tam absolute loquaris? Ille refert quam vocem audierit. Nondum autem commodè ingredi potuit, quòd coxa diuturni morbi vi exesa esset. Itaque in vehiculo ductus est in Guelberg, in dies melius habere cœpit, ita vt exiguo scipione fultus, iret quocunquè libitum esset, per merita martyris se sanatum ubiquè prædicans.

Hermannus de Lechnich Episcopi Engelberti ianitor fuit, quo munere hodieque apud successorem Henricum fungitur. Is ante Augustum mensẽ accerrima correptus febre, ita & corpore & mente defecit, vt vxore eius in eadem domo obeunte, amicisque eam plangentibus & ad sepulcrum efferentibus, ille prorsus non aduerteret, quid ageretur. Cumque tam miserè ad dies quindecim decubisset, clara luce ostio aperto videt eminus beatum illum martyrem tanquam ad se venientem cum multis alijs religiosi viris, qui omnes erant albis induti, & ad collum habebant oraria siue stolas, vt solent sacerdotes. Ipse autem beatus pontifex mulæ albæ insidebat: iam enim lauerat iumentum carnis suæ in sanguine Agni. Hermannus ea visione exhilaratus, ad fœminas, quæ illic sedebant, alta voce dicit: Exite ocyus bonæ dominæ: Engelbertus Episcopus venit ad me. Fratrem quoquè suum, qui ad limen ostij erat, fortiter in clamans: Surge, inquit, frater, cede locum domino meo, vt possit ingredi ad me. Sed illis non se mouentibus, quòd putarèt vi morbi eum delirare, iterum clamat: cunctique, dempra puella paruula, foras exeunt. Ante hos autem clamores miles quidam iam vita functus, vir bonus & modestus, candidatos illos antecesserat, dixeratque Hermanno, vt se pararet: Episcopum Engelbertum velle ipsum inuisere. Cum ergo omnes egressi essent, beatus Engelbertus, quẽ tum obijisse nesciebat ager ille, cum quodam monacho ignoto ad lectum eius accessit, atque ad eum: Vt habes Hermanne? Respondit ille: Malè, mi domine: vel solum apostema lateris mei nimium me cruciat. Tum Episcopus ad monachum se vertens, Ad eò, inquit, confectus est hic vir, vt meritò potuerit animam expirare. Deindè manu tangit apostema, moxque incipit sudare homo: & Episcopus, cum ei benedixisset, euauit. Confestim adiutum se sentiens Hermannus, iam regressus intrò illis, qui exierant, rem omnem exposuit, laudatur ab omnibus Deus, & sanctus martyr eius Engelbertus.

Mira curatio febricitantis.

Nota antiquum vsu in oblationibus faciendis.

Nobilis quidam valdè laborabat è pede. Monitus ab Abbate nostro, vt sancto Engelberto cereum pedem voueret, fecit sic, & curatus est: sed tumor & dolor omnis ab illo pede migravit in alterum. Dicente autem Abbate, sanctum Episcopum duos velle cereos habere pedes, ille alterum quoquè pedem vouit, & repentiè dolor omnis euauit.

Eodem tempore quidam è familia Ducis Limburgensis, pollicem contritum habuit. Venit ergo Coloniam, & cum manũ ceream ad sepulcrum martyris obrulisset, curatus est.

Alius in eiusdem Ducis castro natus, miserè contractus fuit. Ei ironicè dicere solebant nobiles principis illius: Abi, abi Coloniam ad sanctum Engelbertum, vt sanete. Ità illi insulrabant martyri propter veteres similitates, quæ Duci eorum cum Engelberto intercesserant. Tandem homo abijt Coloniam, & tribus continuis diebus orans apud sepulcrum martyris, exauditus est. Cumque domum reuertisset, & eum nobiles illi, atque alij eius regionis homines sanum viderèt, quem biennio scedè contractum nouerant, pudefacti dicebant: Iam reuerà cernimus Archiepiscopum Engelbertum sanctum esse.

Contractio redditur incolumitas.

Item alteri.

Quidam decem annis absque scipionibus ambulare non poterat. Venit ad tumulum martyris, & scipionibus illic relictis, domum sanus reuersus est.

Dolor capitis & gutturis profligatus.

Mulier quædam Colonie in platea salaria habitans, nouem annis dolore capitis & gutturis laborauit. Nocte quadam, doloris immanitate urgente, beatum martyrem implorat, & ante solis ortum tumor & dolor omnis abscedit. Mane igitur adit sepulcrum eius, hilariter suas oblationes exhibet, agit gratias, & lata redit ad suos.

Pueri contracti curatio.

Mindensis Episcopus veniens in Guelberg, orandi causã ingressus est in sacellum, quod illic in loco cadis eius fabricatum est. Oblatus est autem ei illic puer, qui contractus fuerat, & ibidem sanatus. Eum intuens Episcopus: Vnus, inquit, ex famulis meis tam dirè cœpit morbo laborare in hoc itinere, vt ab equo in terrã deponi eum oportuerit. Cumque tractar emus, quid faciendũ illi esset: tandem recordari Archiepiscopi Engelberti, rogauimus vt suis meritis misero opitulareretur. Simulatque nos preces absoluiimus, ille surrexit sanus, & conscenso equo, martyri gratias egit.

Item ægri.

Conuersus quidam Campensis monasterij, olim nobilis fuerat, & vitæ sic satis honestæ,

neſta. Huic oranti adeò importunè ſe ingerebant cogitationes diuitiarũ & honorum mundi huius, vt inſtar muſcarum morientium, ſua uitatem vnguenti, id eſt, orationis deuotionem, perderent. Crebrò ille corpus ſuum cædebat virgis, & multorum ſanctorum ſuffragia implorabat, vt liberaretur: ſed non impetrauit. Tandem memor Archiepiſcopi Engelberti pro iuſtitia caſi, flexis genibus illum inuocauit, & eadẽ hora adeò liberatus eſt, vt deinceps nihil eiſmodi ſentiret.

Eccles. 10.

Tentatiões
perniciõſe
abiguntur.

Mulier quædam filium habens paralyticum, martyri vouit ſe cum filio, ſi eum ſanaret, venturam ad eius monumentum, & munera oblaturam. Votum innox conſecuta eſt ſalus ægroti: & martyri iucundis animis perſolutum eſt, quod fuerat promiſſum.

Paralyticus
ſanatur.

Alia mulier, natione Geldreſis, Colonię in parœcia S. Seuerini degebat vidua cum matre ſua & filio adhuc puero, qui miſerè caduco morbo affligebatur. Quod cum mater ferret moleſtiſſimè, dixit quandoquẽ matri ſuæ: Audio Episcopum Engelbertum multis clarere miraculis: quid ſi ducamus filium ad ſepulcrum eius? Reſpondit illa: Cras eum ducemus ad aram ſancti Cornelij, quę eſt in eccleſia ſancti Seuerini, Iſ enim ſolet huic mederi morbo. Manè igitur veniunt ad altare, offerunt munera, & orant pro puero intentiſſimè. Ea die viſus eſt planè liberatus à morbo puer. Itaque auia eius, tanquàm impropetras martyri Engelberto: En, inquit, antiqui ſancti nõrunt beneficia præſtare indigētibus. Poſtridiè rursus inuadit morbus puerum, ſolito etiam inſeſtor. Id mater tremebunda cõſpiciens, puerum cum cereo adducit ad tumulum martyris Engelberti, eumquẽ plena fide illi imponit, oratq; cum gemitu & lachrymis pro illo. Sanatur puer, nec vnquam in morbum illum recidit.

Temeritas
feminae ca-
ſtigatur.

Miraculũ.

Surdus quidam peregrè Coloniã venit, martyris ſepulcrum adiit: & cum obtuliſſet preces, ilicò reſtitutus eſt.

Surdus au-
dit.

Mulier quædam Coloniensis nouem annis vno orbata oculo, & alterius brachij ofſicio deſtituta, apud beati martyris ſepulcrum ſic orauit: Domine, ſi anima tua eſt apud Deum, vti creditur, intercede pro me apud illum, vt per me declarentur merita tua. Mox vt illa ceſſauit orare, oculo lumen, brachio priſtinæ vires redduntur. Atque hoc quidem primum fertur fuiſſe miraculum ab eo Coloniæ editum: ſed tum annotatum non fuit, ſicut & alia multa, quæ propterea hodiè ignorantur.

Cæca ocul⁹
& brachium
curantur.

Fœmina quædam miſerandum in modum contracta annis quatuor & menſibus ſex, Coloniã adducta, & apud martyris tumulum depoſita, cum ad duas horas precatã eſſet martyrem, paulatim ſe ſubrexit, & interim heruos laxari ſenſit. Tandem nullius freta adminiculo, pedibus ſuis redijt in pagum ſuum, vbiquẽ martyrẽ laude & prædicatione efferens.

Contracta
reſtituitur.

Pellio quidam eſt Coloniæ notiſſimus. Eum magno alterius brachij dolore cruciatum hortabatur vxor, vt adiret Episcopum Engelberti monumentum, & pro ſanitate eum deprecaretur. Ille indignabundus reſpondit: Id ego non faciam. Cum enim in viuus eſſet, præter ius à me quatuor marcas accepit. Et vxor: Non itã, inquit, loquaris: ſed eas ad ſepulcrum eius, & dicas te nõquã repetiturum illam pecuniam, ſiue iure, ſiue iniuria data ſit. Inſitio enim pontificatus eius acerba inter ſcabinos & tribus ciuitatis erta orat diſſenſio: quam cum componere non poſſet ob tribuum pertinaciam, quatuor millia marcarum ab eis exegit, è quibus hic pellio quatuor marcas dependerat. Ac quietiſcit vxoris conſilio, abijt ad monumentũ, dicit animo ſimplici: Domine, ſiue rectè, ſiue præter fas à me acceperis quatuor marcas illas, ego te liberũ pronuncio apud Deum. Oro igitur, vt precibus tuis ſanes brachium meum. Dixit, & ilicò ſanatus eſt: oſtenditque brachium Decano ſummæ ædis, merita martyris prædicans.

Nota mirā-
culum.

Idem Decanus abijt ad caſtrum Radenrõdenſe, inuiſere volens cognatam ſuam. Cumquẽ inter ſe conferrent de miraculis Episcopum Engelberti, Decanus matronã illi dedit dimidiam zonam eiſdem Episcopum, quam argento ornandam curauerat. Erat tum in caſtro illo puer tertiana laborans, quem matrona cingens zona illa, Domine Archiepiſcope, inquit, quã verè eſt anima tua apud Deum, tam certò curetur hic puer per merita tua. Confeſſum abijt febris, nec auſa fuit redire ad puerum.

Miraculum
zonæ eius.

Matrona quædam duplici conſtituta quartana, per merita ſancti martyris reualuit.

Aegra con-
ualeſcit.

Hermannus aduocatus Coloniensis, adeò cruciatur dolore lateris, vt familia omnis ilicò moriturum exiſtimaret. Intolerabili igitur cruciatu affectus, itã exclamauit: O Domine Archiepiſcope, ego te præ omnibus dilexi, & tu quoquẽ me non mediocriter amãſti: oro vt me hoc morbo liberes. Sed cum non ſtatim ad eſſet remediũ, doloris immanitate ſtimulatus, ſubſtomachans ait: En omnes, etiam qui te non no-

uerunt, tu adiuuas: me qui tibi inferuiui, teque semper amaui, negligis. Cumque hæc & id genus alia diceret, filij & famuli eius vouerunt se cum illo ituros in Guelberg, vbi beatus Episcopus cæsus est, si illum sanaret. Vouent illi, & ille obdormit: rursusque expergiscens: Nihil, inquit, mali sentio. Gratias ago Deo, & Episcopo Engelbero.

Fœmina quædam è Flandria attulit filiũ suum infantem. Cumque cum in balneo posuisset, & necessitate urgente ab eo recessisset, illius oblita est. Post horam verò reuertens, cernit infantem aquis præfocatum. Itaque incredibili correpta dolore, simul etiam recordata martyris, qui tum passim ferebatur multis coruscare miraculis, toto corde cum lachrymis & suspirijs orauit eum, vt excitaret filium ipsius. Redit anima in viscera infantis, mater ineffabili afficitur gaudio, venit cum infante Coloniã, & apud sepulcrum martyris gratias agit immensas. Quis te pro his non magnificet Domine Deus? Ecce per martyrem tuum Engelbertum cæci vident, claudi ambulant, paralytici curantur, surdi audiunt, tertianæ & quartanæ febres profligantur, epileptici & alijs diuersis implicati morbis, sanantur, etiam mortui reuiuiscunt. Si non esset hic homo cum Deo, immò potens apud Deum, non pesseret facere quicquam.

Referam nunc quoddam nõ exiguum sanctitatis eius documentum. Godefridus Comes de Arnsberg, venit quandoquæ ad monasterium Montense, & cum mentio incideret, quemadmodum illic tractatum esset corpus beati martyris Engelberti, sciscitabatur ille, vbi viscera eius humata essent. Dicentibus monachis, in cœmeterij fossa quadam vulgari condita esse: Non decet, inquit, tanti principis, immò & martyris miraculis coruscantis, viscera tam negligenter haberi. Obtemperant verò illi fratres, amouentque à sepulcro humum: & ecce viscera martyris adeò cernunt recëtia, ac illa hora è corpore extracta essent. Nihil in eis corruptionis, nihil fetoris sentiri potuit, cum tamen iam quatuordecim hebdomadas tumulata fuissent. Admirantur fratres haud vulgariter, agnoscunt Dei virtutem & martyris merita: collecta viscera in scrinio reponunt, & ante altare honorificè condunt.

Eccè voti efficaciam. Sacerdos quidam doctus & pius, calculi dolores ferens intolerabiles, votum fecit, si beatus Engelbertus ipsum intra biduum curaret, se cum muneribus eius sepulcrum visitaturum. Curatus est ante biduum spe sua celeritius, & promissi munus accurate confecit.

Henricus Abbas Hemmenrodensis ex Iohanne Burggrauiõ ab Hamerstein didicit, quod dicturus sum: Quidam ex familia eius, omnibus in castro illo notissimus, diu oppressus paralyti, vt audiuit miracula martyris Engelberti, toto corde illum inuocans, votum suscepit. Ductus est Coloniã paralyticus, & inde ad castrum incolumis reuersus est.

In Saxonia monasterium est ordinis Cisterciensis, quod Cellam vocant. Eius quidam frater adeò doluit dentes, vt somnum capere non posset. Noctè quadam supra vires cruciari se sentiens, has preces fudit: Domine Episcope Engelberte, si verum est animam tuam degere apud Dominum, adiuua me. Dixit sic, & obdormiuit. Postea euigilans, doloris omnis expers deinceps fuit.

In Vuestphalia pago Hagensi puella quædam pedibus ingredi non potuit præ paralyti. Diu sic vexata, tandem perducere se petijt ad locum, vbi beatus martyr occisus est. Vidit id vir quidam, & salutem eius desperans, ait: Si hæc curara fuerit eo loco, quò proficiscitur, ego hoc saxum (digito illud demonstrans) eò deportabo. Venit puella ad locum optatum, & sanata est. Vbi id comperit vir ille, nocte tulit saxum, nè ab alijs irrideretur, & ad locum deportauit, qui tandem sesquimilliaribus aberat.

Alia puella alterius loci annos aliquot vtroque oculo orbata fuit. Audiuit in somnis, si lapidem quandã suis humeris ferret ad locum passionis beati martyris, qui cederet in structuram ecclesiæ ibi tum inchoatã, confestim ipsi lumen restitutum iri. Indicat hoc parentibus: illi & sumptu & laboris itinere, tum quoque visionis incertitudine absterriti, eam non audiunt. Tandem ad locum deducta, cum lapidem illic depositisset, mox ab eius oculis albugo prodijt. Inde domum sana reuertens, parentibus lætitiã, vicinis admirationem affert.

Aeger curatur. Monachus quidam grauiter laborans, beatum Episcopum sic appellauit: Memineris, domine, me ab illo tempore, quo cæsus es, semper in Canone Missæ tuum nomen expressisse. Itaque pro salute corporis mei te orare æquum est. Eadem nocte illi dormienti apparuit, iussitque sanum & incolumem esse. Expergefactus illico, è lecto sanus exit.

Ansel.

Anselmus pastor Coloniae ad sanctam Brigidam, vir doctus & bonus, adeo scabio-
 fas habuit manus, ut lepram prae se ferre viderentur, nec ille prae verecundia cum quo-
 quam cibum capere vellet. Admonuit eum sacerdos quidam, ut inuiseret sepulcrum
 martyris Engelberti. Venit ad sepulcrum, imponit illi manus, votum facit martyri, &
 eadem hora, ipso admirante, tanquam squamae quaedam ceciderunt de manibus eius. <sup>Nota mira-
 culi, & per-
 nam votum,
 negligentis.</sup> Sed cum melius habere coepisset, non stetit promissis. Redit scabies, & praevicator
 voti redit ad cor: iterat votum, & ocyus curatur.

Abbate Eberbacensi nuper ad martyris sepulcrum orante, quidam civis ait ad eum:
 Merito ad monumentum martyris nostri oras domine Abba. Reuera enim in magno
 ille apud Dominum precio est, cuius ego in me virtutem mirabiliter sum expertus.
 Adeo enim hydropisi intumueram, ut medici spem omnem vitae meae abicerent. Ego
 igitur multum eiulans quadam nocte, cum diu stetissem ante lectum meum, toto pe-
 ctore martyrem hunc invocare coepi. Deinde festus, in lecto paulisper obdormivi. <sup>Hydropici
 mira cura-
 tio.</sup> Post expergatus, dolorem & tumorem omnem sentio evanuisse. Obstupesco tam
 inexpectato miraculo: explore, num humor noxius, dirupta pelle, in lectum dima-
 narit. Sed nec humorem vllum in lecto, nec in corpore rupturam reperio. Itaque
 gratias ago Deo, qui tam praclare ornat & illustrat electos suos.

Venio nunc ad miracula, quae in Guelberg, ubi trucidatus est martyr, facta sunt, quae
 ad me scripto coprahenfa miserunt sacerdotes eius loci, qui ea partim viderunt, partim
 auditione acceperunt ab illis, in quibus patrata sunt.

Cum praepotens Deus, qui est mirabilis in sanctis suis, diuersis miraculis Engelberti
 martyris sui merita declarare coepisset, faber quidam, vir bonus, cum filio suo quatuor-
 decim annos nato, intempesta nocte praterijt locum illum, in quo beatus ille necatus
 fuit. Et ecce videt uterque cereum insignem in ipso martyrij loco, ubi nunc altare extru-
 ctum est, flammis radiantibus ad mensuram cubiti vnus a terra eleuatum, qui & tene-
 bras circumquaque illustraret, & tamen neque imbre, neque ventorum flatu extingui
 posset. Mirantur igitur, & cum non ignoraret, quid visio illa sibi vellet, precandi causa
 ad locum accedunt: & cereum quidem conspiciunt, sed nulla ratione possunt attin-
 gere. Mox properant in pagum Suuelme, & visionem indicant Bartholdo sacerdoti.

Ea visio postquam divulgata est, quidam carpentarius non longe a Guelberg ha-
 bitans, cum toto anno crus eius plane exaruisset, eo accessit, terramque martyris cru-
 ore infusam, cruri alligauit, & post triduum integre curatus est. <sup>Crus emori-
 tum reui-
 uiscit.</sup>

Mulier quaedam cum filia, quae semper clauda & muta fuerat, ad sacrum martyrij
 locum venit, & aliquot diebus cum lachrymis pro illa martyris opem implorauit. Et
 ecce muta loquitur, petit ouum a matre, illudque procum ab ea allatum, propius ad
 eam accedens, hilariter accipit ex manu illius. <sup>Clauda &
 muta cura-
 tur.</sup>

Parochus quidam manum dextram plusquam dimidium annum adeo habuit ex
 morbo quodam male olentem, ut tota hyeme ab offerendo Missae sacrificio abstinere-
 ret. Cum autem in mentem ei venisset, beatum virum pro iustitia immerito occisum,
 plena fide manum loco caedis admouit, & paulo post sanam retraxit. <sup>Cuiusdam
 manus dex-
 tera restau-
 ratur.</sup>

Sacerdos quidam caecus, procum a Saxonia venit ad hunc locum: & cum humi pro-
 stratus, pie admodum Deum & martyrem eius deprecatus esset, lumen amissum recu-
 perauit. Non multo post pro gratiarum actione limina beatissimorum Apostolorum
 Petri & Pauli, itemque Iacobi adiit, Engelberti martyris gloriam ubique praedicans. <sup>Caeco redit
 lumen.</sup>

Per id tempus etiam mulier pauperula, quinque annos caeca, eodem loco orans
 cum lachrymis & humi prostrata, lumen gratulabunda recepit. ^{Item caeca.}

Anno Christi millesimo ducentesimo viceesimo quinto, qui fuit pontificatus Engel-
 bertii annus decimus, vitae vero quadragesimus, & caedis primus, apud pagum Suuelme
 fuit quidam paralyticus admodum afflictus. Is post multas calamitates perductus est ad
 locum hunc, in quo saeuitum est in martyrem, atque in ipsa parasceue nocte intempesta
 orans, vidit beatum praesulem tanquam viuum pontificalibus indutum, instar solis
 fulgentem, cum duobus viris clarissimis, qui & ipsi magno vestium ornatu conspicui
 erant, ad eundem aduentare locum, eosque pariter illum circumire, indicare spatia,
 in quibus construendum sit monasterium, deinde simul disparere. Eius visionis tantus
 fuit effectus, ut paralyticus se sentiret beati Engelberti meritis curatum. <sup>Visionis mi-
 rus effectus.</sup>

In eodem loco, ubi martyr passus est, Crux lignea erecta fuit. Venit autem eo vete-
 ranus quidam, & miraculis martyris obiectans, intra se ait: Quid est, quod video &
 audio? Homo iste tyrannus fuit, oppressor pupillorum & viduarum, superbus & auarus.

Vindicta
cælestis in
martyris
calumniam
torem.

Adeoq̄ue gloriæ eius invidit, vt nec Crucem illam aquis possit oculis intueri. Sed ir-
fusus Dominus repente igne cælesti guttur & humeros liuidi hominis inflammavit.
Mox ergo ducitur in aedes filia amica suâ, ibique per ordinem omnibus confitetur,
quid de martyre cogitauerit. Consulunt amici, vt in datus cilicio, nudis pedibus (Erat
autem tum hyemis ingens frigus) ad locum sacrum redeat, precibus & lachrymis
martyrem sibi conciliet. Facit sic, & post triduum integrè sanatur.

Pœna indi-
gnè Eucha-
ristiâ perci-
pientis.

Fœmina quædam in Paschate cum cæteris sacrosanctam Eucharistiam percipientem,
terribili Dei iudicio cœpit spumare, agitare linguam, nec tamen quicquam posse elo-
qui. Ante communionem sanissima fuerat: indignè accedens ad sacramentum, subito
intantum debilitata est, vt nullum membrum mouere posset. Ab ineunte enim ætate
admodum dissolutè vixerat, & multis onusta peccatis, tam salutarem medicinam
prorsus imparata sumpsit. Itaque sacra corporis Christi communitio non remedium
ei attulit, sed tormentum. Periculosum est ægro obstipato, vt medicina fortiter alium
ciente, nisi prius sumat quippiam, quo peccans materia digeratur. Ità ergo peccator
obstinatus & induratus, nè medicinam corporis Christi ad iudicium accipiat, pecca-
torum virus & noxios humores contritione & cõfessione prius digerere debet. Por-
rò crescente in fœmina, de qua agimus, cælesti animaduersione, in somnis visio ei
oblata est, qua didicit se breui curatum iri, si velit locum, vbi cæsus est Engelbertus
Episcopus, adire. Difficulus igitur & cum magno labore venit ad locum, moxque
restituta, surrexit è lecto, & cibum potumq̄; sumpsit, Deoque gratias agens, promittit
se annum censum martyri illo in loco persoluram.

Sanatur
post peni-
tentiam.

Puerulus quidam colli tumore ingenti & periculoso laborans, non linguam mo-
uere, non cibum capere, nihil neque videre, neque audire potuit. Ea re miserè afflicti
parêtes eius, cum multis lachrymis rogârunt, vt mitra beati martyris caput pueri tan-
geretur. O miram Dei gratiam. Mox vt mitra imposta est capiti infantis, tumores
deturgent, noxii humores euanescent, & priusquam paternâ domûs attingat limina,
infans totus reualescit. Eam mitram in capite habuit Episcopus, cum trucidaretur.
Itaque sacro eius tincta cruore, malè habentibus affert medicinam.

Vide mirû
effectû mi-
træ Episcopi

Mulier quædam paupercula morbo vrgente, è Turingia venit in Guelberg non
sine multa difficultate. Laborabat illa angina, toto anno lusca fuit, sinistra manus ex-
aruerat, pedem podagra infestabat. Tot oppressa malis, prostermit se in loco, vbi oc-
cubuit martyr, orat cum lachrymis: non tamè impetrat sanitatem, sed spe impetran-
di non destituitur. Redit post menses duos, & perfectè curatur. Gratiudinis ergo
promittit annum censum martyri Engelberto.

Morbida
curatur.

Quo tempore euersum est castrum Comitis Friderici, qui fuit author cædis Episco-
pi, cuiusdam etiâ mechanici domus, quæ iuxta erat, destructa est, & facultates omnes
ei ereptæ. Quæ res ad eum doluit, vt plorando oculos amiserit. Sexto cecitatis mense
votum nuncupat beato Engelberto, duosque oculos cereos secum ferens ad locum
martyrij, vnius oculi sui lumen recipit.

Cæcus videt

Pauperculus quidam in Vuestphalia septem annis non vno cõsistatus est morbo.
Alterum eius latus emortuum erat, manus aruerat, lateris costæ confractæ erant, crux
adeo intumuit, vt crassitudine ventrem æquaret. Duobus fultus scipionibus venit ad
locum, vbi impij trucidârunt Episcopum Engelbertum: preces supplices obtulit, &
celeriter impetravit quod voluit.

Multis aff-
ctis morbis
fit sanus.

Crebrescebant eo in loco miracula, & permulti quotidie accedebant & recede-
bant, alij salutem expetitur, alij se eam adeptos gratulantes. Inter alios venit surdus
quidam, qui decem annis nihil audiêrat: sed videns hominum tum aduentantium,
tum abeuntium frequentiam, animaduertit curationes fieri. Veniens ergo ad locum,
vbi martyr occubuit, sanitatem adeptus est. Qui propius illi adstant, audiêrunt
rumpi pelliculas aurium, quibus meatus obstructi erant. Inde verò tantus consecu-
tus est dolor, vt caput vtraque manu comprimendo, cum non nihil lenire cogeretur.
Auditu recuperato, martyris gloriam vbique diuulgauit.

Surdus au-
dit.

Spasticus
sanatur.

Auceps quidam in brachijs & manibus spasmo laborans, multa loca inuisit, reme-
dia multa adhibuit, sed nihil profecit. Venit tandem in Guelberg, & oprata illic sa-
nitate potitus est. Vt autem se martyri gratum declararet, annum censum se illi loco
datum recepit.

Inflata ma-
lis humori-
bus curatur

Fœmina quædam Andernacensis, toto corpore inflata, decem & octo hebdoma-
dibus immanes dolores pertulit. Vbi audiuit miracula Engelberti, huiusmodi votum
suscepit.

suscipit: Domine Deus, inquit, si per merita martyris tui curata fuero, nudis pedibus ibo in Guelberg, vbi cæsus est. Indè intra triduum sana effecta, fecit vt erat pollicita.

Nobilis quidam Andernacensis, diues & potens, multis annis totus ex paralyti decubuit. Erat morbus ille ad eò vehemens, vt cibum erectus capere non posset, sed pæori impositum iacens magna vi tadem deglutiret. In somnis autem admonitus est, quodam in loco ter osculari humum, & tres offerre preces in honorem beati Engelberti martyris: ita enim fore, vt ilicò sanaretur. Ille visionem indicat vxori & liberis, quam illi vt phantasticam irrident. Valdè igitur afflicus, cum lachrymis orat se ad locum designatum deportari. Parent tandem deprecanti, & cum ad locum perductus esset, ter se prosternit, & orat, totusque fit sanus & incolumis. Deindè nudis pedibus cum vxore & prolibus se contulit Guelberg, obtulit preces & munera, & annum quoque censum se daturum pollicitus est.

Theodoricus vir nobilis, à teneris annis surdus, ad locum, vbi martyr passus est, spe salutis obtinendæ venit. Octo diebus illic in labore & precibus perdurans, integerrimè sanatus est: atque cum locum deinceps summo studio & deuotione atq; annuis muneribus persecutus est.

Quidam decem annis crura contracta & eneruata habuit. Is tandem duobus in nitens scipionibus, ad hunc locum contendit. In itinere preces ab imo pectore fudit multis permixtas lachrymis, & in ipso passionis loco cum tanta se deuotione prostrauit, vt etiam citius, quàm ipse aduerteret, sanitas ei restituta sit. Hoc miraculum quicumque viderunt, in martyris erupere laudes, altaque voce cum concelebrarunt.

Virgo quædam ad eò fuit in facie à vermibus exesa, vt ipsi quoq; parentes eam contemnerent & abominarentur. Sed id Deus non sustinens, patrem eius egregiè flagellauit. Agnosens ille se ob filia contemptum diuinitus puniri, confessus est sacerdoti, & cum filia vouit se ad locum, vbi peremptus est beatus Engelbertus, profecturum. In ipso autem itinere ambo sanati sunt. Venerant cum illis viri amplius ducenti, qui omnes eius miraculi testes fuere.

Quædam scemina diuturno dentium cruciata dolore, fabrum acciuit, qui ei dentem extraheret. Venit faber, sed dum forcipe admota, nimium trahit, & dentem frangit, & mandibulam è suo loco euellit. Tum verò misera illa nec cibum capere potuit, ita vt vita ipsa fastidio ei esset. Tandem inuocat beatum martyrem Engelbertum, & eius meritis maxilla redit in locum suum, & dolor omnis facessit. Illa nudis pedibus abijt in Guelberg, reddit vota, & annuam oblationem promittit.

Henricus quidam nimio vino obrutus, cum alijs corrixari cœpit, & probra iactare. A verbis ad enses ventus est. Interim ille apud talum in neruo dirè vulneratur, crureque ex eo vulnere contracto, ambulandi facultate destituitur. Quæ res ad eam inopiam illum adduxit, vt scipionibus innixus, stipem quotidie ostiatum emendicare compulsus sit. Vt verò comperit multos quotidie curari à beato Engelberto, ad locum cædis eius profectus est: nec tamen tunc curatus est: sed cum spem non abijceret, & tertio non sine multa difficultate eò accessisset, post preces supplices Deo & beato Engelberto oblatas, integrè curatus est.

Nec solùm ijs locis, quibus necatus & sepultus est martyr noster, signis & miraculis clarescere voluit, sed quanti apud Deum sit meriti, etiam in remotis locis, non raro ostendit. In vrbe quadam faber vxorem habuit toto corpore ad eò inflatam, vt hydro-pisi laborare putaretur. Sesquiannum illo in commodo ita malè affecta fuit, vt omnis edendi atque bibendi appetitus planè prostratus in ea esset. Nocte quadam audiuit vocem in somnis: Si locum, vbi fusus est sanguis beati martyris Engelberti, visitaueris, eius meritis mox curaberis. Indicat marito, quid audierit. Ille summo manè cum ea iter ingreditur: quod cum necdum medium confecissent, mulier planè incolumem se sensit. Id vbi maritus comperit, non ingratus tanto beneficio, pergijt cum illa, venientesque in Guelberg, martyris gloriam prædicant, & miraculum diuulgant, hilariterque annum censum promittunt.

Virgo quædam octo annis morbi cuiusdam infestatione ad eò debilitata fuit & ex cruciata, vt absque alienis manibus nec edere, nec bibere, nec loco mouere se posset. Adducta igitur ad locum, vbi beatus Episcopus sanguinè fudit, mox vt illum attigit, sanata est.

Hoc anno, qui est à Christo nato millesimus ducètesimus tricesimus septimus, puer quidam annos plùs minùs sedecim natus, sed mète captus, à matre ductus est in beati

Puer morte
captus cu-
ratur.

Engelberti ecclesiam, quæ est in Guelberg. Stanti autem illi in eo templo, quidam sic ait: Abi ad altare, & sublatis manibus ora beatum pontificem, qui illic sanguinem suum fudit, ut te sanet. Fecit ille, ut iustus erat, & curatus est.

Viso Io-
seph sancti
monachi,

Ioseph monachus Steinfeldensis admodum religiosus & pius, hebdomada una ante eadem Episcopi Engelberti, quadam nocte intempesta sub dio stabat, in siderum pulchritudine Deum creatorem contemplans. Cumq; in lunam tum pleno lumine incidentem oculos intenderet, vidit aliam oriri lunam in plaga Aquilonari, cuius tanta erat lucis præstantia, ut alterius lunæ lumen propemodum obscuraret. Stabat ea re attonitus: & ecce videt cælum à dextris patefieri, & inter eam parulâ cæli partem & lunam recens ortam, quæ iam cœpit eò contendere, ubi apertum fuit cælum, conspicit effigiem gladij, brevis quidem, sed lati, quales sunt Bauarorum. Deinde videt lunam, quæ ab Aquilone ad Orientem ascendebat, postquam gladium attigit, simul cum illo ingredi in cælum, qua parte pateferebat. Hanc quidẽ visionem etsi ille nõ intellexit, non tamen dubitavit magnum aliquid portendere. Itaque ad lectulum anxius redijt: ubi cum paululum dormire inciperet, turbam quandam prætereuntem sibi visus est audire, crebroque alios alij dicentes: Eheu, cheu, Episcopus Engelbertus occisus est. Inde verò satis ille coniecit, quid visio portenderet, sed non fuit ausus illi fidem commendare. dicebat enim apud se: Qui fieri potest, ut vir tam insignis & potens, tanto semper stipatus comitatu, occidatur? Quòd si verò etiam id accidat, quis credat virum totum mundo deditum, cui ad voluntatem fluunt omnia, qui que tor affluit delicijs, ita continuo coronari? Sed non potuit, quod ostensum erat, non fieri. Itaque brevi post cecidit vir tantus, suorum gladijs trucidatus, pro quo, nè caderet, suas illi potius ceruices debuerant obijcere. Ea igitur visionis parte cõpleta, nondum sibi persuadere potuit vir sanctus, ut erat semper sibi ipsi suspectus, martyrem esse tam citò in cælis gloria & honore coronatum. Facta est itaque vox ad eum: Pro eo, quòd visioni verissimæ fidei oculos advertere noluisse, dolebunt tibi oculi corporis tui: nec cessabit dolor, donec oculos cereos offeras ad sepulcrum martyris, & ex restituta salute eam, de qua nunc dubitas, certissime comperias veritatem. Vocẽ hanc secutus est oculorum dolor: sed simulatque obtulit, quæ iustus erat, ad martyris monumentum, repente dolor omnis evanuit: præstante Deo ac Domino nostro, cui honor, gloria & imperium, sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Punitur à
Deo, dũ de
sanctitate
martyris
dubitat.
Sanatur.

MARTYRIVM SS. CLAVDII, NICOSTRATI, SYMPHORIANI, CASTORII ET SIMPLICII: ITEM QVÆ

sanctorum quatuor Coronatorum, ex Martyrologio Adonis Episcopi Treuirensis: qui historiam, quæ in MS. codicibus habetur, plerisque locis admodum obscura & mendis scatens, in compendium redegit.

Novbris 8.

Artẽ suam
signo Crucis
muniunt.

ROMAE natale sanctorum martyrum Claudij, Nicostrati, Symphoriani, Castorij & Simplicij, imperantibus Diocletiano & Maximiano. Hi cum essent artifices insignissimi, & marmorum caesores probatissimi, Imperatori Diocletiano valde facti sunt accepti. Cum itaque tempore quodam essent quadraturis marmorum intenti, & artem suam signo Crucis munirent, & ad voluntatem ipsorum artificium fieret, horum vnus Simplicius, qui adhuc pagano errore tenebatur, dixit ad quatuor reliquos: Adiuo vos per deum Solem, ut quis iste Deus sit, dicatis mihi, in cuius nomine vos tam bene operamini. Cui Symphorianus: Si potes credere, dicemus tibi, & mox artem consequeris: sed & vitam æternam habebis. Quem cum in fide solidatum beato Cyrillo Episcopo consignassent, isdem Episcopus baptizavit eum, & Christo Domino credere informavit.

for. Pro-
conncio

Non multo post accusati à Philosophis, quòd Christiani essent, & quòd deum Aesculapiũ fingere, sicut præceperat Imperator, ex marmore Porphyretico & Proconisso noluisent, Diocletianus iussit cuidam tribuno, nomine Lampadio, sub moder-
ratione